

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO

V OLOMOUCI

KATEDRA SLAVISTIKY

**PROBLEMATIKA PŘEVODU REÁLIÍ
V RUSKÉM, ČESKÉM A SLOVENSKÉM
PŘEKLADU HARRYHO POTTERA**

**THE TRANSLATIONS OF THE CULTURAL
BACKGROUNDS IN RUSSIAN, CZECH AND SLOVAK
VERSIONS OF HARRY POTTER**

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

VYPRACOVALA: Bc. Petra Zahradníčková

VEDOUCÍ PRÁCE: Doc. PhDr. Zdeňka Vychodilová, CSc.

2017

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci, 30. 3. 2017

Bc. Petra Zahradníčková

Děkuji doc. PhDr. Zdeňce Vychodilové, CSc., za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní magisterské diplomové práce i v průběhu celého studia poskytovala.

Obsah

ÚVOD	8
1. UMĚLECKÝ TEXT A SPECIFIKA JEHO PŘEKLADU.....	10
1.1.1. Stylistika.....	10
1.1.2. Styl umělecký	11
1.2. ZVLÁŠTNOSTI PŘEKLÁDÁNÍ UMĚLECKÉ LITERATURY	12
1.2.1. Umělecký překlad jako komunikační akt.....	14
1.3. EKVIVALENTNOST A ADEKVÁTNOST PŘEKLADU.....	15
2. PROBLEMATICKÉ OBLASTI PŘEKLADU UMĚLECKÉHO TEXTU	17
2.1. OTÁZKA PŘELOŽITELNOSTI.....	17
2.1.1. Bezekvivalentní lexikum.....	18
2.1.2. Bezekvivalentní lexikum z hlediska translatologického	20
2.1.2.1. Překlad reálií.....	20
2.1.2.2. Překlad neologismů	22
2.2. PŘEKLAD VLASTNÍCH JMEN	24
2.3. PŘEKLAD POHÁDEK	26
3. FÁZE PŘEKLADATELSKÉHO PROCESU A PŘEKLADOVÉ TRANSFORMACE	28
3.1. FÁZE PŘEKLADATELSKÉHO PROCESU.....	28
3.1.1. Pochopení předlohy.....	28
3.1.2. Interpretace předlohy.....	29
3.1.3. Přestylizování předlohy.....	30
3.2. PŘEKLADOVÉ TRANSFORMACE.....	31
3.2.1. Lexikální transformace.....	33
3.2.2. Gramatické transformace	34
3.2.3. Lexikálně-gramatické transformace.....	34
4. FENOMÉN FANTASY LITERATURY	36
4.1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA FANTASY LITERATURY	36
4.2. POZICE FANTASY LITERATURY V SOUČASNÉM KNIŽNÍM SVĚTĚ... 37	
4.2.1. Současná pozice fantasy v ruské literatuře.....	38
4.2.2. Současná pozice fantasy v české a slovenské literatuře	39
4.3. J. K. ROWLINGOVÁ A JEJÍ TVORBA	39
4.4. PŘEKLADATELÉ HARRYHO POTTERA.....	41

4.4.1.	Překlady do ruštiny.....	41
4.4.2.	Překlady do češtiny	42
4.4.3.	Překlady do slovenštiny.....	42
5.	PRAKTICKÁ ANALÝZA VYBRANÉHO MATERIÁLU	44
5.1.	PŘEKLAD NÁZVŮ MÍST.....	44
5.1.1.	Beauxbatons – Шармбатон (Бэльстэк) – Krásnohůlky – Beauxbatons	44
5.1.2.	Durmstrang – Дурмстранг (Дурмштранг) – Kruval – Durmstrang	46
5.1.3.	Flourish and Blotts - Флориш и Блоттс (Завитуша и Клякца) - Krucánky a Kaňoury - Čarodejnica literatúra pre malých i veľkých	47
5.1.4.	Hogwarts – Хогвартс – Bradavice – Rokfort	48
5.1.5.	Little Whinging - Литтл Уингинг – Kvikálkov - Malé Neradostnice	49
5.1.6.	Mould-on-the-Wold - Насыпное Нагорье – Plesnivá Hůrka - Humusiny nad Pláňou	49
5.1.7.	Shrieking Shack - Визжащая хижина (Шумный Шалман) - Chroptící chýše - Škriekajúca búda.....	50
5.1.8.	Zonko’s Joke Shop – Зонко - Taškárovy žertovné předměty - U Zonka.....	51
5.1.9.	Shrnutí přístupů k převodu názvů míst.....	52
5.2.	PŘEKLAD JMEN A PŘEZDÍVEK.....	53
5.2.1.	Albus Dumbledore - Альбус Дамблдор (Альбус Думбледор) – Albus Brumbál - Albus Dumbledore	53
5.2.2.	Buckbeak – Клювокрыл (Конькур) – Klofan – Hrdozobec	54
5.2.3.	Crookshanks – Живоглот – Křivonožka – Krivolab	55
5.2.4.	Gilderoy Lockhart - Златопуст Локонс (Сверкароль Чаруальд) - Zlatoslav Lockhart - Gilderoy Lockhart	55
5.2.5.	Luna Lovegood (Loony Lovegood) - Полумна Лавгуд (Полоумная Лавгуд) – Lenka Láskorádová (Lenka Štřelenka) - Luna Lovegoodová (Cvočka Lovegoodová)	57
5.2.6.	Moaning Myrtle - Плакса Миртл (Меланхольная Миртл) - Ufňukaná Uršula - Umrňčaná Myrta	58
5.2.7.	Severus Snape - Северус Снегг (Злотеус Злей) – Severus Snape – Severus Snape	59
5.2.8.	Shrnutí přístupů k převodu jmen a přezdívek	60
5.3.	PŘEKLAD NÁZVŮ KOUZELNÝCH BYTOSTÍ, TVORŮ A ROSTLIN	60
5.3.1.	Death Eater - Пожиратель смерти (Упивающийся смертью) – Smrtijed – Smrt’ožrút.....	61
5.3.2.	Dementor – Дементор – Mozkomor – Dementor.....	61

5.3.3.	Muggle – Магл – Mudla – Mukel.....	62
5.3.4.	Squib – Сквиб – Moták – Šmukel	63
5.3.5.	Whomping Willow - Гремучая Ива (Дракучая Ива) – Vrba mlátička - Zúrivá vrba	64
5.3.6.	Shrnutí přístupů k převodu názvů kouzelných bytostí, tvorů a rostlin.....	65
5.4.	PŘEKLAD NÁZVŮ KOUZELNÝCH PŘEDMĚTŮ	65
5.4.1.	Bludger – Бладжер (Нападал) – Potlouk – Dorážačka.....	65
5.4.2.	Floo Powder - Летучий порошок – Letax - Нор-Šup prášok.....	66
5.4.3.	Golden Snitch - Золотой Снитч (Проныра) – Zlatonka - Ohnivá strela	67
5.4.4.	Hogcrux – Крестраж (Окаянт) – Viteál – Hogcrux	68
5.4.5.	Remembrall – Напоминалка – Pamatováček – Nezabudal.....	69
5.4.6.	Sorting Hat - Распределяющая шляпа (Шляпа-сортировщица) – Moudrý klobouk - Rokfortský klobúk	70
5.4.7.	The monster book of monsters - Чудовищная книга о чудовищах (Чудовищная книга чудовищ) – Obludné obludárium - Príšerná kniha príšer	71
5.4.8.	Shrnutí přístupů k převodu názvů kouzelných předmětů.....	72
5.5.	PŘEKLAD NÁZVŮ KNIH, UČEBNIC A PŘEDMĚTŮ VE ŠKOLE	72
5.5.1.	Herbology - Травология (Гербология) - Bylinkářství - Herbológia	72
5.5.2.	Hogwarts: A History - История Хогвартса - Dějiny bradavické školy - Rokfort a jeho dejiny.....	73
5.5.3.	Challenges in charming - Проблемы чароветения - Zapeklitá zaklínadla - Činorodé čarovanie	74
5.5.4.	Muggle Studies - Магловедение - Studia mudlů - Život a zvyky muklov ...	75
5.5.5.	Shrnutí přístupů k převodu názvů knih, učebnic a předmětů ve škole.....	76
5.6.	PŘEKLAD POJMŮ Z BRADAVIC	76
5.6.1.	Dark Mark - Чёрная метка – Znamení zla – Temné znamenie.....	77
5.6.2.	Gryffindor – Гриффиндор – Nebelvír – Chrabromil	77
5.6.3.	Hufflepuff – Пуффендуй (Хуффльпуфф) – Mrzimir – Biff’omor	78
5.6.4.	Ravenclaw – Когтевран (Вранзор) – Havraspár - Bystrohlav	79
5.6.5.	Slytherin – Слизерин – Zmijozel – Slizolin	80
5.6.6.	Quidditch – Квиддич – Famfrpál – Metlobal	81
5.6.7.	Shrnutí přístupů k převodu pojmů z Bradavic.....	82
	ZÁVĚR	83
	PEZJOME.....	86
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	94

PŘÍLOHA Č. 1.....	104
ANOTACE.....	111
ANNOTATION	112

ÚVOD

Sérii knih o kouzelnickém učni Harry Potterovi lze právoplatně považovat za fenomén fantasy literatury počátku druhého tisíciletí, jehož věhlas stále přetrvává. I dnes, v roce 2017, vycházejí stále nová vydání a doplňkové knihy (Bestiář Harryho Pottera, Harry Potter – Magická místa z filmů, Harry Potter – Filmová kouzla a další). Tyto příběhy nejsou atraktivní pouze dětskému čtenáři, ale své příznivce si našly mezi všemi věkovými skupinami.

Jak již z názvu vyplývá, hlavním předmětem této diplomové práce, jejíž titul zní *Problematika převodu reálií v ruském, českém a slovenském překladu Harryho Pottera*, je srovnávací analýza způsobů převodu reálií vyskytujících se v originálním díle do ruského, českého a slovenského překladu uvedeného díla. Cílem je porovnat překladové strategie jednotlivých překladatelů, srovnat jejich přístupy k vybraným překladovým problémům a zhodnotit vhodnost použitých metod.

Důvodem volby tohoto tématu byla má osobní záliba ve zmíněné sérii, a také fakt, že tyto příběhy obsahují opravdu velké množství značně interesantních neologismů a okazionalismů s pozoruhodnou, sémanticky velmi hodnotnou, a často také dobře skrytou etymologií.

Diplomová práce je rozdělena do pěti základních kapitol, přičemž první čtyři jsou kompilačního charakteru a slouží jako teoretické pozadí k vlastnímu rozboru. Tomu je věnována poslední kapitola, která je jádrem diplomové práce.

V první kapitole stručně definujeme pojmy stylistika a umělecký styl, včetně specifik jeho překladu. Dalšími pojmy, se kterými čtenáře této práce seznamujeme, jsou ekvivalentnost a adekvátnost překladu.

Druhá kapitola je věnována problematičtým oblastem překladu uměleckého textu, jako jsou například otázka přeložitelnosti a s ní související bezekvivalentní lexikum. Do podkapitoly o překladu bezekvivalentního lexika potom zahrnujeme překlad reálií a neologismů. Dále se zabýváme překladem vlastních jmen, která v námi zkoumaném materiálu mají značné zastoupení. V posledním oddíle této kapitoly se snažíme specifikovat překlad pohádek, jelikož do tohoto žánru lze příběhy o Harry Potterovi zařadit.

V pořadí třetí kapitola je stručným nástinem tří fází překladatelského procesu podle koncepce Jiřího Levého (pochopení, interpretace a přestylování předlohy) a popisem překladových transformací, které byly, dle našeho názoru, během překladů do jednotlivých jazyků použity.

V poslední teoretické kapitole se zabýváme fenoménem fantasy literatury, konkrétně obecnou charakteristikou a pozicí tohoto žánru v současném knižním světě, zejména potom v ruské, české a slovenské literatuře. Třetí podkapitola je věnována krátkému náhledu do života a tvorby autorky Harry Pottera, Joanne Rowlingové. Na závěr uvádíme pozadí volby překladatelů do zmíněných tří jazyků.

Jak již bylo uvedeno, pátá kapitola je věnována praktickému rozboru některých pojmů, které byly vybrány z našeho glosáře. Ten je v práci vložen jako Příloha č. 1. Kapitola je rozdělena do šesti podkapitol, přičemž každá obsahuje několik termínů, které do daného úseku tematicky spadají. Odhalujeme etymologii původních výrazů, komparační metodou srovnáváme jednotlivá řešení překladatelů, případně navrhuje řešení jiná. Jednotlivé podkapitoly jsou uzavřeny dílčím závěrečným shrnutím.

Během psaní práce jsme čerpali poznatky a vědomosti z celé řady odborných lingvistických a translatologických titulů, ale také z internetových rozhovorů s jednotlivými překladateli, diskuzí na webových fanklubech a z překladových, synonymických a etymologických slovníků. Materiál nacházející se v glosáři (Příloha č. 1) byl excerpován z následující primární literatury: *Harry Potter and the philosopher's stone*, *Harry Potter and the chamber of secrets*, *Harry Potter and the prisoner of Azkaban*, *Harry Potter and the goblet of fire*, *Harry Potter and the Order of the Phoenix*, *Harry Potter and the half-blood prince* a *Harry Potter and the Deathly Hallows*. Autorkou všech děl je Joanne Kathleen Rowling.

1. UMĚLECKÝ TEXT A SPECIFIKA JEHO PŘEKLADU

V první kapitole této práce se stručně seznámíme s pojmem stylistika a vymežíme si umělecký styl. V další části se zaměříme na zvláštnosti překladu uměleckého textu a vysvětlíme pojmy ekvivalentnost a adekvátnost překladu.

1.1. STYLISTIKA A SPECIFIKA UMĚLECKÉHO STYLU

1.1.1. Stylistika

Nový akademický slovník cizích slov zcela jasně vysvětluje pojem stylistika jako nauku o stylu, zvláště pak jazykovém. (Kraus 2005: Academia)

Podrobnější výklad najdeme v knize Jana Chloupeka, Knížka o češtině. Ten uvádí, že stylistika se zabývá způsobem výběru a užití určitých jazykových prostředků v konkrétních jazykových projevech. Je zde také uvedeno, že Charles Bally zdůrazňoval při definování stylu jeho úlohu citu a působení na cit, Bohuslav Havránek popisuje styl jako způsob využití jazykových prostředků v daných jazykových projevech jak podle jejich konkrétního cíle, formy a situace, tak podle individualizačního zaměření (emotivního, estetického apod.) mluvčího, respektive pisatele. Vilém Mathesius definoval jazykový styl jako význačný způsob, kterým je užito nebo se obvykle užívá jazykových vyjadřovacích prostředků ke konkrétnímu účelu. (Chloupek 1974: Odeon)

„Стилистика - это раздел языкознания, изучающий функционирование, особенности отбора и употребления различных языковых средств в процессе речевой деятельности в определённых условиях и с учётом исторически сложившихся языковых законов и принятых норм.“ (Nedomová 2003: Ostravská univerzita, 7)

Nedomová dále podotýká, že styl je jedním z podsystémů jazyka a je charakteristický svými zvláštnostmi při výběru a užití jazykových prostředků, v souvislosti s cílem komunikace nebo užívání v různých sociálních situacích. (Nedomová 2003: Ostravská univerzita v Ostravě)

V češtině vymežujeme pět základních funkčních stylů, a to styl prostě sdělovací (nebo také hovorový), odborný, publicistický, umělecký a administrativní. Některé zdroje uvádějí jako šestý styl také styl řečnický. V ruštině jmenuje Zdeňka Nedomová

ve výše uvedené publikaci pět funkčních stylů. Разговорный стиль, научный стиль, официально-деловой стиль, публицистический стиль, литературно-художественный стиль. (Nedomová 2003: Ostravská univerzita v Ostravě)

Předmětem této diplomové práce je však problematika převodu reálií v díle Joanne Rowlingové, Harry Potter a naše pozornost se tedy zaměří výhradně na styl umělecký.

1.1.2. Styl umělecký

Jan Chloupek uvádí, že uměleckému stylu nechybí funkce věcně sdělná, ale objevuje se v určitém poměru k funkci esteticky sdělné. V umělecké literatuře není důležité pouze to, co je prostě sdělené, ale i to, co v sobě dané sdělení skrývá a dává při popisu, či uvažování označovaným věcem jistý význam, uměleckou ideu. Z daného vyplývá, že autor, píšící umělecký text, dbá na jeho estetickou funkci, expresivitu a emocionálnost. Texty jsou koncipovány tak, aby ve čtenáři zanechaly stopy, nutily ho nad obsahem uvažovat, ovlivňovaly jeho prožitky. Toho autor dosahuje správnou stavbou a stylizací textu a volbou vhodných jazykových prostředků. (Chloupek 1974: Odeon)

Podle Jana Chloupeka je důležitá souhra mezi autorem a vnímatelem a rovněž zkušenosti vnímatele umožňující chápat umělecký záměr. (Chloupek 1974: Odeon)

„Proces, jímž se dosahuje estetického působení na vnímatele, je zákonitě nutno souhrnně pojmenovat, neboť jinak by se jazyk uměleckých děl rozpadl na prvky publicistické, odborné, prostě sdělné, básnické... Nazveme-li jej poetizací, ta budiž pojímána velmi široce: jejím projevením, způsobem nejsou pouze rým, rytmus, verš, slovosledná inverze, neologismy, archaismy, historismy, dialektismy, vulgarismy, professionalismy a deformace (Mukařovského termín deformace jazyka se v naší souvislosti objevuje jen pro jednotlivost), ale též pointa, absence pointy, kompozice, různé schematizované aspekty, nad to vše i způsob tisku, ilustrace knihy, hudební doprovod, uspořádání scény, vtažení diváka do hry atp. – a to vše třeba abych tak řekl obráceno na ruby. Úkolem literárního a dramatického výkladu a vzdělávání je netoliko připomínat vnímateli poetizaci jemu zjevnou, nýbrž odkrývat jemu poetizaci dosud neuvědomovanou. Každý autor volí vlastní způsob i míru poetizace, v jeho tvorbě se

zrcadlí subjektivita, individuálnost, solitárnost. Že vnímáme dílo umělecké, prozrazuje se na prvním místě tím, že jako umělecké bylo předloženo, takto deklarováno a jako vnímatelé je jako takové přijímáme, ať už kladně nebo záporně.“ (Chloupek 1994: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7174>, cit. 2016-11-06)

Karel Horálek, který popisuje umělecký styl ve článku pro časopis Slovo a slovesnost, spatřuje vážnost umělecké literatury v její uměleckosti a estetických kvalitách a současně apeluje na motivovanost formálních prostředků, neboť sepjetí formy a obsahu je v umění těsnější. Zároveň klade důraz na potřebu formálního obnovování, tedy že vyjádření nové skutečnosti je třeba dosahovat novými výrazovými prostředky. (Chloupek 1994: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7174>)

„Autor se snaží zprostředkovat jisté poznatky, myšlenky, city a dosahuje toho tím, že se orientuje na zážitkovou kvalitu – dává přednost konkrétnímu „živému“ vyjádření. Z hlediska volby jazykových prostředků je pro umělecký styl charakteristická variabilita – původnost, jedinečnost vyjádření. Dalším znakem je uvolňování mnohoznačnosti slova – do kontextu vstupuje nejen jeho denotativní význam, ale i jeho asociace, ba i potenciální průvodní znaky.“ (Vilíkovský 2002: Ivo Železný, 57)

Možnosti využití jazykových prostředků jsou v uměleckém stylu bohaté a různorodé. Objevují se zde výrazy knižní, expresivní a citově zabarvené, obecná čeština, slang, regionalismy, dialekty, argot, obrazná pojmenování, neologismy, nebo historismy, přičemž se v jednom uměleckém díle často mísí různé jazykové prostředky. Tento postup je zcela účelný, neboť pomocí stylu vyjadřování jsou jednotlivé postavy charakterizovány.

1.2. ZVLÁŠTNOSTI PŘEKLÁDÁNÍ UMĚLECKÉ LITERATURY

„Překladatelova práce je především reprodukční, čím více však převládá hledisko estetické a pragmatický aspekt, nastupuje nezbytně hledisko tvůrčí, které však nesmí přehlušit záměr autora.“ (Knittlová, Hrdlička, Gromová 2004: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 191)

„Bereme-li respektování systémových rozdílů mezi výchozím a cílových jazykem i znalost překladatelské techniky, překladatelských postupů jako samozřejmost, překladatelským úskalím, na němž se ve značné míře uplatňuje nejen reprodukční, ale i

tvůrčí přístup překladatele, je pragmatický aspekt, respektování odlišného zkušenostního zázemí výchozího a cílového adresáta, odlišné jazykové situace a její využití, odlišné potřeby jazyků vyjadřovat city a pocity, odlišných asociací, obrazů a míry jejich využívání, odlišného úzu ve stejných či obdobných situacích, užití patřičného rejstříku, společenských klišé atd. V podstatě jde o širě pojatou **dynamickou ekvivalenci** Nidovu.“ (Knittlová, Hrdlička, Gromová 2004: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 191)

Z těchto tvrzení Dagmar Knittlové vyplývá, že kromě expresivnosti, emocionálnosti a estetické funkce, je při překladu literárního díla nutné také dodržení pragmatiky. Každý umělecký text je vytvářen s cílem dosáhnout požadovaného vlivu na čtenáře a překladatel musí při překladu usilovat o pragmatickou adaptaci. Tato problémová situace může nastat například při překladu frazeologizmů, hodnot, názvů filmů a literárních děl, reálií, geografických názvů, názvů organizací, zvláštností života a životního stylu nebo okolností, spojených se specifickými historickými událostmi dané země atd. (Knittlová, Hrdlička, Gromová 2004: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta)

Nezbytnost pragmatické adaptace při překladu umělecké literatury zmiňuje ve své publikaci *Překlad jako tvorba* také Ján Vilikovský. „<...> autor původního díla vychází ze stavu literárního kontextu (tradice, formální postupy, vliv jiných literatur) ve své době a koncipuje komunikát tak, aby vyvolal jistý účinek u příjemce, s nímž ho spojuje společný život, materiální i duchovní kultura. Překladatel však adresuje svůj text příjemci v jiné kultuře, která je determinovaná odlišnou společenskou realitou a jejíž literární kontext se nejednou liší od původního. Kromě toho při překladu vždy dochází k časovému posunu, který může dosáhnout i několika století. Kdyby se překlad omezil na čistou výměnu jazykového materiálu, konfrontoval by příjemce s formami, jež jsou mu cizí, čímž by se porušilo zamýšlené působení díla. Proto musí překladatel brát v úvahu i změněné podmínky, za nichž probíhá recepce.“ (Vilikovský 2002: Ivo Železný, 57)

„Překladatel je prostředníkem, ale spolu i tvůrcem. Kvalitní překládání beletrie vyžaduje umělecké nadání i odbornou erudici; skýtá mnoho záłudností, předvídatelných i nepředvídatelných obtíží, nejednou skoro i naprosto neřešitelných.“ (Hausenblas, Hrdlička, Gromová 2004: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 129)

Stejný autor v téže antologii tvrdí, že překlady, jak se říká, „otevírají okno do světa“, ale také dávají impuls k původní domácí tvorbě. Karel Hausenblas jmenuje několik druhů překladu, a to **věrný**, který bývá preferován v naší kultuře a snaží se co nejvěrněji vystihnout jak smysl, tak tvar a styl originálu. Dalším je překlad **volný**. Ten je typický jistými posuny, či změnami, které však nezpůsobují odchylky od smyslu sdělení. Překlad, který přísně dodržuje lexikální a gramatickou stránku originálu se nazývá **doslovný** a pro účely uměleckého překládání je na rozdíl od předchozích dvou zcela nevhodný. (Hausenblas, Hrdlička, Gromová 2004: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta)

Další zajímavou myšlenku předkládá Karel Horálek. „Různost přístupů k řešení překladatelských otázek závisí v umělecké literatuře na různých okolnostech. Nejvíce tu záleží na tom, jaké poslání překladová literatura má, jaké jsou její společenské funkce. O volbě překladové metody rozhoduje však i jazykově literární povaha textu, její žánrový charakter. Působí tu i kulturní tradice, komerční zájmy i různé dobové konvence.“ (Horálek 1973: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 61)

Tentýž autor uvádí také fakt, že překladatelské problémy nemají jen jedno řešení a překladatelské metody a vyvíjejí a střídají v souvislosti s vývojem literatury původní a různým způsobem se překládá i v jedné době, přičemž umělecká literatury je jednou z oblastí, ve kterých se dá proměnlivost překladatelských metod nejlépe sledovat. (Horálek 1973: Státní pedagogické nakladatelství Praha)

1.2.1. Umělecký překlad jako komunikační akt

„V současnosti se ve vědě o překladu prosadilo pojmání uměleckého překladu (procesu) jako činnosti komunikační a překladu (rezultátu tohoto procesu) jako komunikátu. Mimořádným přínosem pro vypracování komunikačního modelu procesu překladu bylo rozšíření tradičního přístupu k překladu, omezujícího se na zkoumání výchozího a cílového textu, o dimenzi geneze těchto komunikátů a jejich následné recepcí ve společenském oběhu za konkrétních podmínek. Na umělecký překlad, resp. na proces uměleckého překladu se tedy přestalo pohlížet jako na pouhou ryze jazykovou operaci omezující se na prostou záměnu jazykových kódů (koncepte tzv. filologického překladu). V komunikačním přístupu se klade důraz na fungování uměleckého textu v jistém komunikačním kontextu, v určitém časovém období i na společenskou

zakotvenost a determinovanost komunikátu i subjektů vstupujících do tohoto procesu.“ (Hrdlička 1997: Univerzita Karlova, 10)

Předchozí výrok Milana Hrdličky doplňuje další myšlenka Braňa Hochela, který ve své stati uvádí, že v textu literárního díla se odráží tradice a realita času a prostředí vzniku díla a pozdější příjemci v jiném prostoru vnímají text z aspektu jiné tradice a reality, tedy tradice a reality času a prostoru příjmu díla. Ten také vymezuje tři typy transferů (přenosů), které se při překladu uskutečňují, a to přenesení díla z jednoho přirozeného jazyka do jiného přirozeného jazyka, přenesení díla z jednoho času (tj. historického času vzniku originálu) do jiného času (tj. historického času vzniku překladu) a přenesení díla z jednoho kulturního prostředí do jiného kulturního prostředí. (Hochel, Hrdlička, Gromová 2004: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta)

1.3. EKVIVALENTNOST A ADEKVÁTNOST PŘEKladU

Ján Vilikovský ve své knize *Překlad jako tvorba* tvrdí, že překlad je částečně interpretační otázkou, neboť zjišťování, ověřování a analýza významu, ale i reprodukce, jsou do značné míry závislé na osobnosti interpreta a vlivech, jako například dobová atmosféra, vkus, výchova a vzdělání, které na něj působí. Stejně tak je však nezbytné, aby překladatel usiloval o to maximální ekvivalenci zvolených jazykových prostředků. (Vilikovský 2002: Ivo Železný)

„Text překladu musí být ekvivalentní textu originálu, cílem každého překladatele by mělo být vytvoření tzv. funkčně ekvivalentního překladu. Nezbytnou podmínkou pro to je zachování tzv. invariantu překladu. Funkční ekvivalenty jsou rovnocenné paralelní jednotky se stejnou platností ve výchozím i cílovém jazyce.“ (Vychodilová in: Vysloužilová, Machalová 2011: Univerzita Palackého v Olomouci, 7)

„Překladový ekvivalent si můžeme definovat jako prostředek (nebo soubor prostředků) jednoho jazyka, který je nositelem téže informace jako prostředek (nebo soubor prostředků) jiného jazyka.“ (Vilikovský 2002: Ivo Železný, 32)

Ján Vilikovský se v téže publikaci odkazuje také na Eugena Nidu, který prohlašuje, že by se překladatel měl snažit najít v cílovém jazyce nejbližší přirozený ekvivalent oznámení, a to zaprvé ve vztahu k významu a za druhé ve vztahu k stylu, a také rozlišuje **ekvivalenci formální**, která se snaží o překlad co možná nejdoslovnější,

nejmysluplnější a funguje na úrovni jazykových jednotek a **ekvivalenci dynamickou**, která usiluje o přirozenost. Chce ve čtenáři překladu vyvolat stejné dojmy a pocity, které má čtenář originálu a funguje na úrovni celku. (Vilikovský 2002: Ivo Železný)

V odborné publikaci Введение в теорию перевода для русистов uvádí Z. Vychodilová fakt, že termíny ekvivalentnost a adekvátnost bývají často považovány za synonyma, ale také jedno z možných vysvětlení rozdílu mezi těmito dvěma pojmy podle Komissarova, který dává adekvátnosti širší smysl. „Адекватный перевод – это хороший перевод, т.е. обеспечивающий необходимую в данных конкретных условиях полноту межъязыковой коммуникации. Эквивалентность же понимается как равноценность, как смысловая общность приравниваемых друг к другу единиц языка и речи (Комиссаров, 1980).“ (Vychodilová 2012: Univerzita Palackého v Olomouci, 53)

Jestliže se chceme zabývat otázkou ekvivalentnosti a adekvátnosti překladu, je třeba zmínit také invariant. Ten je základním jádrem informace, která má být čtenáři sdělena, a je proto nezbytně nutné jeho dodržení. Podívejme se na výklad pojmu invariant, který přináší Anton Popovič. „Invariantní jádro představují stálé, základní, neměnitelné sémantické prvky v textu. Jejich existence se dá dokázat experimentálním zhušťováním významů (sémantická kondenzace). Na základě tohoto jádra dochází k čtenářské nebo překladatelské konkretizaci, čili k transformacím, respektive variantům. Rozumíme jimi takové změny, při nichž se jádro významu nemění a nastává jen změna v plánu formy výrazu.“ (Popovič 1983: Tatran, 174)

„Invariantem se v teorii překladu nazývá to, co musí ve výsledku procesu překladu zůstat nezměněno, tzn. základní, klíčová informace určená pro převod z výchozího jazyka do cílového jazyka.“ (Vychodilová in: Vysloužilová, Machalová 2011: Univerzita Palackého v Olomouci, 7)

2. PROBLEMATICKÉ OBLASTI PŘEKLADU UMĚLECKÉHO TEXTU

V této kapitole se zaměříme na specifické oblasti překladu, které jsou pro překladatele mnohdy velmi problematické a vyžadují značné úsilí při jejich řešení. Konkrétně se budeme zabývat tzv. otázkou nepřeložitelnosti a věcmi nepřeložitelnými, s tím souvisejícím bezekvivalentním lexikem, ke kterému řadíme reálie a neologismy. Uvedeme si možné způsoby jejich překladu. Další záležitostí, o kterou se budeme zajímat je překlad vlastních jmen a na závěr si uvedeme zvláštnosti a postupy při překladu žánru pohádek.

2.1. OTÁZKA PŘELOŽITELNOSTI

Ve stati Karla Horálka *Co je nepřeložitelné* z roku 2004 se můžeme setkat s tvrzením, že čím jsou od sebe výchozí a cílový jazyk vzdálenější, tím více se překlad od originálu liší, přičemž míra odlišnosti narůstá i s rozsahem textu. Co se týče obsahové platnosti, tak mohou být téměř ekvivalentními pouze překlady velmi krátkých jazykových projevů. (Hrdlička, Hrdlička, Gromová 2004: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta)

V tomtéž článku uvádí Karel Horálek také odlišný pohled na tuto otázku a jistou obhajobu překladatelství, a to takovou, že nedostatky, se kterými se v překladu setkáváme, se málokdy dají omluvit rozdíly v jazykových systémech. Takové odlišnosti by se vůbec neměly hodnotit jako překladové nepřesnosti, protože bez nich by překlad nebyl užitečným výtvozem. Z uvedeného tedy vyplývá, že s trochou nadsázky má pouze nepřesný překlad opravdovou kulturní hodnotu. (Hrdlička, Hrdlička, Gromová 2004: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta)

Jiné názory na tuto problematiku hlásají, že přeložit je možné vše, problémem je pouze to, jak moc se překladatel při převodu odchýlí od originálu, přičemž jeho úkolem je tyto odchylky co nejvíce minimalizovat. (Vychodilová 2013: Univerzita Palackého v Olomouci)

Mínění, že vše je nějakým způsobem převeditelné, zaznívá i v Levého publikaci *České teorie překladu (2)*. „Netlumočitelné jsou slovní hříčky. Nemohu-li je na daném místě vrátit, tedy je substituují jinou hříčkou nebo na jiném místě vrátím třeba tam, kde

autor hříčky nepoužil, onu humornou nebo jinou náladu postavy, skrze kterou autor mluvil. Pro všechno lze najít buď přepis, nebo parafrázi. Jsou ovšem v díle někdy složky existující, ale neviditelné, jako onen sedmý měsíc Saturnův, který nikdo neviděl, ale jež vypočítali. Hrají v něm svou důležitou úlohu, ale nejsou v textu a nutno je také vypočítat. To je například citová dispozice diváka nebo čtenáře originálu, dobová nálada, která byla v divákovi, o které autor věděl, s níž počítal, na niž spoléhal, ale o které neví divák a čtenář dnešní, jiného jazyka a doby, poněvadž není ve slovech. To jsou nejtěžší věci, které je třeba vypočíst postupem uměleckovědeckým a pak vrátit dnešnímu konzumentu podškrtnutím jedněch a přitlumením jiných slovních složek díla.“ (Levý 1996: Ivo Železný, 193)

V první části zde naráží na možnost takzvané kompenzace, tedy možnost převedení jistých prvků originálů, které na onom místě nelze převést, na jiné místo v překladu. Ve druhé části potom na důležitost pragmatické adaptace textu.

„Особую проблему представляет переводимость фразеологии, в первую очередь разряда идиом, поскольку они сосредоточивают в своей образной семантике культурную специфику, особенности мировидения и ценностные ориентации носителей языка (Телия, 1996).“ (<http://www.refegrad.ru/index.php?id=413>)

Poslední citát pojednává o složitosti překladu frazeologických a idiomatických jednotek zejména z toho důvodu, že často bývají osobní záležitostmi určitého národa, národní specifičnosti a pohledu na svět příslušníků dané země.

2.1.1. Bezekvivalentní lexikum

Z. Vychodilová ve Cvičebnici překladu pro rusisty z roku 2011 uvádí, že výraz, který ve výchozím jazyce označuje místní jev, pojem nebo reálii a lexikální inventář jazyka překladu nedisponuje jeho adekvátním ekvivalentem, označujeme jako bezekvivalentní slovní zásobu. (Vychodilová in: Machalová – Vysloužilová: Univerzita Palackého v Olomouci, 12)

„<...> лексические единицы исходного языка или диалекта, не имеющие регулярных (полных или частичных) словарных соответствий в языке перевода. Е.М. Верещагин и В.Г. Костомаров определяют слой безэквивалентной лексики

как слова, план содержания которых невозможно сопоставить с какими-либо иноязычными лексическими понятиями.“ (<http://www.refegrad.ru/index.php?id=413>)

„Лексические единицы языка оригинала, не имеющие в языке перевода соответствующего лексического эквивалента, называются **безэквивалентной лексикой**. Под **безэквивалентностью** лексической единицы языка оригинала понимается то обстоятельство, что она не имеет аналога в лексической системе языка перевода, то есть такого «готового слова» или устойчивого словосочетания, которое можно взять и подставить вместо нее в переводе (Латышев).“ (http://linguisticus.com/ru/TranslationTheory/OpenFolder/BEZJEKVIVALENTNAJA_LEKSIKA)

„**Безэквивалентная лексика** – это лексические единицы одного из языков, которые «не имеют ни полных, ни частичных эквивалентов среди лексических единиц другого языка» (Бархударов).“ (http://linguisticus.com/ru/TranslationTheory/OpenFolder/BEZJEKVIVALENTNAJA_LEKSIKA)

Pokud se pokusíme o stručné shrnutí uvedených citací, lze říci, že za bezekvivalentní slovní zásobu můžeme považovat taková slova, která není možné z výchozího jazyka přesně a doslovně přeložit do žádného jiného jazyka.

Barhударov dále vymezuje tři skupiny lexikálních jednotek, které považuje za bezekvivalentní. Jsou to:

- a) vlastní jména, geografické názvy, názvy organizací, novin atd.
- b) reálie
- c) lexikální jednotky jednoho z jazyků, které z nějakého důvodu nemají odpovídající ekvivalent v lexikálním systému jiného jazyka

Barhударov také uvádí tři příčiny existence bezekvivalentní slovní zásoby:

- a) absence předmětu nebo jevu v životě národa;
- b) absence pojmu v jazyce překladu – předmět sice existuje, avšak chybí pro něj příslušné pojmenování;

- c) rozdíl v lexikálně stylistických charakteristikách jazyků. (http://linguisticus.com/ru/TranslationTheory/OpenFolder/BEZJEKVIVALENTNAJA_LEKSIKA)

2.1.2. Bezekvivalentní lexikum z hlediska translatologického

Řešení tohoto problému nabízí Z. Vychodilová v publikaci *Введение в теорию перевода для русистов*. Zde je uvedeno, že při překladu bezekvivalentních lexikálních jednotek využívá překladatel překladové transformace. Nejčastěji jsou to následující:

- a) **transliterace a transkripce** – v našem případě jsou transkripce a transliterace přístupy pravděpodobně nejužívanějšími, obzvláště v překladu ruském,
- b) **transliterace rozšířená o vysvětlení,**
- c) **kalkování,**
- d) **opisný překlad,**
- e) **přibližný překlad,**
- f) **vytvoření neologismu** – tento přístup je značně komplikovaný a příliš se nedoporučuje, avšak v našem rozboru bratry Medkovými hojně využívány. (Vychodilová 2013: Vydavatelství Univerzity Palackého)

2.1.2.1. Překlad reálií

S otázkou přeložitelnosti a bezekvivalentním lexikem souvisí také překlad reálií, které bývají k bezekvivalentnímu lexiku často zařazovány.

Nový akademický slovník cizích slov vykládá termín **reálie** následovně: „věcné poznatky, údaje, informace charakteristické pro obraz urč. doby, kulturní n. zeměpisné prostředí, životní styl ap., zvl. poznatky o životě a kultuře urč. národa“. (Kraus 2005: Academia, 684)

Zdeňka Vychodilová v odborné publikaci *Введение в теорию перевода для русистов* z roku 2013 popisuje reálie jako předměty materiální kultury, které jsou charakteristické pro určité národy a národnosti, lidi nebo společenství, a které vyjadřují národní svéráznosti. (Vychodilová 2013: Vydavatelství Univerzity Palackého)

Dále uvádí, že překlad reálií je součástí problematiky předání národní a historické svébytnosti a koloritu. (Vychodilová 2013: Vydavatelství Univerzity Palackého)

V souvislosti s převodem kulturních hodnot do jazyka překladu předkládá Zlata Kufnerová zcela logický výklad věci, totiž že každý překlad literárního díla by měl usilovat o poznání, pokoušet se poznat a pokud možno co nejdříve vykládat pravdu o originálu. Tuto realitu srovnává s vědeckým bádáním, které usiluje o poznání pravdy v nejrůznějších oblastech objektivní reality. (Kufnerová 1994: H & H)

I Jiří Levý se v minulosti zabýval otázkou překladu národních a dobových specifik. „Současná překladatelská teorie stále více zdůrazňuje zachování národní a historické specifičnosti originálu. I když národní specifičnost je sama o sobě jev historický, nemusí být vždy rys dobový zároveň součástí národní specifičnosti; jsou to historické jevy v podstatě mezinárodní, např. rytířská kultura feudální, která bude od překladatele vyžadovat řešení dobových reálií (oděv, výzbroj) i společenských konvencí a psychických rysů. Překladatelské potíže u národní a dobové specifičnosti vyplývají již z toho, že nejde o uchopitelnou, vydělitelnou složku, ale o kvalitu, která v různé míře prostupuje všechny složky literárního díla: jazykový materiál, formu i obsah.“ (Levý 1998: Ivo Železný, 119)

Jiří Levý ve stěžejním díle české teorie překladu Umění překladu dále apeluje na výsledný dojem a působení překladu. Nelze pokoušet se o mechanické dodržení formy, neboť tím by došlo k doslovnému překladu, pokusu o totožnost, která není možná. Takový překlad by byl pro čtenáře nesrozumitelný a překladatel by tak nahrával tezí o nepřeložitelnosti. Hlavním úkolem je pouze poskytnout čtenáři iluzi dobového, národního, či jiného prostředí. (Levý 1998: Ivo Železný)

Možnosti překladu reálií

Při překladu reálií musí překladatel kriticky vyhodnotit situaci, ve které uskutečňuje překlad a vybrat nejvhodnější způsob převodu.

Nyní si vyjmenujeme transformace, které považujeme při překladu reálií za nejvhodnější. Prakticky se shodují s těmi, které volíme během překladu bezekvivalentního lexika. Jejich vysvětlení si uvedeme později v kapitole o překladatelských transformacích.

- a) **transplantace** – tedy ponechání slova v jeho původním znění. Tuto možnost schvaluje i Jiří Levý, který poznamenává, že pokud je lexikální jednotka nositelem významu, který je typický pro prostředí originálu, je možné ji ponechat v původním znění;
- b) **transkripce a transliterace** – tento přístup má význam stejný jako předchozí, avšak je pro převod do jiné grafické soustavy vhodnější;
- c) **kalkování a částečné kalkování;**
- d) **modulace;**
- e) **opisný a vysvětlující překlad;**
- f) **přibližný překlad;**
- g) **naturalizace;**
- h) **exotizace;**
- i) **vytvoření neologismu.** (Levý 1998: Ivo Železný)

2.1.2.2. Překlad neologismů

Olga Martinová v publikaci Problematika neologismů v současné spisovné češtině vymezuje pojem **neologismus** jako jazykové prostředky, který se v jazyce vyskytují nově, přičemž označují nový předmět, skutečnost nebo jev, obohacují jazyk a označuje je jako protiklad k archaismům. (Martinová 1983: Univerzita Karlova)

Vědní disciplína, jež se zabývá novými lexikálními jevy v jazyce, se nazývá **neologie**.

O. Martinová dále vysvětluje zájem lingvistů o tuto oblast faktem, že neustálá regenerace slovní zásoby těsně souvisí s dalšími oblastmi lingvistického bádání, a to například s obecnými otázkami jazykového vývoje, s otázkou jazyka a společnosti, jazyka a myšlení, kultivováním národního jazyka atd. (Martinová 1983: Univerzita Karlova)

Také L. Stěpanova se zabývá výskytem neologismů v souvislosti s rozvojem a obohacováním jazyka. „Современный процесс развития русского языка характеризуется активным изменением лексической семантики: расширением,

сужением семантического объема слова, возникновением новых значений, размыванием семантики и т.д.“ (Stěpanova 2011: Univerzita Palackého v Olomouci, 67)

Tatáž autorka dále uvádí, že současný materiál podává svědectví o aktivním rozšiřování a prohlubování sémantické struktury slov, aktualizaci jejich druhotných, málo známých významů a vzniku významů zcela nových. (Stěpanova 2011: Univerzita Palackého v Olomouci)

Tato tvrzení neplatí jen pro jazyk ruský, ale pro všechny jazyky, jejichž nositelé mají potřebu s progresivní dobou dávat názvy novým skutečnostem a věcem, které s tímto pokrokem přicházejí.

Jiří Levý v *Umění překladu* podotýká, že překladatel nejen, že vytváří nové výrazy, ale také zdomácňuje cizí výrazy neboli exotismy, které jsou typické pro život jiných kultur. „Při jazykovém novotvoření musí být překladatelé ještě opatrnější než autoři původní, protože jsou v nevýhodnější situaci... I vynikající překlad má zpravidla menší vývojovou platnost pro národní literaturu, méně se vžije než dílo původní, proto jazykové novotvoření v překladu má menší naději na úspěch než v původní knize. Kromě toho předloha často nutí k tvoření násilnějších neologismů, a někdy také překladatel bývá méně výrazově pohotový a hůře dovede odhadnout, co je pro češtinu únosné.“ (Levý 1998: Ivo Železný, 112)

Za zvláštní skupinu nových vyjadřovacích prostředků označujeme také takzvané **okazionalismy**. Ty vymezuje O. Martincová jako jednotky, které na rozdíl od neologismů nemají potenciál stát se běžnou součástí slovní zásoby. Okazionalismy sice, stejně jako neologismy, nesou rys novosti, což je jeden z hlavních rysů nových pojmenování, avšak vyskytují se natolik zřídka, že nemají přílišný komunikativní význam. Řeč je o neologismech básnických, individuálních nebo stylistických. Okazionalismy také zřídka pojmenovávají zcela nová předměty, skutečnosti, či jevy. Slouží pouze k expresivnějšímu vyjádření již existujícího předmětu nebo skutečnosti a mají za úkol působit na city adresáta. (Martincová 1983: Univerzita Karlova)

V otázce tvoření neologismů bývají nejčastěji uváděny přístupy stejné, jako při převodu bezkvivalentního lexika nebo reálií, tedy transplantace, transkripce, transliterace. Nejdůležitější ale zároveň také nejnebezpečnější je vytvoření vlastního

neologismu. V tomto souhlasíme s J. Levým, který se domnívá, že překladatel dovede těžko odhadnout, co je pro jazyk překladu únosné, viz. o tři odstavce výše.

2.2. PŘEKLAD VLASTNÍCH JMEN

„Vlastní jméno (**proprium**) je jazykový prostředek, obvykle charakteru podstatného jména samostatného nebo s přívlastky, který označuje určitou konkrétní skutečnost (osobu, zvíře, věc, příslušnost k národu atd., tj. jednotlivinu), odlišuje ji od ostatních skutečností téhož druhu a určuje ji tím jako jedinečnou v rámci dané třídy.“
(https://cs.wikipedia.org/wiki/Vlastn%C3%AD_jm%C3%A9no)

Vlastní jména se dále rozdělují do dvou základních kategorií, a to **bionyma** a **abionyma**.

Bionyma označují názvy živých bytostí, zvířat nebo rostlin a jsou dále dělena na **antroponyma** a **nepravá antroponyma** (ty pojmenovávají vlastní jména skutečných nebo smyšlených osob a zahrnují i jména bohů, pro která existuje speciální označení, takzvaná **theonyma**), **zoonyma** a **nepravá zoonyma** (tedy vlastní jména skutečných nebo smyšlených zvířat) a **fotonyma** (vlastní jména rostlin).
(https://cs.wikipedia.org/wiki/Vlastn%C3%AD_jm%C3%A9no)

V našem textu se vyskytují antroponyma i zoonyma nepravá. Příkladem nepravých antroponym je Albus Dumbledore, Gilderoy Lockhart, Godric Gryffindor, Helga Hufflepuff, Salazar Slytherin a mnoho dalších. Mezi nepravá zoonyma můžeme zařadit názvy jako Buckbeak, Fawkes, Ripper, Scabbers atd. Vlastní jména rostlin (fotonyma) naše práce téměř neobsahuje, jediný příklad, který uvádíme je Vrba mlátička.

Abionyma dávají jméno neživým předmětům a jevům a stejně jako bionyma se dělí do několika podkategorií. Těmi jsou: **toponyma** (označují vlastní názvy míst, která jsou pevně umístěna v nějaké krajině), **astronyma** a **kosmonyma** (ta slouží pro označení objektů, které se nenacházejí na planetě Zemi a v naší práci nefigurují) a jako poslední si uvedeme **chrématonyma** (pojmenování pro lidské výtvořiny, jež jsou součástí společenských a kulturních hodnot, např. výrobky, instituce, obchody, společenské jevy).
(https://cs.wikipedia.org/wiki/Vlastn%C3%AD_jm%C3%A9no)

V našem slovníku figurují následující toponyma: Beauxbatons, Diagon Alley, Durmstrang, Forbidden Forest, Knockturn Alley, Little Whinging, Privet Drive atp. Chrématonyma tvoří patrně nejrozšířenější skupinu, kterou se tato práce zabývá. Pro příklad si uveďme následující: obchod Eyelops Owl Emporium, obchod Flourish and Blotts, obchod Srivenshaft's Quill Shop, míč Bludger, míč Golden Snitch, vlak Hogwarts Express, klobouk Sorting Hat, pochutina Nosebleed Nougat, pochutina Puking Pastille, pochutina Ton-Tongue Toffee a mnoho dalších.

Miloslava Knappová ve své stati K překládání osobních jmen poukazuje na fakt, že podstatou osobních jmen je funkce jednoznačně rozlišovat a identifikovat svého nositele. (<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=6399>)

„V odborných i uměleckých textech je dílčím překladatelským problémem práce s vlastními jmény. Při řešení jazykové podoby pojmenování osob (ale i míst) v překladu je třeba brát v úvahu především tyto okolnosti: 1. grafické systémy daných jazyků, 2. stupeň frekvence jména a stupeň jeho „domestifikace“, osvojení, 3. dobové zvyklosti.“ (Kufnerová 1994: H & H, 172)

Prvním a často nejvyužívanějším způsobem, jak se s vlastním jménem při překladu vypořádat, je jeho ponechání v původní podobě. V případě, že je text překládán do jiného grafického systému (zde hovoříme o azbuce), může překladatel volit mezi třemi přístupy, a to transplantací, transkripcí a transliterací, přičemž transplantaci považujeme při překladu beletrie za nevhodnou.

Zlata Kufnerová poukazuje také na cizost znění díla. Tomu přispívá ponechání původních vlastních jmen v překladu v kombinaci s cizími reáliemi a dalšími exotickými prvky. Otázkou je, zdali je tento přístup vhodný, či ne. Čtenář překladu může být stejně tak zainteresován domácí realitou, jako tou cizokrajnou. (Kufnerová 1994: H & H)

„Problém vlastních jmen je velmi důležitý: jména hrdinů procházejí celým dílem, takže nevhodný překlad může celé dílo i nepříjemně poznamenat. Současné tendence některých nakladatelských redaktorů, aby se jména ponechávala v původní podobě (i tam, kde v češtině existuje vhodná paralela), nelze považovat za vyhovující.“ (Kufnerová 1994: H & H, 174-175)

Kufnerová dále naráží na problematiku jmen, která ve svém názvu charakterizují jisté povahové rysy postav. Jsou jména takzvaně charakterizační a jsou motivována určitou vlastností postavy. Tato motivovaná pojmenování je vhodné překládat jménem opět motivovaným. Jestliže překladatel takové jméno zamění názvem v původním znění, ochudí tím čtenáře překladu o kus informace. V našem rozboru si několik takových případů uvedeme a nutno podotknout, že ze tří zkoumaných jazyků v tomto směru čeština, tedy překladatelé, bratři Medkové, obstáli nejspokojivěji. (Kufnerová 1994: H & H)

Při řešení překladové podoby názvů je podle stejné autorky někdy třeba pracovat i s výkladem etymologickým. Špatně zvolený překlad může u čtenáře překladu navozovat jiné asociace. Tvrdí také, že ztráta etymologických souvislostí je přijatelnější, než navození souvislostí nenáležitých. (Kufnerová 1994: H & H)

„<...> nejednotný úzus je v této oblasti podmíněn celou řadou objektivních podmínek (literární žánr, místo a čas děje, specifika jazyka původního díla a jeho onymických systémů, věk a druh předpokládaných čtenářů atd.) i subjektivních přístupů, zkušeností a předpokladů překladatele. Za této situace lze pro oblast užívání osobních jmen v překladové literatuře z jazykového hlediska stěží stanovit nějaká závazná pravidla. Je ovšem žádoucí, aby přístup, který překladatel zvolí, byl stylově jednotný, důsledně uplatňovaný v celém předpokládaném díle. Mělo by z něho být patrné, o jaký způsob jde a proč byl zvolen.“ (Knappová, Tax 1987: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 121)

2.3. PŘEKLAD POHÁDEK

V otázce zařazení příběhů o čarodějnickém uční Harry Potterovi k literárnímu žánru zaznívají různé názory. Zatímco jedni tvrdí, že se jedná o fantasy romány, jiní, včetně českého překladatele Vladimíra Medka, tvrdí, že jde o pohádku pro čtenáře každého věku. V této práci preferujeme zařazení k literárnímu žánru pohádek.

Zlata Kufnerová ve svém díle Překládání a čeština uvádí, že překladu pohádek nebylo v naší translatologii dosud věnováno dostatek pozornosti a když už, tak pouze v otázce, zda pohádky překládat nebo adaptovat. Proto primárním materiálem, ze kterého jsme čerpali informace, bude právě publikace Překládání a čeština a Horálkovy Příspěvky k teorii překladu. (Kufnerová 1994: H & H)

Nejdůležitějším faktorem při vytváření překladu je v této oblasti adresát, jemuž je překlad cílen. Překladatel si tedy musí jasně stanovit, zda je dílo zacíleno na dospělého nebo dětského čtenáře. Při zaměření díla na dospělého je patrná tendence přesnějšího zachování textu, výrazové modernizace a použití hovorových a slangových obrátů. Důležité je také to, aby si překladatel uvědomil, jestli pohádka, kterou překládá, neslouží jako folklorní doklad, neboť tento druh pohádek je mnohem těsněji spojen s konkrétním kulturním systémem, ve kterém vznikly, než pohádky umělé. Tyto okolnosti se potom odrážejí v jejich formě a obsahu. (Kufnerová 1994: H & H)

Za jednu z podstatných složek pohádek považujeme reálie a ustálené obraty, přičemž za reálie považujeme také typy nadpřirozených bytostí, se kterými se v příbězích o Harry Potterovi setkáváme velice často. V pohádkách z kouzelného prostředí se setkáváme a magickými bytostmi, které se v jazyce překladu vyskytují poprvé a pro které se musí v jazyce překladu vytvořit název (pokud není název původní pouze transliterován nebo transkribován).

„Vývoj překladu pohádky od obrození až do současnosti lze u nás charakterizovat v hrubých rysech stále větší emancipací od původního znění a stále rostoucí funkcí vypravěčskou.“ (Kufnerová, 1994: H & H, 145) Zde je řeč o pohádkách zaměřených na děti. Tato funkce vede zejména k interpretačnímu přístupu k originálu.

Hovoří se zde i o tom, že překladatelé přestávají přejímat cizí reálie a začínají je překládat.

Závěrem Zlata Kufnerová tvrdí, že, jak již bylo řečeno výše, pozitivní tendencí moderních překladů pohádek je jistá emancipace od originálu. Překladatelé s textem originálu nezacházejí svévolně, ale eliminují veškeré syntaktické, lexikální, ale i frazeologické interference, které ho dříve činily nepřirozeným. (Kufnerová 1994: H & H)

3. FÁZE PŘEKLADATELSKÉHO PROCESU A PŘEKLADOVÉ TRANSFORMACE

V další, v pořadí třetí kapitole této diplomové práce si vymežíme fáze překladatelského procesu. Řídit se budeme dělením podle Jiřího Levého, který jmenuje tři fáze, a to pochopení, interpretace a přestylizování předlohy. Ve druhé podkapitole tohoto úseku se seznámíme s překladovými transformacemi, které rozdělíme podle N. V. Komissarova na lexikální, gramatické a lexikálně-gramatické.

3.1. FÁZE PŘEKLADATELSKÉHO PROCESU

Nejvýznamnější český teoretik překladu Jiří Levý vymezuje tři fáze překladatelovy práce a zdrojem, ze kterého budeme čerpat, se proto stane jeho kniha Umění překladu. Za tři základní body, které jsou pilířem překladu považuje: 1. **pochopení** předlohy, 2. **interpretace** předlohy, 3. **přestylizování** předlohy. (Levý 1998: Ivo Železný)

Cvičebnice překladu pro rusisty z roku 2011 shrnuje tyto postupy do následujícího tvrzení. „V chápání a terminologii teorie komunikace lze tyto fáze shrnout do této formulace: **Tlumočník** přijímá sdělení produkované **vysílatelem (adresantem)** ve výchozím jazyce (**výchozím kódu**) a **dekódováním** dospívá k jeho obsahu. Po **kódování** výrazovými prostředky cílového jazyka následuje **reprodukce** sdělení v cílovém jazyce (**kódu cílového textu**), které je určeno **adresátovi (příjemci informace)**.“ (Vychodilová in: Vysloužilová, Machalová 2011: Univerzita Palackého v Olomouci, 8)

Přejdeme nyní k samotným jednotlivým fázím.

3.1.1. Pochopení předlohy

Prvotním úkolem, se kterým se překladatel při seznamování se s dílem, které překládá, je pochopení textu, který tlumočí. Proces pronikání do smyslu originálního díla lze charakterizovat třemi rovinami. (Levý 1998: Ivo Železný)

Na první úrovni se jedná o takzvané pochopení filologické, které není otázkou nadání, ale jde pouze o záležitost odborné přípravy. Chyby mohou být způsobovány

pouze nedostatečnou jazykovou přípravou překladatele. Konkrétními negativními jevy, které mohou nastat, je například špatné dekódování některých vícevýznamových slov nebo chyby způsobené pod vlivem graficky či foneticky blízkých slov. (Levý 1998: Ivo Železný)

Druhá etapa se již blíže dotýká uvědomělejšího vnímání originální předlohy. Nejde již o prosté a zevrubné čtení textu. V této fázi se překladatel musí snažit vnímat celkové ladění díla, odhalit jeho ideově estetické hodnoty, čímž je myšleno například náladové ladění, útočné zaměření na čtenáře, suchý popis reality nebo případné ironické, komediální nebo tragické vyznění. (Levý 1998: Ivo Železný)

V poslední fázi se překladatel setkává s nejobtížnějším úkolem, a tím je pochopení uměleckých celků a skutečností, které jsou v díle vyjádřeny (postavy a jejich vzájemné vztahy, prostředí, ve kterém se děj odehrává a ideový záměr autora). K tomu, aby bylo originální dílo celistvě pochopeno, je potřeba značné představivosti. Aby byl překlad realisticky estetický, musí překladatel skutečnost rekonstruovat, což vyžaduje promyšlenou interpretaci textu. Tvůrčí překladatel usiluje o proniknutí za text k postavám, situacím, ideám. Jestliže toto překladatel neakceptuje, dochází pouze k mechanickému překladu slov. I v tomto případě se ale překladatel pod vlivem své představivosti může dopouštět některých chyb. Nejzávažnější z nich je taková, že překladatel do objektivní skutečnosti vnáší obrazy, které v něm autor nevyjádřil. Překlad by měl být umělecky pravdivý. (Levý 1998: Ivo Železný)

3.1.2. Interpretace předlohy

Poznání skutečnosti, která je obsažena v textu, je důležité mimo jiné také proto, že při nesouměřitelnosti dvou jazyků je naprostá významová shoda nemožná. Pokud jazyk překladu nedisponuje natolik širokými a mnohoznačnými výrazy jako jazyk originálu, je nutná interpretace. (Levý 1998: Ivo Železný)

Stejně jako v procesu chápání předlohy, i během interpretace postupujeme ve třech fázích.

V první fázi překladatel hledá objektivní ideu díla. Zpočátku narážíme na problém, který navazuje na poslední bod předchozího úseku. Jedná se o riziko subjektivních zásahů překladatele do překládaného díla. Čtenář si často při četbě díla

vztahuje skutečnosti, se kterými se setkává, sám na sebe. Této vztahovačnosti by se měl překladatel jednoznačně vyvarovat, protože by mohla vést ke zkreslení objektivní reality. (Levý 1998: Ivo Železný)

Dalším pravidlem je fakt, že by si dobrý překladatel měl vědomě stanovit své interpretační stanovisko, vybrat z díla ty prvky, které formují jeho podstatu a mít jasno v tom, co chce čtenáři říci. (Levý 1998: Ivo Železný)

Poslední etapu, ve které překladatel již interpretuje objektivní hodnoty díla, nejlépe vyjádříme přímou citací Jiřího Levého. „Z názoru na dílo a ze zaměření na konzumenta určitého typu vyrůstá překladatelovo pojetí předlohy, překladatelská koncepce, tj. ideový základ jeho tvůrčí metody.“ Z dalšího úseku se dozvídáme následující. „Není-li jeho cílem literární hříčka, ale realistické vystižení díla, pak teoretický i umělecký výklad musí vycházet z těch ideových a estetických hodnot, které jsou v díle, ať už evidentně nebo latentně, obsaženy. Nemůže do něho vkládat své subjektivní nápady může však přinést nový pohled na dílo tím, že některý z jeho aspektů objeví nebo důvodně zdůrazní.“ (Levý 1998: Ivo Železný, 64)

Posuny v interpretaci je možno provádět pouze v rámci reálného a potenciálního obsahu díla. Překladatelská interpretace, která dílu „podsouvá“ nesourodé prvky, jež nejsou v souladu s původním záměrem díla, jsou vyloučené. Dochází tím k narušování ideje originálu a přeložený text není realistickým. (Levý 1998: Ivo Železný)

3.1.3. Přestylizování předlohy

První krok byl otázkou odborné a jazykové přípravy překladatele, ve druhém kroku šlo o otázku vnímavosti a objektivity a poslední fáze je již věcí talentu a nadání, zejména stylistického. (Levý 1998: Ivo Železný)

Jiří Levý zdůrazňuje především následující tři otázky, související s přestylizováním předlohy:

- a) poměr dvou jazykových systémů;
- b) stopy jazyka originálu ve stylizaci překladu;
- c) napětí ve stylu překladu, které vzniká tím, že se myšlenka převádí do jazyka, ve kterém nebyla vytvořena. (Levý 1998: Ivo Železný)

ad a) Vzhledem k tomu, že jazykové prostředky dvou různých jazyků se stoprocentně neshodují, není možné uskutečňovat překlad uměleckého díla pouze mechanicky. Čím je role jazyka ve struktuře textu větší, tím obtížnější je překlad (Levý 1998: Ivo Železný)

ad b) I zkušení překladatelé mohou podlehnout takzvané jazykové interferenci. Vliv výchozího jazyka na jazyk překladu se může projevit přímo nebo nepřímo. Přímý vliv spatřujeme například v nepřirozenosti vazeb použitých v přeloženém textu, ve kterých se překladatel úzkostlivě držel struktury originálu. Nepřímý vliv spatřujeme naopak v tom, že se překladatel přehnaně snaží odlišit od stylistických rysů originálu. (Levý 1998: Ivo Železný)

ad c) „Kromě obtíží z nesouměřitelnosti dvou jazyků a z vlivu jazykové stylizace předlohy na překlad plynou překladateli některé jazykové nevýhody z faktu, že výraz překladu je nepůvodní, že myšlenka je ex post přestylována do materiálu, v němž a pro nějž nebyla původně tvořena. Z toho plyne, že jazykový výraz v překládaném díle není absolutní, nýbrž představuje jednu z mnoha možností.... Potřeba reprodukovat myšlenky originálu jazykem, který se někdy poddává jen násilím, vede k řadě tvůrčích manýr, ke kompromisním jazykovým prostředkům...Pro překlenutí propasti mezi výrazivem dvou jazyků si překladatelé mnohdy jednou provždy vytvoří stylistické klišé, konstrukce, které nesou stopy překladatelova úsilí, aby mateřštině vnutili myšlenkové obraty jí cizí.“ (Levý, Hrdlička, Gromová 2004: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 26) U takového textu je snadno znatelné, že se jedná o překlad zejména proto, že vazby, které jsou sice gramaticky a stylisticky správné, působí uměle.

3.2. PŘEKLADOVÉ TRANSFORMACE

Publikace *Введение в теорию перевода для русистов* Zdeňky Vychodilové z roku 2013 uvádí, že základní překladatelské postupy, které nazýváme překladovými transformacemi, jsou takové metody, při kterých je překládaná jednotka výchozího jazyka přetvářena v jednotku formálně jinou. Takovou jednotku označujeme jako **transform**. Při tomto je nejzávažnějším úkolem překladatele odhalit základní jednotku překladu aby mohl být zachován celkový invariant textu. (Vychodilová 2013: Univerzita Palackého v Olomouci)

Údělem překladatele je snaha dosáhnout toho, aby bylo umělecké dílo interpretováno co nejkvivalentněji a nejadekvátněji i přesto, že se formální a sémantické systémy různých jazyků mohou lišit. Cílem těchto transformací je tedy vytvoření komunikativně plnohodnotného a ekvivalentního sdělení v jazyce překladu. (Vychodilová 2013: Univerzita Palackého v Olomouci)

Jednotky jazyka originálu a jazyka překladu jsou během procesu překladu vzájemně konfrontovány a mají rozdílné lexikální, gramatické a stylistické systémy, z čehož vyplývá nezbytnost užití překladových transformací. (Vychodilová 2013: Univerzita Palackého v Olomouci)

Během studia této problematiky nám významným způsobem, jako zdroj poznání, posloužila kniha Dušana Žváčka, Kapitoly z teorie překladu I, který překladové transformace vysvětluje jako „<...> náhrady struktur výchozího jazyka vhodnými strukturami cílového jazyka, které budou splňovat požadavek funkční adekvátnosti.“ (Žváček 1995: Vydavatelství Univerzity Palackého, 24)

Za lexikální transformace považuje Žváček ty přístupy, které se týkají konkrétního lexika a zabývají se významy slov v obou figurujících jazycích. Transformace gramatické řeší problematiku formy věty v těchto jazycích. (Žváček 1995: Vydavatelství Univerzity Palackého)

Jak již bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, my si transformace rozdělíme podle modelu N. V. Komisarova, a to na:

- a) lexikální transformace,
- b) gramatické transformace,
- c) lexikálně-gramatické transformace. (Vychodilová 2013: Univerzita Palackého v Olomouci)

Většina transformací pro jádro naší práce význam nemá, proto si uvedeme pouze ty, jež překladatelé Harryho Pottera při své práci využívali. Použité transformace se ve všech třech jazycích shodují, i když se mnohokrát stalo, že při řešení jedné otázky každý překladatel využil jinou možnost.

3.2.1. Lexikální transformace

Z výše uvedeného vyplývá, že v tomto úseku se budeme zabývat transformacemi, které se dotýkají slovní zásoby jazyka výchozího a jazyka cílového a jejich rozdílných, rozšířených nebo naopak zúžených významů.

1) **Přenos** – mechanické přenesení slova v jeho původní podobě. Např.:

- *Gilderoy Lockhart* → *Gilderoy Lockhart* (ve slovenštině)
- *Severus Snape* → *Severus Snape* (v češtině i ve slovenštině)

2) **Transkripce** – východiskem pro transkripci je zvuková podoba slova, na jejímž základě se slovo přesně přepisuje. Např.:

- *Durmstrang* → *Дурмстранг*
- *Hogwarts* → *Хогвартс*
- *Little Whinging* → *Литтл Уингинг*

3) **Transliterace** – klade důraz na originální pravopis slova. Z toho logicky vyplývá, že transliterace se provádí převodem grafické formy slova (písmeno za písmenem) z jednoho jazyka do druhého. Transkripce a transliterace mají společné to, že se často využívají při převodu místních názvů a vlastních jmen a v této práci hrají významnou roli, neboť se s nimi setkáváme velmi často. Např.:

- *Durmstrang* → *Дурмстранг*
- *Dementor* → *Дементор*

4) **Kalkování** – „vytvoření nového slova nebo ustáleného slovního spojení v cílovém jazyce kopírováním struktury lexikální jednotky ve výchozím jazyce, tzn. zaměňováním morfémů (popř. slov ve slovních spojeních) jejich ekvivalenty.“ (Vychodilová in: Vysloužilová, Machalová 2011: Univerzita Palackého v Olomouci, 9) Např.:

- *Sorting Hat* → *Распределяющая шляпа*
- *Shrieking Shack* → *Визжащая хижина*
- *Crookshanks* → *česká Křivonožka i slovenský Krivolab*

- *Beauxbatons* → *Krásnohůlky*

5) **Modulace** – se zakládá na rozvinutí smyslu výroku, který logicky vyplývá z významu výchozí jednotky. (Vychodilová in: Vysloužilová, Machalová 2011: Univerzita Palackého v Olomouci) Např.:

- *Loony* → *Поллумная*

3.2.2. Gramatické transformace

Transformace gramatické řeší problémy zejména na úrovni větných konstrukcí. Jak jsme si již uvedly, Dušan Žvábek objasňuje, že tento typ transformací při překladu do jazyka cílového formálně mění podobu věty v jazyce výchozím. Jelikož předmětem této práce je problematika převodu reálií a nikoliv celých vět a jejich podob, tyto postupy pro nás momentálně nejsou příliš podstatné, i když se s nimi v několika případech setkáváme. Jedinou častější překladovou transformací gramatického charakteru je univerbizace.

1) **Univerbizací** rozumíme postup, kdy víceslovný název nahradíme názvem jednoslovným. Např.:

- *Muggle Studies* → *Магловедение*

- *Death Eater* → *Smrtijed v češtině, Smrťožrút ve slovenštině*

- *Zonko's Joke Shop* → *Зонко*

2) **Záměna slovosledu** – záměna pořádku slov ve větě nebo slovním spojení. (Vychodilová in: Vysloužilová, Machalová 2011: Univerzita Palackého v Olomouci) Např.:

- *Hogwarts: A History* → *История Хогвартса*

- *Muggle Studies* → *Студия мудлů*

3.2.3. Lexikálně-gramatické transformace

V této práci se setkáme se dvěma lexikálně-gramatickými transformacemi. První, a také velmi hojně využívanou je celkové přehodnocení, druhou je potom opisný překlad.

1) **Antonymický překlad** zaměňuje lexikální jednotku originálu za slovo opačného významu v překladu, nejčastěji formou negace. (Vychodilová in: Vysloužilová, Machalová 2011: Univerzita Palackého v Olomouci) Např.:

- *Remembrall* → *Nezabudal*

2) **Celkové přehodnocení** může figurovat jak na úrovni větných celků, tak i na úrovni lexikálních jednotek. A tak je tomu právě v našem případě. Jde o kompletní přetvoření výroku. Motivovaností volby názvů v překladu se budeme zabývat v praktické kapitole, kde si jednotlivé případy rozebereme. (Vychodilová in: Vysloužilová, Machalová 2011: Univerzita Palackého v Olomouci) Např.:

- *Durmstrang* → *Kruval*

- *Hogwarts* → *Rokfort*

- *Mould-on-the-Wold* → *Plesnivá Hůrka*

3) **Explicace** - lexikální jednotka je zaměněna jinou lexikální jednotkou, která objasňuje sémantický význam dané skutečnosti. (Vychodilová in: Vysloužilová, Machalová 2011: Univerzita Palackého v Olomouci) Např.:

- *Whomping Willow* → *Zúrivá vrba*

- *Horcrux* → *Окаянт*

4) **Zúžení informačního základu** – v textu překladu vynecháme jistou informaci. (Vychodilová in: Vysloužilová, Machalová 2011: Univerzita Palackého v Olomouci) Např.:

- *Mould-on-the-Wold* → *Насыпное Нагорье*

5) **Naturalizace** – je nahrazení exotického názvu cizojazyčné skutečnosti domácím názvem, který je čtenáři překladu bližší. (Vychodilová in: Vysloužilová, Machalová 2011: Univerzita Palackého v Olomouci) Např.:

- *Luna* → *Lenka*

- *Herbology* → *Bylinkářství*

4. FENOMÉN FANTASY LITERATURY

V poslední teoreticky zaměřené kapitole stručně charakterizujeme fantasy literaturu a uvedeme dva možné způsoby jejího vnímání, vytyčíme její postavení v současném knižním světě, stručně charakterizujeme tvorbu J. K. Rowlingové a na závěr se seznámíme s ruskými, českými a slovenskými překladateli toho žánru, jež jsou tvůrci překladů, které jsou středobodem našeho zájmu.

4.1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA FANTASY LITERATURY

Některé zdroje vymezují fantasy jako podžánr science fiction. Toto tvrzení si dovoluji zpochybnit a souhlasím se zdroji jinými, které uvádějí, že fantasy je samostatný žánr, který se vyznačuje zejména magií a nadpřirozenými jevy, jako jsou magické bytosti. Hlavní rozdíl mezi těmito dvěma žánry spočívá v tom, že okolnosti, se kterými se v science fiction setkáváme, lze objasnit na základě vědeckých poznatků. I fantasy má právě své podžánry a rozhodně ji nelze směřovat se sci-fi literaturou.

Pavel Šidák srozumitelně charakterizuje fantasy, neboli fantastickou literaturu jako takovou literaturu, jejíž smyšlený svět nerezonuje s reálnou zkušeností ve světě aktuálním. Tento žánr tedy stojí jako protipól k literatuře realistické, které je sama o sobě proměnlivá. Ve vztahu k tomu, jak se mění vnímání reality, se mění i chápání fantastiky. Zvláštním případem může být magický realismus, který bývá považován za součást fantasy. (Šidák 2013: Literární akademie (Soukromá vysoká škola Josefa Škvoreckého))

Kniha, která nese titul Literární žánry, na jedné straně popisuje fantastiku jako širokou oblast různých žánrů, které obsahují fantastický moment, pod kterým je chápáno vše, co nějakým způsobem odporuje fyzikálním zákonům aktuálního světa. K těmto žánrům patří mýty, eposy, pohádky, pověsti, pověrečné povídky, legendy, ale i romány a povídky, které právě takové fantastické momenty obsahují. (Šidák 2013: Literární akademie (Soukromá vysoká škola Josefa Škvoreckého))

Nezpochybnitelnou součástí fantastické literatury jsou nadpřirozené jevy, jako například zázraky, výskyt nadpřirozených tvorů a událostí nebo kouzla, které jsou v rozporu s vnímanou realitou. V závislosti na žánru mohou být tyto jevy také různě vnímány (v některých dílech je to považováno za běžnou skutečnost, jiná díla to může

překvapit stejně, jako by nás, v reálném světě, takový jev překvapil). Tuto podmínku romány o Harry Potterovi nezpochybnitelně splňují.

Na straně druhé lze fantastiku považovat i za jeden konkrétní žánr. Ten musí splňovat jisté požadavky, které si dovolíme citovat.

„Text musí čtenáře nutit: 1) považovat svět postav za svět živých osob a 2) nutit ho váhat mezi přirozeným a nadpřirozeným vysvětlením připomínaných událostí; toto váhání může pociťovat i sama postava; a nakonec 3) záleží na tom, aby si čtenář osvojil určitý postoj k textu.“ (Šidák 2013: Literární akademie (Soukromá vysoká škola Josefa Škvoreckého, 181))

Autor internetového článku Kam pluje z Šedých přístavů tolkienovská fantasy Boris Hokr uvádí tři možné způsoby, jak se v díle čtenář seznamuje se světem fantasy. Svět může existovat buď samostatně, může být součástí našeho světa nebo je možné do něj z reálného světa procházet. Poslední případ se týká i našeho materiálu. Do kouzelnického světa Harryho Pottera se prochází prostřednictvím nástupiště devět a tři čtvrtě na londýnském nádraží King's Cross. Aby bylo čtenáři usnadněno identifikovat se s novým prostředím, příběhy často začínají v prostředí reálném. Tak je tomu i u prvního ze série příběhů i čarodějnickém učni (děj začíná v domě č. 4 v Zobí ulici, ve kterém Harry Potter žije se svým strýcem, tetou a bratrancem). (Hokr: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/brakobrani-kam-pluje-z-sedych-pristavu-tolkienovska-fantasy/r~75b787124a3b11e480800025900fea04/>)

Pojetí fantasy literatury lze také shrnout slovy Michala Čuřína (článek Ke kořenům fantasy literatury v české literatuře). „Fantasy se odvrací od vizionářství, prognostiky, nekonstruuje světy založené na naší realitě, ale tvoří světy nové, našemu nepodobné s vlastní příčinností v oblasti fyzikální a socioekonomické.“ (Čuřín 2006: <http://www.ucl.cas.cz/slk/data/2005/sbornik/Curin.pdf>, cit. 2016-12-16)

4.2. POZICE FANTASY LITERATURY V SOUČASNÉM KNIŽNÍM SVĚTĚ

I když tento žánr třeba ještě nebyl brán v potaz, jeho rysy se objevují už v nejstarších mýtech, rytířských eposech, pohádkách a středověkých legendách.

Co se týká postavení fantasy literatury mezi ostatními literárními žánry dnes, jedná se o žánr relativně mladý. Přesto se již zhruba dvacet let těší značné oblibě. Lze tvrdit, že průkopníkem na tomto poli se stal uznávaný autor John Ronald Reuel Tolkien, který jako první začal vytvářet fantastické světy, jež se staly oblíbeným prostředím pro celé generace a čtenáře každého věku a dříve nižší a méně uznávaný žánr přetvořil na plnohodnotný a uznávaný literární útvar. Vytvořil nové světy, které své čtenáře lákají jejich nevšedností a nepřekonatelnou fantastikou, do nichž s chutí unikají. To zaregistroval i knižní trh, tomuto trendu se přizpůsobil a čtenářům je proto nyní nabízen značný výběr knih s touto tematikou. Tolkien zapříčinil masový nárůst zájmu o tento žánr a v důsledku toho také jeho značný rozvoj. (Hokr: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/brakobrani-kam-pluje-z-sedych-pristavu-tolkienovska-fantasy/r~75b787124a3b11e480800025900fea04/>)

4.2.1. Současná pozice fantasy v ruské literatuře

Jestliže se na fantasy literaturu podíváme z pohledu ruského prostředí, nejlépe tuto situaci vystihneme citací Konstantina Šindeláře. „Historie má tendenci se opakovat – a ani literatura v tomto směru není výjimkou. Podíváme-li se na dějiny (nejen) ruské fantastiky, zjistíme, že se za časů velkých společenských zvrátů a radikálních změn stávaly utopie (a ještě častěji antiutopie) jednou z hlavních os literatury. Stačí jmenovat množství děl věnujících se tématu „ideálního státu“ v 18. století, řadu antiutopií reagujících na krvavé události roku 1905 či bouřlivý rozmach antiutopií i utopií po roce 1917, kdy jedni autoři podléhali romantickému nadšení z revolučních změn a viděli budoucnost Ruska i celého světa v nejzářivějších barvách, zatímco jiní si uvědomovali, co může tento vývoj ve skutečnosti přinést, a snažili se před ním ve svých knihách varovat.“ (Šindelář: http://www.konstantins.info/teorie_fantasy_v_ruske_fantastice.html, cit. 2016-12-16)

Konstantin Šindelář také uvádí, že v posledních dvaceti letech je trendem ruské literární fantastiky především odklon od science fiction, dominující zejména v sovětském období a příklonění se k žánru fantasy. Ten byl do té doby považován za nízký literární žánr, putující do Ruska ze západu. (Šindelář: http://www.konstantins.info/teorie_fantasy_v_ruske_fantastice.html)

4.2.2. Současná pozice fantasy v české a slovenské literatuře

„V Československu před rokem 1989 nebyl žánr fantasy žádoucí a po uvolnění politické a společenské situace zaplavily trh především překlady anglosaských autorů.“ (Miššíková 2006: 16)

M. Miššíková ve své diplomové práci dále uvádí: „Na Slovensku byl žánr fantasy pro děti do příchodu HP prakticky neznámým pojmem. Uvědomujeme si, že se zde dopouštíme zjednodušení, avšak uvážíme-li, že ČR a SR byly do roku 1993 jednou republikou, v rámci níž se literární tradice velice úzce prolínaly (navíc železná opona blokovala fantasy jak v českých zemích, tak na Slovensku), zdá se přiměřené předpokládat, že z žánrového hlediska je situace na Slovensku obdobná jako v Čechách, tj. že literárněvědní tradice nevydělovala fantasy jako samostatný žánr a díla s fantastickými prvky řadila přednostně k žánru pohádky nebo dětské příběhové i dobrodružné prózy.“ (Miššíková 2006: 17)

Tatáž autorka podotýká, že vnímání fantasy jako samostatného žánru je ovlivněno literárně-vědnou tradicí dané země, ve které se taková literatura objevuje. Vzhledem k tomu, že v Česku a na Slovensku není tato tradice plně rozvinuta, lze očekávat, že díla s prvky fantasy budou povětšinou řazena k pohádkám s fantastickými prvky nebo moderním autorským pohádkám.

Za fakt, že význam fantasy literatury narůstá a povědomí o ní se rozšiřuje lze beze sporu vděčit i překladové literatuře.

4.3. J. K. ROWLINGOVÁ A JEJÍ TVORBA

Joanne Rowlingová, známá také jako Joanne Kathleen Rowlingová, píšící pod jménem J. K. Rowling, je britská spisovatelka, která se proslavila zejména svou sedmidílnou sérií knih o mladém kouzelníkovi Harry Potterovi.

Rowlingová, která vyrůstala ve Winterbourne a později v Bristolu, měla ke knihám vřelý vztah již od útlého dětství. Už jako malé dítě se pokoušela psát krátké příběhy a povídky. Po ukončení střední školy zahájila studium francouzštiny a klasické literatury na University of Exeter. Po úspěšném absolvování univerzity vystřídala několik povolání, z nichž za zmínku stojí práce pro Amnesty International.

Myšlenka k napsání prvního příběhu o čarodějnickém učni se u ní zrodila v roce 1990 ve vlaku z Manchesteru do Londýna na nádraží King's Cross, ze kterého v jejích příbězích odjíždějí mladí kouzelníci do Školy čar a kouzel v Bradavicích. V té době se odstěhovala do severního Portugalska, kde se stala učitelkou angličtiny a provdala se. Manželství však nevydrželo a Joanne Rowlingová se s dcerou vrátila v roce 1993 zpět do Anglie, pracovala jako učitelka a pokračovala v psaní první knihy *Harry Potter and the philosopher's stone*. Jakmile byla kniha dokončena, Rowlingová poslala první tři kapitoly několika nakladatelům. Zájem projevilo vydavatelství Bloomsbury a první kniha v Británii vyšla v roce 1997, načež zaznamenala rekordní prodejnost nejen v Británii, ale po celém světě. Stejná byla situace s následujícími šesti díly. V roce 2001, projevilo filmové studio Warner Bros zájem o filmové zpracování prvního dílu, který byl následován i dalšími šesti. Celovečerních filmů však bylo celkem osm. Poslední, *Harry Potter and the Deathly Hallows*, byl natočen na dvě části.

Pohádkové fantasy příběhy o Harry Potterovi byly autorčiným prvním spisovatelským počinem. Rowlingová se po uzavření své nejznámější série rozhodla změnit žánr a v roce 2012 byl publikován její román *The Casual Vacancy* (v českém překladu *Prázdné místo*). O rok později vydala detektivní román *The Cuckoo's Calling* (v českém překladu *Volání kukačky*), v roce 2014 jeho volné pokračování *The Silkworm* a sérii završila v roce 2015 třetím dílem *Career of Evil*. Poslední dva zmíněné zatím nebyly do češtiny přeloženy a všechny tři vydala pod pseudonymem Robert Galbraith.

V roce 2016 se Rowlingová vrátila k fantasy žánru a zatím naposled se rozhodla obnovit slávu čarodějnického učně. Ve spolupráci s Jackem Thornem a Johnem Tiffanym uvedla divadelní hru *Harry Potter and the Cursed Child* (v překladu *Harry Potter a prokleté dítě*), jež je v současné době součástí repertoáru londýnského Palace Theatre ve West Endu.

Zatím posledním spisovatelským počinem této autorky je scénář k filmu *Fantastic Beasts and Where to Find Them* (v českém překladu *Fantastická zvířata a kde je najít*), založeném na stejnojmenné knize Rowlingové, která slouží jako doplňkový materiál k sérii o Harry Potterovi, z roku 2001.

Veškeré informace v této podkapitole byly čerpány z oficiálních webových stránek J. K. Rowlinové. (<http://www.jkrowling.com/about/>)

4.4. ПРÉKLADATELÉ HARRYHO POTTERA

Je všeobecně známo, že nejčastěji překládanou knihou na světě je Bible, která byla do dnešních dní přeložena do 496 jazyků. S tímto číslem se příběhy o Harry Potterovi nedají srovnávat, avšak počet větší než 70 světových jazyků je také úctyhodným číslem a může se zdát neskutečným.

4.4.1. Překlady do ruštiny

Tato práce srovnává překlady sérií o chlapci s jizvou na čele do tří jazyků, z nichž nejkomplicovanější byla situace s překlady do ruštiny. První ruský překlad vyšel v roce 2001 a vlastníkem práv se stalo nakladatelství *Росмэн* (překlady pod taktovkou tohoto nakladatelství jsou považovány za oficiální). A tím bylo odstartováno překladatelské fiasko.

Kateřina Fröhlichová ve své práci uvádí, že pro překlad prvního dílu oslovil *Росмэн* překladatele Igora Oranského. Tento pokus se však ukázal natolik nekvalitním, že byl zhotoven a vydán nový překlad Mariny Litvinové, a i přesto, že čtenáři proti jejímu překladu opět protestovali, byla oslovena i k překladu druhého a třetího dílu. Chyby se dopustila ve chvíli, kdy si na pomoc k překladu čtvrtého dílu přizvala kolektiv svých studentů. Tento překlad je hodnocen jako nejhorší, neboť nese jasné stopy toho, že jej zhotovoval kolektiv nekompetentních překladatelů, kteří mezi sebou navíc nespolečně pracovali (zřejmě nejhorší chybou tohoto elaborátu je nejednotnost používaných termínů). Po tomto fiasku Marina Litvinova překlady Harryho Pottera opustila. (Fröhlichová 2011)

Poslední tři díly byly přeloženy třemi kolektivy autorů. Гарри Поттер и Орден Феникса vyšel z pera Vladimira Babkova s kolektivem, Гарри Поттер и Принц-полукровка a Гарри Поттер и Дары Смерти jsou dílem Maji Lachuti a kolektivu, přičemž u posledního zmíněného dílu se někteří členové obměnili. (Fröhlichová 2011)

Tím ale příběh o překladech Harry Pottera do ruštiny nekončí. Tento překladatelský skandál vedl k tomu, že se na internetu začala objevovat řada amatérských překladů, které poukazovaly na chyby různého druhu, které se v oficiálním překladu objevily. Jedním z takových pokusů byl překlad Marii Spivak, který byl však zakazován a považován za pirátský až do doby, než vydavatelská práva získala vydavatelství

Махаон a *Азбука-Аттикус*, která se rozhodla publikovat překlady právě od Spivak, a to zejména proto, že se jí mistrně podařilo zachytit atmosféru, která knihami prostupuje.

4.4.2. Překlady do češtiny

Domovinou české verze knih o čarodějnickém učni ze Školy čar a kouzel v Bradavicích je nakladatelství Albatros. Patronem za naši zemi je mu Ondřej Müller, který jeho vydání prosadil. A cesta k tomu nebyla jednoduchá, jelikož se zprvu zdálo, že o tyto příběhy nebude valný zájem.

První díl vyšel v originále pod taktovkou nakladatelství Bloomsbury v roce 1997. Nakladatelství Albatros vydalo český překlad v roce 2000. Pro tento nelehký úkol byl zvolen překladatel Vladimír Medek, který byl považován za vhodného adepta, kterému by se podařilo „poprat se“ s neologismy, jež prostupují celým příběhem. (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1252087-zadne-pokracovani-harryho-pottera-nebude-doufa-pavel-medek>)

Vladimír Medek tedy přeložil první a druhý díl. V té době začalo nakladatelství naléhat ke zrychlení tempa překladů, jelikož v Británii v té době vycházel již čtvrtý díl a majitel práv striktně trval na časovém harmonogramu vydávání jednotlivých dílů. Vladimír tedy oslovil svého bratra Pavla. Ten se ujal překladu třetího dílu. Bratři se domluvili, že se v překladech budou střídat, a proto čtvrtý díl vyšel opět na Vladimíra. Pátý díl si vzal na starosti Pavel a vzhledem k tomu, že jeho bratra bohužel zastihly zdravotní komplikace, byl nucen přeložit i šestý a sedmý díl. (<http://www.dagon.cz/rozhovor-s-programovym-reditelem/>)

Nutno podotknout, že bratrská spolupráce se ukázala jako velice výhodná, neboť všechny přeložené díly se v našem prostředí setkaly s ohromným úspěchem. Bratři si navzájem vyměňovali slovníky a dlouhé hodiny své texty konzultovali.

4.4.3. Překlady do slovenštiny

Všechna práva na vydávání slovenských překladů Harryho Pottera vlastní vydavatelství *IKAR*, které se postaralo o publikaci všech sedmi dílů ve slovenštině. Hlavní překladatelkou této série je Oľga Kralovičová. Ta se však k překladům nedostala od začátku. Důvodem může být možná fakt, že vydavatelská práva získal právě *IKAR*.

Ten totiž o práva soutěžil s vydavatelstvím Mladé letá, pro které Oľga již několik let překládala. Kdyby tato práva získalo druhé zmíněné vydavatelství, je možné, že by O. Kralovičová překládala už první díl. Z jejího pera vyšel až třetí díl, Harry Potter a vězeň z Azkabanu. Za první dva přeložené díly, Harry Potter a Kameň mudrcov, a také Harry Potter a Tajomná komnata, vděčí slováci Janě Petrikovičové. Ve srovnání s českými překladateli měla Oľga Kralovičová nevýhodu v tom, že svá řešení nemohla konzultovat se svou kolegyní. Byla nucena respektovat její rozhodnutí, která učinila při překladu prvních dvou dílů a pokračovat s užíváním názvů, i přesto, že s nimi třeba nesouhlasila a sama by zvolila řešení jiná. (<http://zivot.cas.sk/clanok/6125/zije-s-harry-potterom>)

5. PRAKTICKÁ ANALÝZA VYBRANÉHO MATERIÁLU

Závěrečná kapitola naší práce je věnována praktickému rozboru vybraných termínů z knih J. K. Rowlingové *Harry Potter and the philosopher's stone*, *Harry Potter and the chamber of secrets*, *Harry Potter and the prisoner of Azkaban*, *Harry Potter and the goblet of fire*, *Harry Potter and the Order of the Phoenix*, *Harry Potter and the half-blood prince* a *Harry Potter and the Deathly Hallows*.

Hlavní kapitola je dělena do šesti podkapitol, přičemž každá obsahuje několik termínů, které do daného úseku tematicky spadají.

U každého termínu nejprve vysvětlujeme jeho význam, následuje jeho etymologická analýza a odhalení původu jednotlivých komponentů. Dále pokračujeme analýzou ruského ekvivalentu a případnými odchylkami v oficiální verzi nakladatelství *РОСМЭН* a neoficiální, avšak velmi rozšířenou, variantou vydavatelství *Махаон*. Následně uvádíme český překlad bratrů Medkových a na závěr je věnována pozornost ekvivalentu slovenskému.

Na konci každé podkapitoly uvádíme srovnání jednotlivých verzí, sumarizaci a shrnutí našich poznatků.

5.1. PŘEKLAD NÁZVŮ MÍST

V první části našeho praktického rozboru se budeme zabývat analýzou názvů geografických, ale i pojmenováním konkrétních budov, například obchodů s kouzelnickými proprietami.

5.1.1. **Beauxbatons – Шармбатон (Бэльстэк) – Krásnohůlky – Beauxbatons**

Beauxbatons (celým názvem Beauxbatons Academy of Magic) je spřátelená kouzelnická škola, která se nachází na jižním pobřeží Francie. Tato kouzelnická akademie poprvé vstupuje do děje příběhů o Harry Potterovi v knize *Harry Potter and the Goblet of Fire*, tedy ve čtvrtém díle.

Originální název svým složením prozrazuje geografické umístění školy a vyvolává ve čtenáři pocit exotiky. Beauxbatons je kompozitem dvou slov. První

komponent **beaux** je plurálem adjektiva **beau** (krásný, hezký, pěkný). Druhý komponent **batons** je plurálem substantiva **baton**, které je odvozeno od francouzského **bâton**, v tomto případě majícího význam kouzelnická hůlka. Pojmenování školy vyjadřuje noblesnost, půvab a hrdost, se kterými její studentky vystupují.

Oficiální ruský překlad knihy *Гарри Поттер и Кубок Огня* lze obecně s trochou nasdázky považovat za skandální. K překladu si totiž M. Litvinovová přizvala kolektiv svých studentů. Těžko říci, jestli selhala práce korektora, nicméně nejzásadnějším prohřeškem této verze je nejednotnost použitých termínů. Avšak konkrétní výraz, kterým se nyní zabýváme (Шармбатон), splňuje požadavek na zachování sémantiky a celkově jej považujeme za velmi zdařilý. Předpokládáme, že vznikl kombinací substituce a transliterace. První slovo, **шарм**, překládáme jako kouzlo, půvab, šarm, což zcela přesně koresponduje s vystupováním a vzhledem studentek. Druhé slovo, **батон**, by se sice dalo přeložit jako vecka nebo šiška salámu, my však předpokládáme, že se jedná o transliterovaný originální název, který nese význam kouzelnické hůlky.

Marija Spivak zvolila v neoficiálním překladu termín ještě exotičtější. БЭЛЬСТЭК je taktéž kompozitem dvou slov. Prvním z nich je transkribované francouzské slovo **belle** (krásný, pěkný). Druhý komponent je opravdovým překladatelským oříškem, který jsme dlouho nedovedli identifikovat. Nabízí se řešení, že slovo **стэк** vzniklo transkripcí anglického **stack**, což překládáme jako spousta, hromada. Celkově si můžeme termín vyložit jako spousta krasavic, hromada krásných dívek.

Čtvrtý díl překládal do češtiny Vladimír Medek, který se ujal také překladu prvního a druhého dílu. Z důvodu časové tísně si na pomoc pozval bratra Pavla, který jej vystřídal u překladu dílu třetího. Termín Krásnohůlky je dokonalým příkladem kalkování. Přesně dodržuje strukturu a význam původního názvu, stejně jako i sémantiku. Název by bylo možno rozložit na adjektivum **krásný** a substantivum **hůlky**.

Oľga Kralovičová, která se dostala až k překladu třetího dílu, přenesla do slovenských verzí název v jeho původní podobě.

5.1.2. Durmstrang – Дурмстранг (Дурмштранг) – Kruval – Durmstrang

Durmstrang, celým názvem The Durmstrang Institute, je kouzelnická škola, jež se společně s Bradavicemi a Krásnohůlkami účastnila Turnaje tří kouzelnických škol, který proběhl v rámci čtvrtého dílu (*Harry Potter a Ohnivý pohár*). Zde je tento institut také poprvé zmíněn. Přesná lokace školy není známá. Víme pouze to, že se nachází ve Skandinávii, zřejmě v Norsku nebo Švédsku. Uvedený institut je nechvalně známý tím, že studenty vyučuje také černou magii.

Při tvorbě zmíněného neologismu se autorka J. K. Rowlingová inspirovala uměleckým hnutím *Sturm und Drang*, které působilo v 18. století v Německu. Sturm und Drang je v našem prostředí známo jako hnutí *Bouře a vzdor*, vyznačuje se propagací vzpoury jedince a nese rysy preromantismu. Komponent **sturm** lze kromě bouře přeložit také jako útok, **drang** mimo jiné znamená také pud nebo nutkání. Přesmyčkami potom vznikl název školy Durmstrang. Název opět vypovídá o charakteru výuky na škole i o povaze studentů. Jedná se o silné, bojovně založené mladé kouzelníky, kteří neznají slovo strach a útočné pudy v sobě nezapřou.

Stejně jako termín Шармбатон, i Дурмстранг je dílem studentů vedených Marinou Litvinovovou a vznikl transliterací originálu.

Marija Spivak se čtenáři zřejmě pokoušela přiblížit prostředí Skandinávie tím, že název transkribovala a grafém *-c* ve slově nahradila grafémem *-u*. V němčině se totiž slovo sturm, stejně jako i slovo **strang** (lano, provaz) vyslovuje se *-š* na začátku. V překladu Spivak tedy figuruje pojem Дурмштранг.

Nepředpokládáme, že by v českém překladu byla důvodem vynechání souvislosti s hnutím Bouře a vzdor neschopnost dekodovat originální termín. Domníváme se, že Vladimír Medek vynechal tuto informaci zcela záměrně, a to z toho důvodu, že by pro dětského čtenáře byla zbytečná a prakticky nedešifrovatelná. Celkově přehodnocený český ekvivalent Kruval zní tvrdě, což asociuje sílu a drsnost studentů školy.

Stejně jako v předchozím případě převzala Olga Kralovičová název v jeho původní podobě.

5.1.3. Flourish and Blotts - Флориш и Блоттс (Завитуша и Клякца) - Krucánky a Kaňoury - Čarodejnícka literatúra pre malých i veľkých

Flourish and Blotts je príkladom originálneho názvu obchodu. Obchod, ktorým se nyní zabýváme, je knihkupectví, v němž bradavičtí studenti nakupují kromě učebnic také beletrii, případně memoáry bradavicích profesorů.

Anglický název je složen ze slov **flourish**, ve významu kudrlinka nebo ozdůbka na písmu a plurálu substantiva **blot**, ve významu kaňka. Uvedené slovní spojenie tedy originálnym príkladom spojenie dvou antonym. Flourish označuje až kaligrafickú úpravu písma, blot naopak vyjadruje písarské neduhy.

Vzhľadom k tomu, že obchod je poprvé zmiňovaný již v prvom díle série příběhů o Harry Potterovi, o jeho překlad do ruštiny se postarala M. Litvinová. Její verze je kombinací transkripce (Флориш) a transliterace (Блоттс). Tuto volbu nepovažujeme za príliš vhodnou, pretože jako v mnohých ďalších prípadoch, ochudí ruského čtenáře, který neumí anglicky, o príslušné asociace.

Z hľadiska sémantiky preferujeme verzi Mariji Spivak, ktorá ve výtiscích, jež vyšly pod záštitou vydavatelství *Махаон*, uvádí překlad Завитуша и Клякца. Завитуша je expresivnejšia varianta slova **завиток** (kudrlinka), druhý komponent vychází ze slova **клякса**, čili kaňka. Název vznikl substitucí a dětskému čtenáři je nepochybně konotačně přístupnejší než transkribovaný nebo transliterovaný originál.

Vladimír Medek také zvolil překlad substitucí. V Krucánkách a Kaňourech pociťujeme značnou expresivitu, a i přesto, že původní název neobsahuje aliteraci, v tomto prípade byl postup zvolen velmi dobře a pro čtenáře je název atraktívny.

Jana Petrikovičová dle našeho názoru čtenáře zbytečně podcenila, když se rozhodla uplatnit metodu opisného překladu. Čarodejnícka literatúra pre malých i veľkých jasne a bez okolků prozrazuje, jaký sortiment obchod nabízí.

5.1.4. Hogwarts – Хогвартс – Bradavice – Rokfort

Hogwarts, celým názvem Hogwarts School of Witchcraft and Wizardry, je hlavním dějištěm událostí celé série. Jedná se o internátní kouzelnickou školu, do níž jsou přijímáni talentovaní mladí čarodějové.

Název Hogwarts je složen ze slov **hog** (prase, vepř) a **wart** (bradavice). Jestliže změním slovosled, zjistíme, že název školy je přesmyčkou termínu **warthog**, neboli prase bradavičnaté.

V ruském prostředí se ujal transkribovaný překlad Хогвартс, který bohužel nevbudí žádoucí asociace a navíc dětského čtenáře ochudí o zajímavou slovní hříčku.

Český překlad Bradavice nese význam pouze druhého komponentu, totiž **wart**. Souvislost s prasetem bradavičnatým se tudíž ztrácí, avšak vyvolává jinou asociaci, která se světem čar a kouzel neodmyslitelně souvisí, a tou je bradavice. Téměř každý člověk si totiž v souvislosti s čarodějnici vybaví velkou bradavici na nose, která bývá jakousi dominantou jejího obličej. Název vznikl celkovým přehodnocením.

Nejvíce nás však zaujal překlad Jany Petrikovičové, která přeložila první dva díly série pro vydavatelství *IKAR*. Výraz Rokfort vznikl celkovým přehodnocením a dle našeho názoru nijak nesouvisí s originálem ani jeho sémantikou. Martina Miššíková ve své diplomové práci uvádí, že slovenský Rokfort je odvozen od druhu francouzského ovčího sýra **Roquefort**, což asociuje zápach, kterým se pyšní také divoké prase bradavičnaté. Nás však trápí otázka, proč by měl být název prestižní kouzelnické školy spojován s nelibým zápachem sýra, podobného nivě. Dalším argumentem, svědčícím v neprospěch termínu Rokfort, je fakt, že pokud je odvozen od francouzského slova, asociuje čtenáři francouzské prostředí. Jak škola, tak celý primární i sekundární svět jsou ale umístěny v Anglii. O tom svědčí i fakt, že pro filmovou adaptaci byli striktně vybíráni britští herci, aby byl zachován typický britský přízvuk.

5.1.5. Little Whinging - Литтл Уингинг – Kvikáلكov - Malé

Neradostnice

Little Whinging je fiktivní městečko jižně od Londýna. Bydlí zde rodina Dursleyových, do jejichž opatrovnictví se Harry Potter dostal po smrti svých rodičů. Celá rodina bydlí v Zobí ulici, konkrétně v domě číslo 4.

Autorka Joanne Kathleen Rowlingová vytvořila název městečka na základě charakteru jeho obyvatel. Little znamená v překladu do češtiny **malý**. Slovo whinging je průběhovou formou verba **whinge** (stěžovat si, fňukat), které je synonymem pro sloveso **whine** (naříkat, kňourat, stěžovat si). Obyvatelé, včetně Harryho strýce Vernona a zbytku jeho rodiny, si neustále na něco stěžují, jsou negativističtí, nevlídní a protivní.

S uvedeným topografickým názvem se čtenář může setkat již v prvním díle *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. Jeho ruský překlad tedy provedla M. Litvinovová a Marija Spivak, překladatelka neoficiální verze, jej od ní převzala. Litvinovová se rozhodla originál transkribovat, čímž ruskému čtenáři neumožnila, aby si navodil příslušné asociace, vyplývající ze sémantiky názvu.

V. Medek zvolil univerbizovaný název Kvikáلكov. I v tomto případě postrádáme sémantiku, avšak oceňujeme, že se Medek pokusil název adaptovat do domácího prostředí. Překlad totiž nese rysy typických českých oikonym (pojmenování obydlí částí, sídlišť atd.) zakončených na *-ov* (Medlov, Barrandov, Štarnov, Bouzov atd.).

Malé Neradostnice vytvořila překladatelka prvního a druhého dílu slovenské verze příběhů o mladém čarodějnickém uční, Jana Petrikovičová, metodou antonymického překladu. První komponent Little substituovala přesným ekvivalentem **malý**. Neradostnice navozují příslušné konotace o povaze obyvatel tohoto městečka, totiž jejich negativismus a věčnou nespokojenost.

5.1.6. Mould-on-the-Wold - Насыпное Нагорье – Plesnivá Hůrka -

Humusiny nad Pláňou

Mould-on-the-Wold je vesnice v Anglii, ve které žil Albus Brumbál ve svém útlém dětském věku společně se svou matkou a dalšími dvěma sourozenci. Název je v sérii zmíněn pouze v knize *Harry Potter and the Deathly Hallows*.

Původní název vznikl ze slov **mould** (zde ve významu plíseň, plesnivina) a **wold** (pláň, pahorkatina, náhorní rovina) spojených prepozicí **on** (na). Ze sémantického hlediska název odhaluje příčinu toho, proč se Brumbálova rodina z této oblasti odstěhovala. Důvodem byly drby, které kolovaly o Albusově psychicky labilní sestře, která nedokázala kontrolovat své kouzelnické schopnosti. Plíseň je pro mnoho lidí odpornou záležitostí, stejně jako tyto klepy.

Poslední díl série byl do ruštiny přeložen kolektivem autorů pod vedením Maji Lachuti. Ruský ekvivalent Mould-on-the-Wold, Насыпное Нагорье, zužuje informační základ, který nese původní termín. Význam slova mould byl vynechán a kvůli tomu si ruský čtenář nevytvoří žádoucí asociaci, související se zkaženou povahou obyvatel vesnice. Насыпное Нагорье nám tedy neprozradí víc, než že se vesnice nachází na uměle vytvořené náhorní rovině.

P. Medek si vymyslel hezky znějící a povahu vesnice charakterizující název Plesnivá Hůrka, který se drží struktury originálu, a navíc respektuje podobu geografických názvů, která je čtenářům v našem prostředí známá. Oikonyma, která jsou složena z adjektiva, následovaného substantivem jsou u nás zcela běžná (Bílá Lhota, Dlouhá Loučka, Dolní Sukolom, Nová Hradečná atd.). Lze tedy tvrdit, že český ekvivalent vznikl celkovým přehodnocením.

Také slovenský ekvivalent Humusiny nad Pláňou byl svou strukturou naturalizován do domácího prostředí. Oľga Kralovičová se však dopustila ještě jedné překladové transformace, a to při převodu slova **mould**. Význam **plíseň** totiž zobecnila na něco hnusného, čímž vznikly Humusiny. Jedná se o celkové přehodnocení.

5.1.7. Shrieking Shack - Визжащая хижина (Шумный Шалман) - Chroptící chýše - Škriekajúca búda

Chroptící chýše je opuštěný dům, který se nachází ve vesnici zvané Prasinky a o němž se praví, že tam straší (údajně z ní obyvatelé Prasinek často slýchají křik). Jde o velmi dobře skrytou chatrč, do které se lze dostat pouze tajným vchodem, jež je skryt ve Vrbě mlátičce (více o Vrbě mlátičce v kapitole *Překlad názvů kouzelných bytostí, tvorů a rostlin*). To je ale téměř nemožné, poněvadž Vrba mlátička nelítostně odstraní vše, co se k ní pokusí přiblížit. Chroptící chýše byla dříve bydlištěm temného čaroděje Voldemorta.

Pojmenování Shrieking Shack vyjadřuje nelibý vzhled a temnotu, kterou se toto místo vyznačuje. První část tohoto pojmenování vychází ze slova **shriek** (jekot, vřískot), druhé slovo **shack**, překládáme jako bouda, chatrč.

Oficiální ruský ekvivalent Визжащая хижина svou zvukomalebností i strukturou odpovídá původnímu názvu. Визжащий je verbálním adjektivem vzniklým od slovesa **визжать** (ječet), substantivum **хижина** označuje chýši. Tento velmi zdařilý překlad vznikl kalkováním.

Neoficiální variantu Mariji Spivak již za tak zdařilou nepovažujeme, a to i přesto, že dodržela aliteraci. Její verze se skládá z adjektiva **шумный** (hlasitý, hlučný) a substantiva **шалман** (slangový výraz pro hospodu, ve které se scházejí vyvrhelové společnosti, mohlo by odpovídat českému slangovému výrazu *nalejvárna*). Шумный Шалман by se tedy dalo volně přeložit jako *Hlučná nalejvárna*. Celkově přehodnocený překlad sice sémanticky odpovídá originálu, avšak dle našeho názoru je krkolomnější a hůře pochopitelný než varianta Mariny Litvinovové.

Autorem českého názvu Chroptící chýše, který se objevuje až ve třetím dílu *Harry Potter a Vězeň z Azkabanu*, je Pavel Medek. Český ekvivalent dodržuje aliteraci i konotační význam.

Opakované nedodržování aliterace považujeme za jeden z největších prohřešků obou slovenských překladatelek a Škriekajúca búda není výjimkou. O. Kralovičové by jistě nezabralo mnoho času, kdyby se nad tímto faktem zamyslela a zvolila například název Burácivá búda nebo Škriekajúca škatuľa.

Poslední dva překlady považujeme rovněž za produkty celkového přehodnocení.

5.1.8. Zonko's Joke Shop – Зонко - Таškářovy žertovné předměty - U Zonka

Zonko's Joke Shop je obchod s žertovnými předměty a zároveň jedna z oblíbených kratochvilných destinací studentů Školy čar a kouzel v Bradavicích. Poprvé je zmiňován ve třetí knize *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*.

Trojslovný název obsahuje jméno majitele obchodu, kterým je pan Zonko. **Joke** znamená vtíp nebo žert, poslední komponent **shop** překládáme jako obchod.

Marina Litvinovová název univerbizovala a omezila pouze na jméno majitele. Obchod, který nese univerbizované pojmenování Зонко, ale nic nenapoví o charakteru nabízeného sortimentu, proto bychom překladatelce navrhli rozšířit název o tuto informaci. Nabízely by se tak možnosti jako Остриж/Шутник Зонко, Весёлый Зонко, У весёлого Зонко, Зонко и шуточки атр.

Český, celkově přehodnocený překlad, Taškářovy žertovné předměty, vytvořil Pavel Medek. Ten zvolil zcela opačný postup než Marina Litvinovová a jméno majitele obchodu vynechal úplně. Dle našeho názoru to textu ani obchodu nijak neuškodí, poněvadž pokud majitel obchodu v příběhu nesehrává žádnou roli, jeho jméno čtenáře nijak výrazně nezajímá. Naopak, název zcela jasně prozrazuje, co si může zákazník na tomto místě zakoupit.

O. Kralovičová zvolila stejný postup jako ruská překladatelka a v názvu uvedla pouze jméno majitele. Obchod se jmenuje U Zonka. Použití prepozice *U* v názvu obchodu je ve slovenském, ale i českém prostředí otázkou tradice. Jedná se o univerbizaci.

5.1.9. Shrnutí přístupů k převodu názvů míst

V tomto úseku jsme se setkali s pestrou škálou názvů různých míst a přístupů k jejich překladu.

Analyzovali jsme celkem osm pojmů. Ve čtyřech případech uvádíme v ruštině dva různé překlady. Marina Litvinovová nabízí výrazy jako Шармбатон, Дурмстранг, Флориш и Блоттс а Визжащая хижина. Všimněme si, že až na poslední příklad vznikly všechny pojmy metodami transkripce nebo transliterace, v posledním případě se jedná o kalkování. Marija Spivak se pokusila o kreativnější přístupy, které ale bohužel mnohdy nepovažujeme za příliš zdařilé, konkrétně v případě názvu kouzelnické akademie Beauxbatons (v překladu Spivak Бэльстэк) je překlad těžko vyslovitelný a působí nepřirozeně. Stejně jako u slovenských překladatelek i ruským bychom nedoporučovali uchýlovat se tak často k pouhé transkripci a transliteraci. Série je určena především dětskému čtenáři, kterého cizojazyčné názvy často připraví o sémantickou hodnotu, kterou původní názvy ukrývají.

V českých překladech se setkáváme s kalkováním, celkovým přehodnocením nebo univerbizací. Bratři Medkové si při tvorbě okazionalismů dali záležet zejména na tom, aby české názvy byly atraktivní a přístupné pro dětského čtenáře.

Ve slovenských překladech se vyskytují následující překladové transformace - přenos, celkové přehodnocení, antonymický překlad, opisný překlad, univerbizace. Slovenským překladatelkám bychom doporučili více se zaměřit na kreativní přístup při převodu názvů reálií, protože mechanický přenos cizojazyčných názvů není při překladu dětské literatury vhodnou metodou. Děti jsou tím často ochuzeny o určité informace, které v sobě původní názvy ukrývají, čímž pro ně ztrácejí sémantiku.

5.2. PŘEKLAD JMEN A PŘEZDÍVEK

Ve druhém oddílu se pokoušíme analyzovat překladatelsky zajímavá jména a přezdívky některých z hlavních hrdinů. Následující výzkum by mohl být mnohem rozsáhlejší, avšak my předkládáme sedm příkladů, jejichž řešení jsou dle našeho mínění pozoruhodná a od překladatelů vyžadovala značné úsilí při etymologickém rozboru.

5.2.1. Albus Dumbledore - Альбус Дамблдор (Альбус Думблдор) – Albus Brumbál - Albus Dumbledore

Albus Dumbledore je nejdůležitějším hodnostářem bradavické školy čar a kouzel, jejím ředitelem. Je to moudrý, vlídný a vyrovnaný muž, k němuž bradavičtí studenti vzhlížejí.

Jméno **Albus** pochází z latiny a překládáme jej jako bílý. To rezonuje s celkovým vzhledem ředitele. Má dlouhé bílé vlasy a vousy, bledou tvář a rád obléká světlé hábity. Sama autorka J. K. Rowlingová se netají tím, že jméno **Dumbledore** je spojeno se staroanglickým označením čmeláka. Je možné, že název pro čmeláka má evokovat píli, se kterou se ředitel staví ke své práci.

Ruští překladatelé se nepokusili o žádnou adaptaci tohoto jména do domácího prostředí a ponechali jej ve své původní podobě. Použitou metodou byla transkripce. Rozdíl spočívá pouze v grafému *u*, který Marija Spivak ponechala, zatímco Marina Litvinovová jej převedla na *a*, které je na tomto místě foneticky blíže názvu původnímu.

Vladimír Medek si s překladem poradil bravurně. Křestní jméno ponechal, a dle našeho názoru zejména proto, že zní vznešeně. Při překladu příjmení vyhledal ekvivalentní slovo ve staročeské slovní zásobě, kterým je brumbál (taktéž označuje čmeláka) a tím provedl substituci.

Slovenský překlad je nejméně zajímavý, poněvadž pouze převzal celé jméno v nezměněné podobě.

5.2.2. Buckbeak – КЛЮВОКРЫЛ (Конькур) – Klofan – Hrdozobec

Klofan je napůl kůň (tělo, zadní končetiny a ocas) a napůl orel (přední drápy, hlava a zobák). Jedná se o hrdé stvoření, které nepřipustí, aby se s ním jednalo s neúctou, a není snadné si získat jeho důvěru. Jestliže si kouzelník chce Klofana osedlat, musí se před ním uklonit a počkat na jeho svolení.

Tento hipogryf nese v angličtině hrdé jméno Buckbeak. První část jména tvoří slovo **buck**, v tomto případě zřejmě ve významu samec, nebo také vyhazovat, jančit, pokud je řeč o koni. Druhá možnost interpretace objasňuje, co se stane, jestliže se Klofana pokusí osedlat kouzelník, který k tomu nedostane jeho svolení. Druhý komponent **beak** překládáme jako zobák.

V knihách nakladatelství *Росмэн* figuruje jméno КЛЮВОКРЫЛ, které je celkovým přehodnocením anglického originálu. Skládá se z komponentů **КЛЮВ** (zobák) a **КРЫЛО** (křídlo) spojených vsuvným vokálem a zaměřuje se na fyzickou podobu tvora.

Vydavatelství *Махаон* zveřejnilo jméno Конькур, které taktéž celkově přehodnotilo název původní. První komponent **конь** (kůň) souvisí s fyzickou podobou tohoto kouzelného stvoření. Druhý komponent **кур** asociuje stav, do kterého se dostane člověk, který s ním bude zacházet neuctivě. Překládáme jej jako *dostat se do pěkné bryndy*. Tato verze se nám jeví jako sémanticky přesnější.

Český překlad Klofan asociuje vše, co je v tomto případě potřeba. Svého nepřítele klofne, jestliže si to zaslouží, z čehož také logicky vyplývá, že má zobák.

Také slovenský překlad je výstižný a sémanticky věrný. Asociuje jak vzhled, tak povahu tohoto konkrétního zvířete. Hrdozobec je jménem hrdého tvora se zobákem. Vytkli bychom překladatelce však jednu věc. Tato volba s koncovkou *-ec* nám spíše než

osobní jméno asociuje rodové jméno zvířete nebo třídu, do které náleží. Tento názor zřejmě ovlivňuje fakt, že s koncovkou *-ec* máme spojena rodová jména a třídy zvířat jako například kozorožec horský, hlavonožec, kytovec atd.

5.2.3. Crookshanks – Живоглот – Křivonožka – Krivolab

Crookshanks je kocour Hermiony Grangerové, jedné z hlavních postav celé série. Má nevzhledně rozplácnutý obličej jako buldok, hustý zrzavý kožich a křivé nohy, díky kterým dostal své jméno.

Crookshanks je složeno ze slov **crook** (v tomto případě ve významu ohnutý, zahnutý) a **shanks** (holeň, bérec, ale i nohy obecně).

Ruské jméno tohoto domácího mazlíčka vzniklo celkovým přehodnocením a domníváme se, že vzniklo kompozicí slov **живо** (rychle, bystře) a **глотать** (polykat, hltat). Nedovedeme však přesvědčivě objasnit, jak tento neologismus souvisí s povahovými rysy nebo vzhledem kocoura. Možnou interpretací může být fakt, že Hermionin kocour se neustále snaží zakousnout jiného mazlíčka, a to kysu Rona Weasleyho. Neustále se jej pokouší polapit, aby jej mohl spolknout. Konkrétní termín живоглот v ruském jazyce ale již existuje. Je to název ryby, která žije v nejhlubších částech moře a je specifická svou rezavou barvou a tím, že svou kořist (často větší než je ona sama) polyká v celku. Není nám však jasné, co, snad kromě rezavé barvy, má taková ryba společného s Hermioninou kočkou.

Neologismus Křivonožka se do našeho prostředí dostal převodem jednotlivých kalků anglického Crookshanks. Zachovává konotační význam slova, hezky zní a čtenáři navodí příslušné asociace související s křivými nožkami kocoura.

Stejným způsobem, totiž kalkováním, vzniknul také slovenský Krivolab, a taktéž přesně kopíruje strukturu originálu. Komponent laba lze přeložit jako packa.

5.2.4. Gilderoy Lockhart - Златопуст Локонс (Сверкароль Чаруальд) - Zlatoslav Lockhart - Gilderoy Lockhart

Gilderoy Lockheart je kouzelnický spisovatel zahleděný sám do sebe. Ve druhém dílu Harry Potter a tajemná komnata se z tohoto narcistického muže stává učitel obrany proti černé magii, pro kterého mají slabost zejména studentky.

Stejně jako většina ostatních jmen, i toto ve svém názvu ukrývá charakteristické povahové rysy dané postavy. Křestní jméno Gilderoy se skládá ze slov **gild** (zlatit, pozlatit) a **royal** (královský). Příjmení je přímým kompozitem slov **lock** (zamknout, zavřít) a **heart** (srdce). Celkový výsledek nám potom napovídá, že tato osoba žije pozlátkem, které mu zprostředkovává jeho sláva a ženský obdiv, jeho srdce je uzavřené skutečným hodnotám a citům a je zahleděn sám do sebe.

Oficiální ruská alternativa této postavy (Златопуст Локонс) zachovává sémantiku originálního názvu a k tomu čtenáři prozrazuje něco navíc. Златопуст je složen ze dvou adjektiv **златой** (zlatý) a **пустой** (prázdný), což vyjadřuje všechny informace nacházející se v celém anglickém originálu. Příjmení navíc odhaluje také fyzický vzhled učitele, a to prostřednictvím slova **ЛОКОН** (lokna, kadeř). Zlatoslav Lockhart má totiž kudrnaté blond vlasy.

V neoficiální verzi existuje pro onu postavu zcela jiné označení. Jméno Сверкароль Чаруальд v sobě skrývá slova **сверх** (nad, nadto, navíc), **король** (král) a **чары** (kouzla, čáry). První část jména nám opět odkrývá způsob, jakým o sobě tento učitel smýšlí, totiž že je více než král. Druhá část naznačuje, že se jedná o kouzelníka. Celkově by se dalo jméno interpretovat jako král mezi kouzelníky.

Obě varianty vznikly celkovým přehodnocením.

Český překlad Zlatoslav Lockhart v sobě kombinuje celkové přehodnocení s přenosem. Zlatoslav vyjadřuje dvě věci, na kterých této postavě nejvíce záleží, a tím je život v pozlátku a sláva. Překlady českých sérií Harry Pottera se vyznačují tím, že se bratři Medkové co nejvíce snažili zpřístupnit názvy reálií dětskému čtenáři. Proto převedli do češtiny vše, co bylo možné. V tomto případě bychom překladatelům navrhli drobnou úpravu v příjmení profesora, a to zpřístupnění fonetické podoby slova vynecháním grafému *-c*. Slovo lock se totiž vyslovuje jako *lok*.

J. Petrikovičová opět přenesla do slovenského překladu původní podobu jména.

5.2.5. Luna Lovegood (Loony Lovegood) - Полумна Лавгуд (Полоумная Лавгуд) – Lenka Láskorádová (Lenka Střelenka) - Luna Lovegoodová (Cvočka Lovegoodová)

Lenka Láskorádová je výstřední mladá čarodějka, kterou její spolužáci považují za skutečnou podivínku a proto není v kolektivu příliš oblíbená. Je však velmi laskavá, ochotná každému pomoci a přesto, že si v devíti letech prošla značným životním traumatem (byla svědkem smrti své matky), je také odvážná.

Jméno **Luna** má původ v latině, kdy tento název označuje měsíc. My se však přikláníme k interpretaci, související s anglickým slovem **lunatic** (šílenec, blázen, cvok, šílený, bláznivý). Příjmení Lovegood je kompozitem anglických slov **love** (láska) a **good** (dobrý, příjemný, fajn). To vysvětluje Lenčinu povahu. Je velmi milá, vlídná a dobromyslná. Tato postava si u svých spolužáků vysloužila také přezdívku **loony**. Toto slovo lze doslova přeložit jako bláznivý, praštěný, ale také blázen, cvok. Tak totiž spolužáci Lenku vnímají. Má svůj vnitřní svět, který je lehce nestandardní a to nedovedou někteří studenti přijmout.

Nepodařilo se nám dešifrovat význam křestního jména Полумна, avšak dle našeho názoru bylo vytvořeno k tomu, aby rezonovalo s přezdívkou Полоумная, která je femininem adjektiva **полоумный**, v překladu pomatený. Zatímco křestní jméno je celkovým přehodnocením originálního názvu, přízvisko vzniklo modulací. Domníváme se, že přezdívka je v tomto případě zvolena příliš hanlivě. Na ruských internetových stránkách se objevuje také varianta **Лунатичка** (lze přesně přeložit jako náměsíčnice), která je čtenáři považována za citlivější a lépe vystihující Lenčinu povahu, zejména fakt, že má svůj vlastní svět a hlavu tak trochu v oblacích. Příjmení Лавгуд je transkripcí originálu. V tomto případě mimořádně negativně vnímáme nedodržení aliterace křestního jména ani přezdívkou s příjmením.

P. Medek se rozhodl křestní jméno blíže zpřístupnit českému dětskému čtenáři a naturalizací z Luny udělal Lenku. České příjmení Láskorádová vzniklo kalkováním, přičemž zachoval koncovku *-ová*, která se používá při tvorbě ženských variant mužských příjmení. Touto částečnou naturalizací příjmení adaptoval do českého prostředí, ve kterém je přechylování v této oblasti stále považováno za přirozené. Přezdívka Střelenka bylo vytvořeno za pomoci metody celkového přehodnocení. U tohoto případu zvláště

stojí za zmínku jazyková hra, která je ve jméně ukryta. Přezdívka v sobě totiž ukrývá i křestní jméno dané postavy (Střelenka) a je na první pohled patrné i dodržení aliterace a konotačního významu.

Jak jméno, tak příjmení ve slovenštině nese podobu originálu s jedinou drobnou změnou, a tou je adaptace ženského příjmení do domácího prostředí prostřednictvím přidání koncovky *-ová*. Slovenská překladatelka se naneštěstí nepokusila příjmení přeložit, čímž dětskému čtenáři nezpřístupnila určité povahové rysy této dívky. Tento fakt se pokusila částečně kompenzovat prostřednictvím přezdívky Cvočka, která o dané postavě alespoň něco napovídá.

5.2.6. Moaning Myrtle - Плакса Миртл (Меланхольная Миртл) - Ufňukaná Uršula - Umrňčaná Myrta

Ufňukaná Uršula je jedním z duchů, se kterými se v knihách setkáváme. Jde o bývalou bradavickou studentku, příslušnici havraspárské studentské koleje, která se předtím, než byla zabita baziliškem, často zavírala v dívčích umývárkách, kde plakala, protože se jí ostatní studenti posmívali.

Přezdívka Moaning Myrtle vznikla přidáním průběhového tvaru verba **moan** (vzlykat, sténat) k ženskému jménu Myrtle a vyjadřuje plačtivost této historické osoby.

V oficiálním ruském překladu se mísí metoda substituce s transkripcí. Ve slovníku je možno najít překlad substantiva плакса jako ufňukanec, ubřečenec. Celkový název sice nedodržuje aliteraci, ale v tomto případě je dle našeho mínění volba znělejší a příjemnější než varianta vydavatelství «Махаон». To nám předkládá název Меланхольная Миртл, přičemž adjektivum **меланхольный** se v ruské slovní zásobě běžně nepoužívá (pouze ve spojení s melancholickou hudbou), tudíž zní dětskému čtenáři značně cize.

Vladimír Medek, jak sám v mnohých rozhovorech potvrdil, si na dodržení aliterace zakládá. I v tomto případě takový postup zvolil a celkovým přehodnocením se nakonec rozhodl aplikovat přezdívku Ufňukaná Uršula, ačkoliv měl v zásobě ještě další jména, jako například Brečlavá Bedřiška nebo Fňukavá Filipína.

J. Petrikovičová naopak aliteraci vypustila, jméno dívky co nejvíce přiblížila originálnímu anglickému jménu a vytvořila Umrňanou Myrtu.

Ve všech případech přezdívka ve čtenáři evokuje žádoucí asociace, související s povahou tohoto ducha.

5.2.7. Severus Snape - Северус Снегг (Злотеус Злей) – Severus Snape – Severus Snape

Nejrozporuplnější postavou celé série o Harry Potterovi je bezesporu Severus Snape, ředitel zmijozelské studentské koleje a učitel lektvarů (v posledním díle vyučuje obranu proti černé magii). Rozporuplnost této persóny spočívá v tom, že jej čtenář až do poslední chvíle považuje za zápornou postavu, což se na konci, když položí svůj život ve prospěch Harryho Pottera, ukáže jako mylná myšlenka.

Nejvíce zažitou interpretací křestního jména Severus je taková, že má původ v latinském slově **severe**, což znamená přísný, vážný. Toto slovo se běžně používá i angličtině, proto čtenáři bez problémů navodí příslušné asociace. Takto totiž studenti Snapea vnímají. Volba příjmení Snape dle našeho názoru souvisí s fonetickou blízkostí s anglickým **snake** (had), který je symbolem Zmijozelu, jejímž je Snape nejvyšším hodnostářem. Celkově má celé jméno Severus Snape syčivou podobu. To asociuje také jeho falešnou příslušnost ke Smrtijedům, jejichž společným rysem je tetování ve tvaru hada na předloktí.

Oficiální ruský překlad Mariny Litvinovové nám nabízí jméno Северус Снегг. Křestní jméno bylo transliterováno, zatímco příjmení vzniklo celkovým přehodnocením. Příjmení, které je evidentně odvozeno od slova снег (sníh), nám však příliš smysluplné nepřipadá. Ruskému čtenáři nezpřístupňuje vhodné asociace, pokud by si však nespojil sníh s chladem a tím pádem chladnou duší Severuse Snapea. Kladněm této varianty je, že zachovává aliteraci a syčivost.

Jméno Злотеус Злей je nejdiskutovanějším a nejkritizovanějším počinem Mariji Spivak. Aliterace sice zůstala, avšak změnou písmena došlo ke ztrátě syčivé podoby. Konotace jsou v tomto případě až přehnaně silné. Obě části jména jsou odvozeny od slov зло (zlo) a злой (zlý), což posouvá význam jména mnohem dál, než jak bylo autorkou

zamýšleno. O této postavě se na konci série dozvídáme, že celou dobu stála na straně dobra, proto není volba jména relevantní.

Jak český, tak slovenský překlad převzali jméno ve své původní podobě, což v tomto případě považujeme za velmi rozumnou volbu. Jméno ve svém původním znění se svou syčivou podobou, evokující zvuk hada, budí značný respekt a vyvolává efekt pomyslného vztyčeného ukazováčku: *na tohoto člověka si dejte pozor!*

5.2.8. Shrnutí přístupů k převodu jmen a přezdivek

K rozboru jsme si v tomto oddíle vybrali sedm jevů. Pět z nich se v ruském oficiálním a neoficiálním překladu liší. V této části se setkáváme se zajímavějšími a nápaditějšími překlady do ruštiny než v jiných oddílech, překladatelky se neuchylují k pouhé transkripci, případně transliteraci (pouze v případě Albuse Dumbledora křestních jmen Severuse Snapea, Moaning Myrtle a příjmení Lunny Lovegood) a zvolená řešení jsou dostatečně transparentní z hlediska konotace. Nejčastěji k řešení přistupují celkovým přehodnocením.

České alternativy anglických jmen a přezdivek považujeme za nejzdařilejší a nejznejší. Zachování aliterace v kombinaci se sémantickou přesností považujeme v tomto případě za mimořádně důležité a překladatelé Pavel a Vladimír Medkovi tento úkol splnili velmi dobře. Setkáváme se s přístupy jako celkové přehodnocení, naturalizace, kalkování, substituce a, ač se překladatelé vždy snaží reálie co nejvíce zpřístupnit českému dětskému čtenáři, místy i přenos. Na těchto místech to však není na škodu. Případným překladem by totiž mohli jménům spíše uškodit.

Slovenská řešení pokládáme za nejméně nápaditá. Pouhý přenos proběhl ve 4 ze sedmi případů, přičemž ve jméně Lunny Lovegood byla přeložena alespoň přezdívka, dvakrát došlo k celkovému přehodnocení a jednou ke kalkování.

5.3. PŘEKLAD NÁZVŮ KOUZELNÝCH BYTOSTÍ, TVORŮ A ROSTLIN

Kouzelné bytosti, tvorové a rostliny jsou neodmyslitelnou součástí pohádkových fantasy příběhů. I v námi zkoumaném materiálu mají své čestné místo a jsou hojně zastoupeny. Rozebereme si proto několik náhodně vybraných termínů.

5.3.1. Death Eater - Пожиратель смерти (Упивающийся смертью) – Smrtijed – Smrt'ožrút

Death Eaters jsou přívrženci zlého kouzelníka Lorda Voldemorta. Termín se skládá ze slov **death** (smrt) a **eater** (pojídač, žrout). Nejvyšším cílem Lorda Voldemorta je získat kontrolu nad smrtí pomocí černé magie. Toho dosahoval tím, že kousky své duše ukrýval do tzv. viteálů (tento termín rozebíráme v podkapitole *Překlad názvů kouzelných předmětů*). Voldemort bojoval se smrtí a ukazoval jí, že se nebojí jí čelit, jelikož strach ze smrti a smrt samotná je podle jeho názoru slabostí nižších bytostí. Ti, kteří tuto jeho filozofii vyznávali, byli označováni jako Death Eaters.

Spolek Smrtijedů se poprvé objevuje v čtvrtém díle, který nese název Harry Potter a Ohnivý pohár. Tento díl pro nakladatelství *Росмэн* do ruštiny překládal kolektiv studentů pod vedením Mariny Litvinovové. Okazionalismus Пожиратель смерти je doslovným překladem původního termínu a byl pouze změněn pořádek slov.

Ve verzi vydavatelství *Махаон* se objevuje celkově přehodnocený výraz Упивающиеся смертью. Verbální adjektivum je odvozeno od slovesa **упиваться** (upíjet se, opíjet se). Tato individua se tedy opíjejí smrtí, vyžívají se v ní a rádi se jí staví čelem.

Oba názvy v sobě zachovávají smysl a konotaci a považujeme je za adekvátní. Jak v prvním, tak ve druhém případě byl zachován dvouslovný termín.

Pavel Medek vytvořil název Smrtijed tím, že dva kalky spojil do jednoho slova. Jde sice na rozdíl od originálu o termín jednoslovný, ale konotace při překladu nezmizela.

Oľga Kralovičová si vymyslela Smrt'ožrúta. K tomuto názvu dospěla stejnou cestou jako Pavel Medek, a to spojením dvou kalků. I zde byl upřednostněn jednoslovný termín při zachování konotačního významu.

5.3.2. Dementor – Дементор – Mozkomor – Dementor

Stvoření zvané v anglickém originále Dementor je jednou z nejděsivějších bytostí celé ságy. Název Dementor vystihuje způsob, jakým se tyto, dalo by se říct strašidla, živí. Své oběti vysávají z mozku všechny šťastné vzpomínky a později i celou duši. Ta potom

zůstává zcela ochromena a paralyzována, utápí se v žalu, neschopnosti nadále normálně fungovat s hlavou plnou pouze depresivních myšlenek, což může vést k jejímu skonání. Stav, ve kterém se oběť Mozkomora ocitne, se tedy dá přirovnat ke stavu demence, protože dojde k degeneraci osobnosti. Název Dementor je autorčíným neologismem.

S ruským ekvivalentem k termínu Dementor si překladatelé mnoho práce nedali, neboť jak v překladu Mariny Litvinové, tak ve verzi od Mariji Spivak se setkáváme s transliterovaným názvem ДЕМЕНТОР. I v ruské slovní zásobě existuje pro degenerační onemocnění název **деменция**, proto termín ДЕМЕНТОР navodí čtenáři žádoucí asociace, související se stavem, ve kterém se oběť ocitne.

Za zrod českého Mozkomora, který se poprvé v sérii objevuje až ve třetím dílu, vděčí tuzemští čtenáři překladateli Pavlu Medkovi. V tomto případě se jen on pokusil vyřešit překladatelský oříšek jinak, než pouhým převzetím názvu původního. Termín Dementor se mu zdál příliš hanlivý a nechtěl asociovat souvislost s nemocí zvanou demence, navíc český Mozkomor je název, který je pro dětského čtenáře, na něhož jsou tyto knihy zacíleny, přístupnější a pochopitelnější. Jak jsme zmiňovali výše, Dementor se dostává do mysli svých obětí, čímž je připravuje o rozum a **moří** tím jejich **mozky**. Při převodu termínu do češtiny vytváří vlastní neologismus, a to metodou celkového přehodnocení.

Do slovenštiny byl originální název převzat bez jakékoliv změny.

5.3.3. Muggle – Магл – Mudla – Mukel

Termín Muggle se ve svém domácím prostředí natolik rozšířil, že se dokonce dostal do slovníku Oxford English Dictionary. Kouzelníci takto označují lidi, kteří nedisponují čarodějnickými schopnostmi, a protože nemají čistě kouzelnickou krev, má výraz lehce vulgární podkres, protože v kořenu **mug** se ukrývá význam moula, trouba nebo také hanlivé výrazy držka, ksicht.

Jak jsme si již mohli všimnout v řadě předešlých případů, ruští překladatelé výraz většinou buď transkribovali, nebo transliterovali. Jinak tomu nebylo ani v tomto případě a název Магл je pouhou transkripcí původního Muggle. Ocenit lze pouze zachování fonetické podoby slova. Pokud by se překladatelka rozhodla tento termín transliterovat,

slovo by v ruštině znělo opravdu nepřírozně. Bohužel, v ruském překladu však název Марл ztrácí sémantiku.

V. Medek se snažil českému čtenáři alespoň částečně zprostředkovat hanlivý tón slova Muggle. Celkovým přehodnocením tak dospěl k výrazu Mudla, které může evokovat české slovo **šmudla**. Tím vyjadřuje nečistou krev, která podle některých záporných postav koluje v žilách těm, kteří kouzlit neumějí.

J. Petrikovičová vnesla do slovenského prostředí celkově přehodnocený neologismus Mukel. Pro českého čtenáře může být nápadná podoba s výrazem, označujícím trestance, totiž **mukl**. Na Slovensku se ale slovo v tomto významu nepoužívá, proto je riziko negativní asociace nepatrné. Svou volbou však překladatelka bohužel nezachovala sémantický význam slova původního a slovenského čtenáře tak ochudila o příhodné asociace.

5.3.4. Squib – Сквиб – Moták – Šmukel

Squib je pravým opakem člověka, kterého označuje J. K. Rowlingová jako Muggle. Jedná se tedy o takové individuum, které se narodí v rodině kouzelníků, avšak samo kouzlit nedovede. Stejně jako v předchozím případě nese název v originále hanlivý význam. Squib lze přeložit jako zklamání, neúspěch, a také zesměšňovat. Tito lidé byli často terčem posměchu. Příkladem Squiba je v sériích o Harry Potterovi školník Filch.

Ruským ekvivalentem je transkribovaný název Сквиб, který bohužel nezachovává konotační význam a ruskému čtenáři nenavodí žádoucí asociace.

Stejně jako v ruském překladu, také v tom českém ztrácí slovo svůj sémantický význam. Celkově přehodnocený termín Moták však zní hezky a při troše fantazie by se dal vyložit jako člověk, který se nazdařbůh motá v kouzelnickém světě, i když do něj svými schopnostmi nezapadá.

Ani slovenský Šmukel nám o charakteru této postavy toho příliš nenapoví. Název vznikl pouze přidáním písmena Š k již existujícímu termínu Mukel.

5.3.5. Whomping Willow - Гремучая Ива (Дракучая Ива) – Vrba mlátička - Zúrivá vrba

Whomping Willow je originální označení pro strom, který vypadá jako vrba. Byl zasazen k tomu, aby chránil vchod do Chroptící chýše a očarován kouzlem, díky kterému brání své území tím, že sebou divoce mlátí. Anglické **willow** je přesné označení pro vrbu. Strom jako vrba opravdu vypadá, a proto by bylo velice nesprávné použít v překladu výraz pro jiný strom. Whomping je průběhový tvar slovíčka **whomp**, které může fungovat jako substantivum ve významu rána, úder, nebo jako verbum ve smyslu mlátit.

V překladu M. Litvinovové se setkáváme s pojmem Гремучая Ива. Jak bylo zmíněno v předchozím odstavci, označení pro onen strom nebylo přípustné převést jinak, než přesnou substitucí. Druhové jméno Гремучая nepovažujeme za nejvhodnější, protože **гремучий** znamená v překladu rachotící, burácející (tato vrba sice během mlácení svými větvemi vydává hlasité zvuky, avšak nijak to nesouvisí s její podstatou).

Opět se setkáváme s případem, kdy se dvě ruské překladatelky neshodly na termínu jistého jevu. V překladu vydavatelství «Махаон» se operuje s pojmem Дракучая Ива. Na rozdíl od slova гремучий, které je použito v oficiálním překladu, дракучий ve slovníku nenalezneme a je tedy překladatelčiným neologismem. V termínu slyšíme kořen slova драка, neboli pranice, rvačka, ale i fonetickou blízkost s verbem докучать, což znamená otravovat, obtěžovat. Pokud tedy vrbu někdo obtěžuje, pustí se s ním do rvačky. Rusům se toto slovo natolik zalíbilo, že se dostalo do běžné mluvy. V internetových diskuzích se objevuje pro označení perného dne (дракучий день). Oba ruské termíny, ač nejsou stoprocentně přesné, dodržují konotační význam termínu původního. Použitým překladatelským postupem bylo celkové přehodnocení zkombinované se substitucí.

Vladimír Medek se rozhodl respektovat pravidlo binominální nomenklatury, kdy jako první uvádíme jméno rodové (vrba) a až poté druhové jméno (mlátička) živočicha nebo rostliny. Vznikla tak Vrba mlátička. Při tvorbě druhového názvu zachovává sémantický význam termínu whomping, ale stejně jako obě ruské překladatelky nedodržuje aliteraci.

J. Petrikovičová při převodu daného výrazu zkombinovala explikaci se substitucí. Zúrivá vrba nám prozrazuje charakteristickou vlastnost této rostliny.

5.3.6. Shrnutí přístupů k převodu názvů kouzelných bytostí, tvorů a rostlin

V tomto úseku se setkáváme s celou škálou použitých překladatelských postupů. Ruští překladatelé se nejčastěji uchylují k transkripci (Сквиб, Магл) a transliteraci (Дементор). V případě prvních dvou zmíněných byl čtenář ochuzen o příslušné konotace, ale vzhledem k tomu, že pojem деменция je v ruském prostředí známý, je tento postup v druhém případě v pořádku. Doslovný překlad se záměnou slovosledu byl použit v případě Пожиратель смерти (ve verzi vydavatelství «Махаон» je to Упивающиеся смертью). Jediný kreativnější počin lze spatřit v posledním uvedeném případě, kdy došlo k celkovému přehodnocení a vznikly dva termíny, Гремучая Ива a Дракучая Ива.

Za nejpresnější a nejpropracovanější považujeme české neologismy, zejména v případě Vrby mlátičky, kdy velice pozitivně hodnotíme dodržení binominální nomenklatury. Čeští překladatelé nejčastěji pracují formou celkového přehodnocení.

Slovenské výrazy považujeme za nejméně zdařilé. Konkrétně v případech termínů Mukel a Šmukel, které slovenskému čtenáři neevokují příslušné asociace a ochuzují ho o konotační význam daných názvů. Negativně hodnotíme také transliteraci termínu Dementor, který je dle našeho názoru dětskému čtenáři jen těžko přístupný.

5.4. PŘEKLAD NÁZVŮ KOUZELNÝCH PŘEDMĚTŮ

Tato podkapitola by mohla zahrnovat desítky lingvisticky a translátologicky zajímavých příkladů. Bohužel, kvůli omezenému prostoru, který nám tato práce poskytuje, budeme jmenovat pouze vybraný vzorek z těch nejzajímavějších případů.

5.4.1. Bludger – Бладжер (Нападал) – Potlouk – Dorážačka

Termín bludger je autorčíným neologismem označujícím jeden z míčů, které jsou používány při nejoblíbenější kouzelnické hře famfrpálu (rozbor toho termínu provádíme v kapitole *překlad pojmů z Bradavic*). Jeho funkce spočívá v tom, že útočí na hráče protivníkovy týmu a snaží se je shodit z košťat.

Autorka termín vytvořila na základě příbuzného slova **bludgeon**, které se dá přeložit buď jako bít, tlouct, mlátit, nebo také obušek, palice, tyč. První možnost odpovídá funkci míče, tedy vší silou narazit na kouzelníka, sedícího na koštěti a shodit ho dolů. Druhá možnost vyjadřuje způsob, jakým se kouzelník může bránit. Ten drží v ruce dřevěnou pátku, která vypadá jako obušek a míč s ní odpaluje.

Oficiální verze ruského překladu přichází s transkribovaným názvem **бладжер**, který čtenáři o povaze míče nic nenapoví. Překladatelka Marina Litvinovová dle našeho názoru nedostatečně využila potenciál, který má překlad neologismů, obzvláště jedná-li se o slova, která v sobě ukrývají nějaké vysvětlení.

Varianta Mariji Spivak se nám jeví jako přijatelnější, a to z toho důvodu, že se překladatelka alespoň pokusila termín přeložit. Navíc výraz **нападал**, který je odvozen od verba **нападать** (útočit, napadat) velmi dobře dodržuje sémantický význam původního slova **bludger**. Těžko říct, byl-li to překladatelčin záměr, ale když se na slovo **нападал** podíváme pozorněji, odhalíme také préteritum **падал** (padal), které vysvětluje, co se stane, jestliže tento míč narazí na kouzelníka na koštěti.

Rovněž český termín **potlouk** věrně kopíruje strukturu výchozího slova. Kouzelník, kterého **potlouk** trefí, skončí ošklivě **potlučený**.

Stejná situace se týká i slovenského neologismu **dorážačka**. Míč na svého protivníka **doráží**, aby spadl z koštěte.

Ve všech případech, kromě oficiálního ruského překladu **бладжер**, došlo k celkovému přehodnocení.

5.4.2. Floo Powder - Летучий порошок – Letax - Ноп-Šup prášek

Floo Powder je výraz pro prášek, díky němuž se mohou kouzelníci přemísťovat z jednoho místa na druhé, a to pouze v tom případě, je-li použit v krbu. Kouzelník se postaví do krbu, řekne název místa, na které se chce přemístit, upustí prášek na zem a očitne se v krbu na místě, kam si přál cestovat. Tato transportní síť nese název **Floo Network**.

Není přesně známo, jak vznikl komponent *floo*, nicméně je možné, že souvisí s anglickým slovem **fly** (letět, létat). Substantivum **powder** znamená v angličtině prach nebo prášek.

Jestliže budeme předpokládat, že termín *floo* souvisí s verbem *fly*, potom ruský název *летучий порох* přesně kopíruje strukturu originálního názvu.

Český překladatel se rozhodl pro univerbizovaný termín *letax*. Kořen slova **let** nám napovídá, k čemu tento předmět slouží. Sufix *-ax* pochází z řečtiny, připojoval se ke kořeni *verba* a sloužil k vyjádření akce. Zdařilý je také překlad *Floo Network*, která v české verzi nese název *letaxová síť*.

Slovenský výraz *hop-šup prášok* považujeme, z překladatelského hlediska, za opravdu nešťastný počín. Evokuje ve čtenáři sice příslušné asociace, tedy značnou rychlost, kterou se kouzelník přemístí, avšak dle našeho názoru je přehnaně expresivní a dětinský. Také slovenská *hop-šup prášková sieť* zní velmi nepřírozně a krkolomně.

5.4.3. Golden Snitch - Золотой Снитч (Проныра) – Zlatonka - Ohnivá strela

Golden Snitch je dalším, a pravděpodobně také nejdůležitějším míčem, který figuruje ve hře *famfrpál* (rozbor toho termínu provádíme v kapitole *překlad pojmů z Bradavic*). Je to malá kovová kulička s křídly. Každé družstvo má svého chytače, jehož úkolem je Golden Snitch chytit. Jakmile se tak stane, tým, který se zmocnil Zlatonky, vyhrává.

Anglický výraz je složen ze slov **golden** (zlatý) a **snitch** (donášet na někoho, donašec, práškač). Slovo *golden* evokuje zlatou barvu míčku. Druhý komponent svým názvem nesouvisí s žádnou vlastností, kterou by zlatonka disponovala, ale je foneticky podobné slovu *snidget*. Legenda totiž praví, že se *famfrpál* původně nehrál s tímto míčkem, ale úlohu, kterou nyní plní zlatonka, dříve vykonával ptáček, který se jmenoval Golden Snidget. Byl ale při hře často rozmačkán a hrozilo jeho vyhynutí, proto byl vyroben tento malý kovový míč.

M. Litvinovová zkombinovala metodu substituce s transkripcí a vytvořila *ЗОЛОТОЙ СНИТЧ*.

V neoficiálním překladu M. Spivak existuje pro tento jev univerbizovaný a celkově přehodnocený termín *проныра*, který lze doslova přeložit jako mazaný, prohnaný člověk, což svým způsobem souvisí s vlastností zlatonky, která na jedné straně svého chytače láká, ale na druhé straně se mu snaží uniknout. Tento překlad však ve svém názvu čtenáři prozrazuje více, než bylo autorčiným záměrem při tvorbě originálního termínu.

V. Medek na rozdíl od M. Spivak neprozrazuje vlastnost míčku, ale stejně jako ona se uchyluje k univerbizaci. Ke tvorbě svého neologismu použil význam pouze prvního komponentu *golden* a vymyslel si zdobnělý výraz *zlatonka*.

Naopak J. Petrikovičová sice dodržela dvouslovné pojmenování, ale zcela v názvu vynechala souvislost se zlatou barvou, která se zračí jak v původním názvu, tak ve skutečné podobě předmětu. Stejně jako M. Spivak, tím, že zvolila termín *Ohnivá strela*, vnutila čtenáři i informaci, která z originálu nevyplývá. V tomto případě odhaluje vysokou rychlost, kterou se předmět pohybuje.

5.4.4. **Horcrux – Крестраж (Окаянт) – Viteál – Horcrux**

Horcrux je jedním z nediskutovanějších a nejkomplikovanějších termínů, které se v celé sérii vyskytují. Jak uvádíme také v kapitole *Překlad názvů kouzelných bytostí, tvorů a rostlin*, jedná se o artefakty, do kterých zlý čaroděj ukrýval kousky své duše. Horcrux vzniká tak, že kouzelník spáchá nejzávažnější z hříchů, které se nepromíjejí, totiž vraždu. Tento počin trhá jeho duši. Aby si zachoval nesmrtelnost, části své roztrhané duše potom ukrývá do určitých předmětů a zaklíná je nezničitelným kouzlem. Tímto počinem se však vzdává možnosti žít klidným posmrtným životem.

Výklad originálního názvu tohoto termínu byl pravděpodobně nejtěžším úkolem, se kterým jsme se v této práci setkali. Pavel Medek ve svých rozhovorech tvrdí, že tento výraz nic neznamena, nemá žádné lingvistické vysvětlení a autorka si jej pouze vymyslela. My jsme však narazili na diskusní zdroj na webu answers.yahoo.com v sekci Education and Reference, který jako jednu z možností uvádí, že slovo vzniklo spojením latinského **crux** (kříž) a anglického **horror** (děs, zděšení), staroanglického **hor**, **hore** (d'ábelský, nečistý) nebo francouzského **dehors** (navenek, zvenčí, z vnější strany). Dle této teorie by se *horcrux* dal vyložit jako kříž, zvenčí krásný artefakt, který však ukrývá děsivé tajemství, což z něj činí d'ábelský předmět.

Oficiální ruský překlad nakladatelství «Росмэн» je poměrně zdařilý. Vznikl název крестраж, který kopíruje strukturu toho výchozího pouze zčásti, a to v případě lexému **крест** (kříž). Dále lze identifikovat slovo **страж** (strážce). Překladatelka tak chtěla čtenáři naznačit, že se jedná o předmět, který chrání ony kousky duše. K názvu dospěla metodou celkového přehodnocení.

I přesto, že proti překladu Mariji Spivak se vznesla značná vlna nevole, jsou i termíny, které kritici vítají. Jedním z nich je **окаянт**, který vznikl z adjektiva **окаенный** (ztracený, zavržený, prokletý). Explikační metodou tak překladatelka zdůrazňuje stav, ve kterém se provinily kouzelník ocitne, spáchá-li hřích zabití. Tato situace je opakem stavu **покаяние** (pokání). Dá se vyložit také jako prokletý předmět.

Pavel Medek upřednostnil metodu celkového přehodnocení a vytvořil termín viteál, který pochází z latinského slova **vita**, tedy život. P. Medek tím chtěl vyjádřit skutečnost, že předměty, které fungují jako viteály, obsahují kousky duše kouzelníka, který je vytvořil, a mají schopnost navrátit mu zpátky život. Tento neologismus ale bohužel nevyjadřuje zlo, které je v něm ukryto.

Oľga Kralovičová se etymologickým rozbohem termínu evidentně příliš nezabývala a převzala horcrux v jeho původní podobě.

5.4.5. Remembrall – Напоминалка – Pamatováček – Nezabudal

Pamatováček je průhledný skleněný míček naplněný dýmem. Jestliže dým zčervená, znamená to, že jeho majitel na něco zapomněl. Bohužel už však neprozrazuje co.

Originální název Remembrall je kompozitem anglických slov **remember** (pamatovat si) a **all** (všechno). Nabízí se také fonetická podobnost s anglickým **ball**, čili míč, balón. Zde není co zpochybňovat, anglický termín v sobě obsahuje všechna slova, která mohou daný předmět charakterizovat.

Výraz **напоминалка** (připomínka) v ruské slovní zásobě již existuje a k použití pro označení tohoto magického předmětu se přímo nabízí. Je odvozeno od slova **напоминать**, jehož primární význam je připomínat, upomínat. Sufix **-ка** v tomto případě utváří zdrobnělé substantivum ženského rodu.

Český pamatováček je, stejně jako anglický remembrall, maskulinem a stejně jako předchozí termín je utvořen přidáním deverbativního sufixu, díky kterému vznikne zdrobnělé substantivum.

Termín nezabudal vytvořila J. Petrikovičová formou antonymického překladu a místo toho, aby majitele podněcoval si něco pamatovat, nabádá jej k tomu, aby na něco nezapomenul. Oceňujeme odlišný přístup překladatelky, který originálnímu termínu nic neodebírá, protože zachovává sémantiku.

5.4.6. Sorting Hat - Распределяющая шляпа (Шляпа-сортировщица) – Moudrý klobouk - Rokfortský klobúk

O Moudrém klobouku se zmiňujeme, také v podkapitole *Překlad názvů kolejí*. Jedná se o unikátní mluvící čarodějnický klobouk, který má schopnost odhadnout vlastnosti a skryté vlohy každého mladého kouzelníka a v závislosti na tom jej přidělit do takové koleje, kde bude mít možnost svůj potenciál rozvinout.

Originální termín Sorting Hat je složen z průběhového tvaru verba **sort** (třídít, roztrždit) a **hat** (klobouk, čepice).

Marina Litvinovová uplatnila metodu kalkování a použila verbální adjektivum od slova **распределять** (rozdělovat, rozmíst'ovat), čímž vznikla Распределяющая шляпа.

I Marija Spivak přesně dodržela strukturu originálu, pouze s tím rozdílem, že použila složený tvar podstatného jména. Stejně jako M. Litvinovová substituovala substantivum hat jeho ruským ekvivalentem **шляпа** a dále použila femininum podstatného jména **сортировщик** (třídíč). Během tohoto postupu se dopustila větněčlenské záměny (záměna kongruentního atributu subjektem) a slovnědruhové záměny (záměna adjektiva substantivem) a vznikl název Шляпа-сортировщица.

Český překlad Moudrý klobouk se naneštěstí odchyluje od konotačního významu, který nese originál. Jestliže by někdo neznal příběh a setkal by se pouze s tímto názvem, mohl by se domnívat, že se jedná o klobouk, který je schopen zodpovědět jakoukoliv otázku. Vladimír Medek však chtěl poukázat na skutečnost, že je tento klobouk schopen identifikovat kvality a vlastnosti toho, kdo jej má zrovna na hlavě.

Slovenská varianta Rokfortský klobúk se nám jeví jako nejméně zdařilá. Nejenže postrádá konotační význam, ale ani nic nenapovídá o funkci a vlastnostech tohoto předmětu. J. Petrikovičová z něj, s trochou nadsázky, vytvořila pouhého maskota, symbol a majetek školy. Jak uvádíme v podkapitole *Překlad názvů míst*, Rokfort je totiž slovenský ekvivalent pro Hogwarts, tedy Bradavice.

5.4.7. The monster book of monsters - Чудовищная книга о чудовищах (Чудовищная книга чудовищ) – Obludné obludárium - Příšerná kniha příšer

The monster book of monsters je čarodějná kniha, která kouzelníky láká svou krásnou koženou vazbou a zlatým nápisem, avšak jakmile se rozzuří, odhalí ostré zuby a divoce zaútočí.

Tento vzorek jsme vybrali jako ukázkový příklad aliterace, při jehož převodu se všichni překladatelé drželi struktury originálu.

Ruská verze nakladatelství «Росмэн» substituovala jednotlivé lexémy tohoto slovního spojení a publikovala název *Чудовищная книга о чудовищах*.

V knihách, které vyšly pod záštitou vydavatelství «Махаон», k záměně slovních tvarů nedochází, protože komponent *чудовищ* nese rovněž podobu *genitivu*. Použitou metodou bylo kalkování.

V obou případech byla aliterace důsledně zachována.

Český překlad jako jediný nezachovává trojslovný název a termín vytváří ze dvou slov. Byl vynechám překlad slova book (kniha) a vzniklo Obludné obludárium, jehož sufix *-arium* je latinského původu a označuje místa spojená se specifickými věcmi nebo zařízení, která mají specifickou funkci.

Aliteraci zachovává také slovenský překlad Příšerná kniha příšer, a stejně jako varianta Mariji Spivak dodržuje tvar *genitivu* u posledního komponentu.

5.4.8. Shrnutí přístupů k převodu názvů kouzelných předmětů

V této podkapitole analyzujeme sedm termínů, přičemž v pěti případech se názory dvou ruských překladatelek liší. Obecně považujeme za zdařilejší verze nabídnuté Marijou Spivak, která se, na rozdíl od Mariny Litvinovové, nebála názvy přeložit. V ruských překladech se objevují metody jako substituce, kalkování, celkové přehodnocení, explikace (tuto metodu použily Litvinovová i Spivak při převodu originálního názvu Horcrux) a transkripce.

České ekvivalenty anglických originálů, stejně jako slovenské, vznikly většinou celkovým přehodnocením. Ve slovenštině se jednou setkáváme s antonymickým překladem a jednou s mechanickým přenosem.

Ve všech případech byla více či méně dodržena sémantika originálu.

5.5. PŘEKLAD NÁZVŮ KNIH, UČEBNIC A PŘEDMĚTŮ VE ŠKOLE

V předposlední podkapitole rozebereme možnosti překladu knih a vyučovacích předmětů, které jsou se školním prostředím neodmyslitelně spojeny. Pro příklad uvedeme z každé oblasti minimálně jeden vzorek a zařadíme do tohoto úseku i jeden kouzelnický časopis.

5.5.1. Herbology - Травология (Гербология) - Bylinkářství - Herbológia

Herbology je jedním ze základních vyučovacích předmětů v bradavické škole čar a kouzel. Studenti navštěvují kurzy pět let, avšak název se objevuje ve všech sedmi dílech. Na těchto lekcích se seznamují s kouzelnými, ale i obyčejnými rostlinami a houbami, jejich magickými schopnostmi a účinky a v neposlední řadě také se zásadami jejich efektivního pěstování. Většina kouzelných rostlin také slouží jako ingredience pro vaření lektvarů.

Termín herbology se v angličtině používá především v souvislosti s léčivým bylinkářstvím (Healing herbology) nebo čínskou medicínou (Chinese herbology). Ve většině případů se však pro bylinkářství používá anglické slovo **herbalism**. Výraz

herbology je složen z kořene **herb** (bylina), který má původ v latinském slově **herba** (bylina, rostlina), a sufixu *-logy*, který se do angličtiny dostal prostřednictvím francouzských a latinských slov přejatých z řečtiny a slouží k pojmenování vědních disciplín.

Originální název byl Marinou Litvinovovou přeložen jako Травология a kopíruje strukturu původního slova. Tvoří jej kmen **трава** ve významu bylina a ruská alternativa sufixu *-logy*, *-логия*. Litvinovová tak zvolila naturalizovaný název.

Termín, použitý M. Spivak, považujeme rovněž za vhodný. Гербология je i v ruském prostředí známou disciplínou, která se zabývá pěstováním a možnostmi využití bylin.

Česká varianta, tedy Bylinkářství, je zacílena na dětského čtenáře, pro kterého by byl latinský výraz herbologie hůře dekódovatelný. Naturalizovaný název nepostrádá sémantiku a čtenáři prozradí, že se jedná o disciplínu související s bylinkami.

Jana Petrikovičová, která přeložila první dva díly série, dětského čtenáře dle našeho názoru přecenila, když se rozhodla použít latinský kmen slova. Slovenská Herbológia se od původního názvu liší pouze adaptovaným sufixem *-lógia*.

5.5.2. Hogwarts: A History - История Хогвартса - Dějiny bradavické školy - Rokfort a jeho dejiny

Hogwarts: A History, nebo také Hogwarts, A History je úplná sbírka veškerých informací, které souvisejí se Školou čar a kouzel v Bradavicích. Obsahuje historická fakta, legendy a příběhy, které mapují tisíciletý vývoj školy. Kromě části Harry Potter and the Half-Blood Prince je toto dílo zmíněno ve všech ostatních knihách.

Název, který je dílem autorky J. K. Rowlingové, nese jméno školy, tedy Hogwarts (Bradavice), a oblast, které je kniha věnována (A History – dějiny, historie). Není tedy pochyb, že bude sbírka věnována dějinám Bradavic.

M. Litvinovová zvolila jasný překlad, který o charakteru a obsahu knihy vypovídá vše, co vypovídat má. Název История Хогвартса se liší pouze záměnou gramatické kategorie, konkrétně záměnou výrazu **Hogwarts** v **nominativu** za výraz **Хогвартса** v **genitivu**, a záměnou slovosledu.

V. Medek, překladatel prvního, druhého a čtvrtého dílu, přeložil history zcela přesně jako **dějiny**. Mohl by použít slovo **historie**, ale jak jsme již několikrát zmiňovali, české překlady berou více ohled na dětského čtenáře, kterému je výraz dějiny známější a nenese znaky cizosti. Termín Hogwarts se V. Medek rozhodl přeložit multiverbizací a vznikl trojslovný název Dějiny bradavické školy.

Také slovenská překladatelka dodržela sémantiku výrazu a titul Rokfort a jeho dejiny vyjadřuje účel, k němuž kniha slouží. Volbou pronomina **jeho** přivlastnila dějiny, o kterých sbírka pojednává právě Bradavicím (ve slovenštině Rokfort, o čemž se podrobněji zmiňujeme v kapitole *Překlad místních názvů*).

5.5.3. Challenges in charming - Проблемы чароведения - Zapeklitá zaklínadla - Činorodé čarovanie

Jak jsme zmiňovali v úvodu této podkapitoly, její součástí je také jeden z časopisů. Je jím Challenges in charming, kouzelnické periodikum, do kterého v mládí přispíval sám ředitel školy Albus Brumbál. Zabývá se aktuálními otázkami zaklínadel.

Originální název, stejně jako spousta dalších reálií této série, se vyznačuje výraznou aliterací slovního spojení. První komponent **challenges** lze doslova přeložit jako výzvy, charming je průběhovou formou verba **charm** (kouzlit, čarovat).

Ruský ekvivalent Проблемы чароведения bohužel aliteraci nezachoval, čímž postrádá zvukomalebnost, ale i přesto, že vznikl celkovým přehodnocením, konotační význam neztratil, pouze jej nepatrně zjemnil. Jedná se o časopis odborný, zacílený na zkušenější kouzelníky, což není z ruského ekvivalentu patrné. První komponent **проблемы** překládáme jako problémy, druhé slovo **чароведение** je kompozitem slov **чары** (čáry, kouzla, čarování) a **ведение** (kompetence, ovládání). Komponent vedenie slouží k vyjádření nabytí nějaké dovednosti pomocí studia. Volným překladem tedy dospějeme k tomu, že toto periodikum se zabývá otázkami kouzelnických kompetencí.

Vladimír Medek aliteraci zachoval a časopis pojmenoval Zapeklitá zaklínadla. I tento název je výsledkem celkového přehodnocení originálu a dle našeho názoru je přesnější než překlad ruský. Anglický výraz challenge totiž označuje výzvu, což Medek kompenzoval českým adjektivem zapeklitý.

Aliterovaný, celkově přehodnocený slovenský ekvivalent Činorodé čarovanie rovněž nesnižuje úroveň odbornosti časopisu a to díky adjektivu činorodý. Tento komponent napovídá, že se jedná o kouzlení pro činorodé čaroděje, kteří se nebojí pracovat na svých schopnostech a posouvat je stále dál.

5.5.4. Muggle Studies - Магловедение - Studia mudlů - Život a zvyky muklov

Muggle Studies je volitelný předmět, který mohou navštěvovat studenti bradavické školy. Jak název napovídá, jedná se o lekce, ve kterých se studenti seznamují s každodenním životem mudlovských rodin, nástroji a věcmi, které používají, aniž by museli kouzlit. Tento pojem se vyskytuje v následujících dílech: Harry Potter and the Chamber of Secrets, Harry Potter and the Prisoner of Azkaban, Harry Potter and the Order of the Phoenix a Harry Potter and the Deathly Hallows.

Originální název je složen ze slov Muggle (jak jsme uváděli v kapitole *Překlad názvů kouzelných bytostí a tvorů*, jedná se o lidi, kteří neumějí čarovat), tedy mudla a Studies (studia).

M. Litvinovová zvolila univerbizovaný název Магловедение, který je složen ze slov **магли** (transkribovaný ekvivalent anglického muggle, který podrobně rozebíráme v kapitole *Překlad názvů kouzelných bytostí a tvorů*) a **ведение**, což označuje kompetenci, ovládání. Komponent vedение slouží k vyjádření nabytí nějaké dovednosti pomocí studia. Název tedy přesně kopíruje strukturu originálu.

V. Medek zvolil dvouslovný název Studia mudlů a jediná změna, kterou uplatnil, byla záměna slovosledu.

Slovenská překladatelka J. Petrikovičová, která přeložila druhý díl, Harry Potter a Tajomná komnata, zvolila celkově přehodnocený, poněkud explicitnější ekvivalent, který odtajňuje více, nežli název původní, a to Život a zvyky muklov. Z originálu vyplývá, že se předmět zabývá studiem mudlů. Ve slovenštině se ale dozvídáme, že se jedná o předmět, který zkoumá každodenní život a denní návyky této skupiny lidí.

5.5.5. Shrnutí přístupů k převodu názvů knih, učebnic a předmětů ve škole

I přesto, že analyzovaný vzorek v této oblasti není tak rozsáhlý jako v oblastech předchozích, i zde se setkáváme s odlišnými metodami, které jednotliví překladatelé zvolili.

Z uvedeného vzorku je patrné, že se M. Spivak, jejíž překlady byly publikovány v době, kdy se na ruském knižním trhu už několik let prodávaly výtisky nakladatelství «Росмэн» (překlady M. Litvinovové), často rozhodla použít již existující překladové ekvivalenty ruského původu. Výjimkou je termín Herbology, jež se Litvinovová rozhodla naturalizovat do domácího prostředí, zatímco Spivak použila původní latinský základ slova. Další názvy vznikly za pomoci celkového přehodnocení, univerbizace a záměn slovosledu a gramatických kategorií.

Při pohledu na české ekvivalenty je patrné, že se překladatel snažil respektovat zacílení na dětského čtenáře. Bylinkářství vzniklo naturalizací, Dějiny bradavické školy multiverbizací, Zapeklitá zaklínadla celkovým přehodnocením a Studia mudlů záměnou slovosledu.

Vzhledem k tomu, že se uvedené názvy vyskytují již v prvním nebo druhém dílu série, jejich slovenské ekvivalenty jsou počínem Jany Petrikovičové, která právě první dva díly přeložila. Herbológia vznikla metodou substituce, Rokfort a jeho dejiny multiverbizací, Činorodé čarovanie celkovým přehodnocením. Název Život a zvyky muklov můžeme považovat za celkové přehodnocení. Je patrné, že při převodu názvů knih, učebnic a předmětů ve škole tíhne Jana Petrikovičová, stejně jako český překladatel Vladimír Medek, spíše k naturalizaci, čímž zpřístupňuje obsah čarodějných knih a náplň vyučovaných předmětů domácímu čtenáři. Výjimkou je v našem rozboru pouze předmět Herbológia.

5.6. PŘEKLAD POJMŮ Z BRADAVIC

Názvy čtyř kolejí, do kterých jsou bradavičtí studenti rozdělováni, jsou bezpochyby jednou z překladatelsky nejzajímavějších předmětů naší práce, a to zejména proto, že v sobě obsahují řadu zajímavých a mnohdy dobře skrytých významů, díky nimž je možné odhalit osobnostní charakteristiky a kvality jejich příslušníků. Tuto důležitou

oblast rozšíříme o několik dalších pojmů, které se nám nepodařilo začlenit do žádné z ostatních oblastí.

5.6.1. Dark Mark - Чёрная метка – Znamení zla – Temné znamenie

Znamení zla je tetování na předloktí, které nosí smrtijedi, o nichž se zmiňujeme v oddílu *Překlad názvů kouzelných bytostí, tvorů a rostlin*. Jedná se o symbol zla a smrti. Funguje také jako podpis těchto zlých kouzelníků. Jestliže vyvraždili celou rodinu, nad domem hůlkou vytvořili tento znak, který nese podobu hada s lebkou místo ocasu.

Anglický výraz Dark Mark je složeno ze slov **dark** (temný, zlověstný) a **mark** (znak, značka, ale také podepsat se). Doslova lze tedy název přeložit jako temný znak nebo zlověstný podpis. To rezonuje jak s tetováním, tak se znakem, který se vznáší nad rodinným domem, který potkalo neštěstí.

Ekvivalent Чёрная метка je ruskému čtenáři známý a ihned si s tím spojí příslušné asociace, totiž možnost zla, nebezpečí. Tento výraz v ruském prostředí asociuje známý znak (lebkou se zkříženými hnáty), který používali piráti. Чёрная метка je doslovným překladem anglického Dark Mark.

Český ekvivalent Znamení zla taktéž naprosto přesně kopíruje sémantickou strukturu originálu, ačkoliv působí trochu agresivněji a nebezpečněji.

Stejně jako ruský překlad, i ten slovenský – Temné znamenie - je doslovným překladem originálu.

5.6.2. Gryffindor – Гриффиндор – Nebelvír – Chrabromil

Jedna ze čtyř bradavických kolejí nese v originále název Gryffindor a stejně jako i další tři získala jméno po svém zakladateli.

V tomto případě byl zakladatelem Godric Gryffindor. Ve struktuře slova se jasně zrcadlí bájně mytologické stvoření, zvané Griffin, nebo také Gryphon. Je to částečně lev (tělo, ocas, zadní nohy) a částečně orel (křídla, hlava a přední pařáty). Toto stvoření symbolizuje sílu a chrabrost. Takové studenty Moudrý klobouk do této koleje zařazuje. Jak píše sama autorka, „you might belong in Gryffindor, where dwell the brave at heart, their daring, nerve and chivalry set Gryffindors apart;“ (Rowling 2000: Bloomsbury, 88)

V ruském překladu nedošlo k žádným výrazným změnám, název byl zachován ve svém původním znění a byla použita metoda transkripce. Na rozdíl od Mrzimoru a Havraspáru se nakladatelství «Росмэн» a vydavatelství «Махаон» na tomto názvu shodli a oba použili termín Гриффиндор.

Vladimír Medek si s poetickou charakteristikou Nebelvíru poradil výborně. „Možná tě čeká Nebelvír, kde mají chrabré srdce; odvaha, klid a rytířkost jdou u nich ruku v ruce.“ (Rowling 2013: Albatros 113) Jak jsme již uvedli, tato kolej nese název Nebelvír. Aliterace, která je patrná v původním jméně zakladatele koleje, v češtině chybí, křestní jméno Godric zůstává. Příjmení Nebelvír v sobě spojuje slova **nebe**, což může znamenat vzdušnou, orlí podstatu onoho bájného tvora, a **lví**. K tomu není co dodávat.

Slovenský Chrabromil se nezaměřuje na mytologickou stránku věci, ale spíše na osobnostní kvality studentů, kteří jsou příslušníky dané koleje. Ani v tomto případě nedošlo při tvorbě jména zakladatele (Richard Chrabromil) k aliteraci. Je však možné, že křestní jméno Richard má spojitost s anglickým rytířem a králem Richardem I., kterému se přezdívalo Lví srdce a má tudíž ještě více asociovat udatnost a chrabrost členů koleje.

5.6.3. Hufflepuff – Пуффендуй (Хуффльпуфф) – Mrzimor – Bif'omor

Anglický termín Hufflepuff rovněž označuje jednu ze čtyř kolejí Školy čar a kouzel v Bradavicích, do kterých jsou studenti při nástupu do prvního ročníku rozdělováni. Tato kolej funguje v celé sérii jako vedlejší. J. K. Rowlingová v první knize charakterizuje studenty Mrzimoru jako mravně silné, čestné a vždy ochotné přiložit ruku k dílu.

Zakladatelkou této koleje byla Helga Hufflepuff. Originální anglický název je složeninou dvou slov, a to **huff** a **puff**, která v anglické verzi pohádky o Třech prasátkách označují způsoby, kterými vlk prasátkům ničil domečky (dalo by se přeložit jako „nafouknout“ a „vyfouknout“). Tento název nemá žádný hlubší význam, autorka si slovo zcela vymyslela a s vlastnostmi studentů koleje nijak nesouvisí.

Oficiální ruský překlad nakladatelství *Росмэн* používá termín Пуффендуй, který je částečným pokusem o překlad původního názvu. Morfém **puff** přesouvá na začátek slova a transliteruje jej, zatímco v další části je patrný imperativ slovesa **дуть**, neboli

„vanout, foukat“, čímž překladatelka zachovala význam, vyplývající z tradice slova huff v angličtině. Neoficiální překlad Marii Spivak pro vydavatelství *Махаон* název pouze transkriboval, čímž vznikl Хуффльпуфф.

Český překladatel Vladimír Medek zvolil jinou cestu a vlastní neologismus vymyslel na základě jiného významu slova huff, a to „rozzlobit se, být rozmrzelý“. Význam slova puff ignoroval, a tak vznikl český název Mrzimor, jehož zakladatelkou byla Helga z Mrzimoru. Aliterace v českém překladu jména chybí. V. Medek se rozhodl použít šlechtický přídomek, který je v našem prostředí pro historické postavy typický (např. *Jiří z Poděbrad, Kryštof Harant z Polžic a Bezdrůžic, Václav Budovec z Budova* atd.).

Také slovenská překladatelka Jana Petrikovičová, jejíž překlady vyšly ve vydavatelství *IKAR*, vytvořila vlastní neologismus, se kterým se její následovnice Oľga Kralovičová musela chtít nechtít smířit. Bylo by totiž nevhodné zcela měnit zažitý název v již rozběhlé sérii. Vytvořila název Biffomor, který zřejmě souvisí s charakteristikou studentů koleje (tedy jejich pracovitostí a ochotou „biflovat se“). Pozitivní je, že zachovala aliteraci při tvorbě jména zakladatelky (Brigita Biffomorová).

5.6.4. Ravenclaw – Когтевран (Вранзор) – Havraspár - Bystrohlav

Havraspár, stejně jako Mrzimor, figuruje v sérii knih o Harry Potterovi jako vedlejší kolej. Studenti, kteří si vyslouží právo být jejími členy, jsou bystří, chytrí a důvtipní.

Kolej založila Rowena z Havraspáru (v originále Rowena Ravenclaw), jejíž diadém je jedním z tzv. viteálů, tedy předmětů, ve kterých jsou uchovány kousky duše zlého kouzelníka Lorda Voldemorta. Ravenclaw je složeno ze dvou kompletních slov, a to **raven** (havran nebo krkavec) a **claw** (pařát, spár). Charakteristika studentů koleje a havran spolu zřejmě souvisejí z toho důvodu, že v nordické mytologii je havran symbolem moudrosti. Boha Odina totiž doprovázeli právě dva havrani, Hugin (myšlenka) a Munin (paměť).

Stejně jako v případě termínu Hufflepuff, i zde se překlady dvou ruských vydavatelství liší. Marina Litvinová vytvořila název Когтевран, který je složeninou slov коготь (dráp, spár) a ворона (vrána). K tomuto názvu se překladatelka dostala

pomocí kalkování. Nastává zde ale drobný posun a bylo by možné položit si otázku, proč překladatelka nepoužila slov грач, které označuje přímo havrana. Vznikl by tak například termín Кортеграч, který dle našeho mínění zní také velmi příjemně.

Marija Spivak si vymyslela název Вранзор, který považujeme za méně šťastný i přesto, že v sobě onu „vránu“ obsahuje také.

V internetových diskuzích na ruských webech jsme se však setkali s názorem, že vůbec nejlepším řešením by bylo ponechat název koleje ve svém původním znění a pouze jej transkribovat (Рейвенкло). Tato možnost by ale ruského čtenáře, který neumí anglicky, mohla ochudit o příslušné asociace související s havranem, jakožto symbolem moudrosti.

Za vznikem českého Havraspáru opět stojí překladatel Vladimír Medek a dokonale spojuje dva kalky. Z originálního raven se stává **havra** a claw převádí na **spár**. Spojuje tato dvě slova dohromady a vychází nám z toho libozvučný název Havraspár.

Stejně jako v předchozích dvou případech se slovenská překladatelka nechala inspirovat tím, jací mladí kouzelníci jsou do dané koleje přiřazováni. Jak je uvedeno výše, příslušníci této koleje se pyšní svou moudrostí, chytrostí a důvtipem. Vymyslela si název Bystrohlav, který jednoznačně asociuje jejich bystré hlavy. Aliterace ve jméne zakladatelky zůstala opět zachována a ve slovenské verzi knih se objevila Brunhilda Bystrohlavová.

5.6.5. Slytherin – Слизерин – Zmijozel – Slizolin

Zmijozel je rodištěm kouzelníků, kteří bezhlavě a mnohdy bezohledně krácejí za svým cílem a neštítí se přitom často doslova jít přes mrtvolu.

Originální název Slytherin vychází ze slova **slither**, což v angličtině znamená plazit se. To rezonuje se znakem hada, kterého má tato kolej na svém erb. Jak je patrné, termín Slytherin a slovíčko slither se liší ve fonému i/y. To může být způsobeno dalším skrytým významem, který v sobě Slytherin ukrývá, totiž lstivost a prohanost ukrytou v anglickém slově **sly**. Takoví kouzelníci totiž v této koleji mají své čestné místo.

Ruský název Слизерин je pouhou transkripcí anglického termínu. I v tomto případě použili Росмэн a Махаон tentýž název. Výhodou zachování fonetické podoby je

aliterace, kterou v originále nese jméno zakladatele (Salazar Slytherin). V ruských knihách se jedná o Салазара Слизерина.

Stejně jako v předchozích třech případech, ani zde Vladimír Medek aliteraci nedodržel, což ovšem není nijak na škodu a název Salazar Zmijozel zní hezky a vůbec nepůsobí nepřirozeně. Nemáme ani pocit, že by tím překladatel jménu nějak uškodil. K termínu Zmijozel se Vladimír Medek dostal spojením slov **zmije**, která vychází z onoho anglického „plazivého“ slither, a také z obrázku hada, který je na kolejném erbů, a **zlo**. To zase vyplývá z osobnostních charakteristik studentů, kteří sem patří.

Slovenský Slizolin považujeme za méně zdařilý. Zahrnuje v sobě sice slizkost studentů, vyplývající z anglického slova sly, avšak zcela postrádá hadí podstatu. Ocenit lze pouze zachování podoby jména, které může evokovat syčení hada, a aliterace ve jméně Salazar Slizolin.

5.6.6. Quidditch – Квиддич – Famfrpál – Metlobal

Quidditch je nejoblíbenějším sportem ve světě kouzelníků. Vzdáleně může připomínat košíkovou, při které se kouzelníci vznášejí na košťatech. Hráči jsou rozděleni do čtyř skupin, podle toho, co je v této hře jejich úkolem. První skupinu tvoří odrážeči, kteří operují s míčem zvaným potlouk. Jak objasňujeme v kapitole *Překlad názvů kouzelných předmětů*, tento míč napadá hráče protivníkovy družstva a snaží se je shodit z košťat. Odrážeči se jej před tímto neštěstím snaží odrazit. Druhou skupinou jsou střelci. Středem jejich zájmu je camrál, který se snaží prohodit jednou ze tří obručí. Třetím figurantem v této hře je brankář, který brání obruče svého týmu před camrálem soupeře. Posledním a zřejmě nejdůležitějším člověkem v této hře je chytač, který se snaží polapit zlatonku (malou zlatou kuličku s křídélky), čímž hru ukončí.

Originální název Quidditch se nám nepodařilo rozluštit. Jedná se o autorčin neologismus, který nemá žádný transparentní sémantický původ. Jednou z možných teorií je interpretace M. Miššíkové, která se domnívá, že by název mohl být poskládan z názvů míčů, které se ke hře používají, totiž **Quaffle**, **Bludger** a **Snitch**. (Miššíková 2006: Univerzita Karlova v Praze, 83)

Vzhledem k tomu, že originální termín nenese žádnou sémantickou hodnotu, nevytýkáme ruským překladatelkám, že se název nepokusily přeložit a použily

transkribovaný pojem Квиддич. Co nás však zaujalo je fakt, že pokud se překladatelky rozhodly termín transkribovat, použily ve slově dva grafémy D, které jsou i v originálu. Pokud se rozhodneme transkribovat nebo transliterovat, pak by měl být celý pojem v tomto ohledu jednotný.

Když Vladimír Medek zjistil, že Quidditch nemá žádný sémantický základ, zkonstatoval, že si se slovem může nakládat podle vlastního uvážení a celkově jej přehodnotil. Vymyslel si název famfrpál, který svou zvukomalebností a originalitou do kouzelnického prostředí hezky zapadá a čtenáři byl velmi kladně přijat.

Také slovenský výraz *metlobal* hodnotíme velmi pozitivně. Celkovým přehodnocením nabídla J. Petrikovičová slovenskému čtenáři název, který sice prozrazuje víc, než původní anglický Quidditch, avšak v tomto případě to nevadí. V části *metlo*, odkrývá fakt, že sport se odehrává na košťatech a druhá část *bal* objasňuje, že se jedná o míčový sport. Pro ty je takové zakončení totiž charakteristické (volejbal, fotbal, basketbal, nohejbal, florbal atd.).

5.6.7. Shrnutí přístupů k převodu pojmů z Bradavic

Z uvedeného rozboru je patrné, že v ruských překladech převažuje metoda transkripce. Výjimkou je termín Ravenclaw, který se překladatelky *Росмэн* i *Махаон* pokusily přeložit metodou kalkování. Chvályhodným počinem nakladatelství «Росмэн» je pokus o přeložení termínu Hufflepuff (Пуффендуї), který je kombinací transliterace a substituce. Český překladatel a slovenská překladatelka se uchylují převážně k celkovému přehodnocení názvu. Ve slovenské verzi názvů kolejí se však Jana Petrikovičová inspiruje ctnostmi jejích příslušníků, zatímco Vladimír Medek se drží významů jednotlivých komponentů, ze kterých je složen původní název.

V případě termínu Quidditch, který nemá žádný sémantický původ, se ruský překlad vydal cestou transkripce, zatímco český a slovenský nám nabízejí řešení o mnoho kreativnější, a to vytvoření vlastního neologismu.

Posledním jevem, který se v tomto oddílu objevuje je Dark Mark. Ruská a slovenská překladatelka přeložily název doslovně, pouze český překladatel nám nabízí řešení, které je kombinací substituce, záměny slovosledu a sémantické modulace.

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce, jejíž titul zní *Problematika převodu reálií v ruském, českém a slovenském překladu Harryho Pottera*, bylo provést srovnávací analýzu způsobů převodu, často nově vzniklých pojmů, do uvedených tří slovanských jazyků a vyvodit z ní závěry pro překladatelskou teorii a praxi.

Abychom byli schopni pracovat s primárním materiálem, vytvořili jsme teoretickou platformu, v níž uvádíme specifika překladu umělecké literatury, zdůrazňujeme nezbytnost ekvivalentnosti a adekvátnosti překladu, zaměřujeme se na problematiku oblasti překladu uměleckého textu a celkově otázku přeložitelnosti, zejména v otázce převodu reálií, neologismů, okazionalismů a vlastních jmen, v neposlední řadě také jmen osobních. Ve třetí kapitole jsme popsali fáze překladatelského procesu a překladové transformace, které byly dle našeho mínění při převodech do jednotlivých jazyků aplikovány.

Vyhodnotili jsme, že série příběhů o čarodějnickém učni Harry Potterovi stojí na pomezí žánru pohádek a fantasy literatury. Oba žánry stručně charakterizujeme, stejně tak i tvorbu autorky příběhů J. K. Rowlingové. Poslední informací, která slouží jako teoretické východisko k samotnému praktickému rozboru, je pozadí volby překladatelů do jednotlivých jazyků.

Samotná analýza je rozdělena do šesti úseků. V každém z nich jsme uvedli několik pojmů, které do daného úseku tematiky spadají. U každého pojmu jsme nejprve uvedli jeho funkci, poté jsme jej analyzovali z etymologického hlediska a rozdělili na jednotlivé komponenty, jež jsou nositeli významu. V další části jsme uvedli ruské překladové ekvivalenty, případně možné odchylky mezi verzemi nakladatelství «Росмэн» a vydavatelství «Махаон» a tyto varianty jsme analyzovali. Pokračovali jsme analýzou a motivovaností volby českých a slovenských ekvivalentů.

V závěru každé podkapitoly praktické části předkládáme krátké shrnutí přístupů k převodu v jednotlivých jazycích, naše postřehy a případná doporučení.

Závěry, ke kterým jsme po dopsání této práce dospěli, jsou následující:

- Dvě ruské verze, které byly knižně publikovány, se v mnohých pojmech výrazně liší. Oficiální ruský překlad nakladatelství *Росмэн*, za jehož hlavní překladatelku lze považovat Marinu Litvinovovou, byl však ruskými čtenáři lépe přijat, a to i přesto, že v mnohých případech považujeme pojmy přeložené Marijou Spivak, jejíž neoficiální překlad vyšel ve vydavatelství *Махаон*, za zdařilejší.
- Obecně lze konstatovat, že ruské překladatelky se často uchýlovaly k metodám transkripce a transliterace (*Albus Dumbledore* → *Альбус Дамблдор* nebo *Альбус Думбледор*, *Bludger* → *Бладжер*, *Durmstrang* → *Дурмстранг* nebo *Дурмитранг*, *Slytherin* → *Слизерин*, *Flourish and Blotts* → *Флорису и Блоттс* a další), přičemž o něco znatelnější je tato tendence u Mariny Litvinovové. Tento přístup nepovažujeme při překladu díla, určeného pro děti za vhodný, protože čtenáři nenavodí příslušné asociace a ochudí jej o často velmi zajímavý, a ze sémantického hlediska důležitý, informační základ.
- Naopak čeští překladatelé, bratři Medkovi, se k přenosu originálních názvů uchýlovali jen zcela výjimečně (například jméno profesora *Severuse Snapea*, jméno zlého čaroděje *lorda Voldemorta*). Nejčastěji pracovali s metodou celkového přehodnocení. České názvy, které vznikly touto metodou, zůstaly ve všech případech sémanticky transparentní a čtenáři předaly příslušné asociace.
- U slovenských názvů je patrná tendence překladatelek přebírat výrazy v jejich původní podobě. Janě Petrikovičové i Olže Kralovičové, která se dostala až k překladu třetího dílu, bychom, stejně jako ruským překladatelkám, doporučili více se zaměřit na dětského čtenáře a zohlednit míru jeho vzdělanosti. Jak již bylo zmíněno výše, pro dítě jsou názvy, které překladatel ponechá v původní, cizojazyčné podobě, téměř nedekódovatelné, což může vést ke špatnému pochopení významu předmětu, či jiného pojmu.
- Jev, který je v originále společný pro značné množství dvou a víceslovných názvů reálií, je aliterace. Aliterace činí názvy pro dětského čtenáře atraktivnější a znělejší, proto ji považujeme za důležitou. S tímto úkolem se nejlépe vyrovnali čeští překladatelé Vladimír a Pavel Medkovi, kteří aliteraci zachovali i v případech, kdy ostatní překladatelé nikoliv, a jejichž překlady

obecně považujeme s ohledem na cílovou skupinu za nejzdařilejší. Několik konkrétních příkladů: *Luna Lovegood (Loony Lovegood) - Полумна Лавгуд (Полоумная Лавгуд) – Lenka Láskorádová (Lenka Střelenka) - Luna Lovegoodová (Cvočka Lovegoodová); Moaning Myrtle - Плакса Миртл (Меланхольная Миртл) - Ufňukaná Uršula - Umrňčaná Myrta; Shrieking Shack - Визжащая хижина (Шумный Шалман) - Chroptící chýše - Škriekajúca búda* a další.

- Setkáváme se však i s několika případy, kdy v ruském a slovenském překladu zůstala aliterace zachována, avšak v českém nikoliv. Tento jev je však spíše výjimkou. Příkladem můžou být jména zakladatelů čtyř studentských kolejí: *Helga Hufflepuff → Пенелона Пуффендуй → Helga z Mrzimoru → Brigita Bifl'omorová; Rowena Rawenclaw → Кандида Когтевран → Rowena z Havraspáru → Brunhilda Bystrohlavová; Salazar Slytherin → Салазар Слизерин → Salazar Zmijozel → Salazar Slizolin*. Vladimír Medek se rozhodl v případě *Helgy Hufflepuff (Helga z Mrzimoru)* a *Roweny Rawenclaw (Rowena z Havraspáru)* použít tvar jména, který je v našem prostředí pro historické postavy typický a označujeme jej jako šlechtický přídomek (*Jiří z Poděbrad, Kryštof Harant z Polžic a Bezdrůžic, Václav Budovec z Budova* atd.).
- Všechny překlady považujeme za zdařilé. K tomuto tvrzení jsme dospěli na základě námi provedené praktické analýzy a umocňuje jej také fakt, že všechny překlady byly recipienty, jimž jsou určeny, relativně kladně přijaty.

РЕЗЮМЕ

Серии книг о молодом волшебнике Гарри Поттере можно оправданно считать феноменом фантастики литературы начала второго тысячелетия, чья слава всё ещё сохраняется. Даже сегодня, в 2017 году, постоянно выпускают новые издания и дополнительные книги (Бестиарий Гарри Поттера, Гарри Поттер - магические места из фильмов, Гарри Поттер - магия в фильмах, и другие). Эти истории привлекательны не только для детских читателей, но они нашли своих любителей среди всех возрастных групп.

Главной темой настоящей дипломной работы, название которой является Проблемы передачи реалий в русском, чешском и словацком переводах Гарри Поттера, является сравнительный анализ способов передачи реалий, которые появляются в оригинальном произведении, на русский, чешский и словацкий язык. Целью является сравнить тенденции отдельных переводчиков, их подходы, оценить уместность используемых методов и сделать выводы для теории и практики перевода.

Причиной выбора этой темы была моя личная склонность к указанной серии, а также факт, что эти истории содержат весьма большое количество очень интересных неологизмов и окказионализмов с замечательной, семантически очень ценной, и часто хорошо спрятанной этимологией.

Дипломная работа состоит из пяти глав, первые четыре компиляционного характера и служат как теоретическая основа для собственного анализа. Анализ посвящена последняя глава, которая является основой настоящей работы.

В первой главе кратко определяем понятия стилистика и художественный стиль, в том числе специфики его перевода. При переводе литературного произведения необходимо сохранить прагматику текста. Каждый художественный текст создан для того, чтобы достичь желаемого воздействия на читателя и переводчику необходимо добиться прагматической адаптации. Следующими понятиями, которые представляем читателям этой работы, являются эквивалентность и адекватность перевода. Текст перевода должен быть эквивалентным оригинальному тексту, целью каждого переводчика должно быть

создание так называемого функционально эквивалентного перевода. Функциональные эквиваленты представляют собой эквивалентные параллельные единицы, имеющие одинаковое значение в исходном и целевом языках.

Вторая глава посвящена специфическим областям перевода художественного текста, которые являются для переводчиков часто очень проблематическими и требуют значительных усилий для их решения. Данными областями являются например вопрос о переводимости и связанная с ним безэквивалентная лексика. Подзаголовок перевод безэквивалентной лексики включает в себя перевод реалий и неологизмов. Далее занимаемся переводом имен собственных, которые в нашем материале существенно представлены. В последнем разделе этой главы мы попытаемся определить перевод сказок, потому что к этому жанру можно истории о Гарри Поттере отнести. Позитивную тенденцию в современных переводах некоторых сказок находим в их освобождении от оригинала. Переводчики устраняют все синтаксические, лексические но и идиоматических интерференции, которые ранее делали текст неестественным.

Третья глава представляет собой краткое описание трёх этапов процесса перевода по концепции Иржи Левого (осознание, интерпретация и пересоставление основы) и описание переводческих трансформаций которые разделяем согласно модели В. Н. Комиссарова на лексические, грамматические и лексико-грамматические. Мы приводим только те преобразования, которые были, по нашему мнению, в процессе перевода использованы. Из лексических преобразований, речь идёт о следующих: перенос (механический перенос слова в его первоначальном виде), транскрипция (ядром транскрипции является звуковая форма слова, на основе которой слово точно транскрибируется), транслитерация (подчёркивает оригинальное написание слова и осуществляется передачей графической формы слова (по буквам) с одного языка на другой), калькирование (создание нового слова или фразы в языке перевода путем копирования структуры лексических единиц на исходном языке, то есть. замена морфем (или отдельных слов в фразах) их эквивалентами), модуляция (развитие смысла выражения, который логически вытекает из значения исходной единицы). Мы определили следующие грамматические преобразования: универбизация (метод, при котором многословное название сменим однословным) и замена порядка слов (замена

порядка слов в предложении или фразе). Из лексико-грамматических преобразований можно назвать данные: антонимический перевод (лексическую единицу оригинала заменяет в переводе словом противоположного смысла, чаще всего в виде отрицания), целостное переосмысление (полное преобразование выражения, может появиться на уровне предложений и на уровне лексических единиц), объяснение (лексическая единица заменяется другой лексической единицей, которая объясняет семантическое значение данной действительности), сужение информационной основы (пропуск какой-то информации в тексте перевода), натурализация (замена экзотического иностранного названия отечественным названием, которое является для читателя лучше понятным).

Последняя теоретическая глава посвящена феномену фэнтези литературы, в частности общей характеристике и позиции этого жанра в современном книжном мире, особенно в русской, чешской и словацкой литературе. Третий подраздел посвящен краткому описанию жизни и работы Джоан Роулинг также известной как Джоан Кэтлин Роулинг, пишущий под именем Й. К. Роулинг, британской писательницы, которая известна своей семитомной серией книг о юном волшебнике Гарри Поттере. В заключение мы привели обстановки выбора переводчиков на вышеприведённые три языка.

Как уже упоминалось, пятая глава посвящена практическому анализу некоторых терминов, которые были выбраны из нашего словаря. Он является составной частью нашей работы, вставленной как Приложение № 1. Настоящая глава разделена на шесть секций, причём каждая содержит несколько терминов, которые тематически принадлежат к данной части. Как первое, мы раскрываем этимологию оригинальных терминов, разделяем их на отдельные компоненты, которые являются носителями смысла, сравнительным методом сравниваем индивидуальные решения переводчиков или предлагаем другие решения. В этом разделе мы приводим русские эквиваленты и возможные расхождения между версиями издательства «Росмэн» и издательства «Махаон» и эти варианты анализируем. Продолжаем анализом и мотивацией выбора чешских и словацких эквивалентов. Отдельные главы закрыты частичным окончательным изложением, в котором приводим краткое описание подходов к передаче названий на разных языках, наши замечания и рекомендации, если таковые имеются.

В первой части нашего практического анализа занимаемся переводом географических названий, но и названий конкретных зданий, таких как например магазины с волшебными предметами (речь идёт конкретно о следующих понятиях: *Beauxbatons* – Шармбатон (Бэльстэк) – *Krásnohůlky* – *Beauxbatons*; *Durmstrang* – Дурмстранг (Дурмштранг) – *Kruval* – *Durmstrang*; *Flourish and Blotts* - Флориш и Блоттс (Завитуша и Клякца) - *Krucánky a Kaňoury* - *Čarodejnícka literatúra pre malých i veľkých*; *Hogwarts* – Хогвартс – *Bradavice* – *Rokfort*; *Little Whinging* - Литтл Уингинг – *Kvikálkov* - *Malé Neradostnice*; *Mould-on-the-Wold* - Насыпное Нагорье – *Plesnivá Hůrka* - *Humusiny nad Pláňou*; *Shrieking Shack* - Визжащая хижина (Шумный Шалман) - *Chroptící chýše* - *Škriekajúca búda*; *Zonko's Joke Shop* – Зонко - *Taškářovy žertovné předměty* - *U Zonka*).

Во втором разделе мы попытались проанализировать интересные, с точки зрения перевода, имена и прозвища некоторых из главных героев. Мы привели семь примеров, решения которых, по нашему мнению, замечательны и они требовали от переводчиков значительных усилий. Приводим следующие понятия: *Albus Dumbledore* - Альбус Дамблдор (Альбус Думбледор) – *Albus Brumbál* - *Albus Dumbledore*; *Buckbeak* – Клювокрыл (Конькур) – *Klofan* – *Hrdozobec*; *Crookshanks* – Живоглот – *Křivonožka* – *Krivolab*; *Gilderoy Lockhart* - Златопуст Локонс (Сверкароль Чаруальд) - *Zlatoslav Lockhart* - *Gilderoy Lockhart*; *Luna Lovegood* (*Loony Lovegood*) - Полумна Лавгуд (Полоумная Лавгуд) – *Lenka Láskorádová* (*Lenka Střelenka*) - *Luna Lovegoodová* (*Cvočka Lovegoodová*); *Moaning Myrtle* - Плакса Миртл (Меланхольная Миртл) - *Ufňukaná Uršula* - *Umrňčaná Myrta*; *Severus Snape* - Северус Снег (Злотеус Злей) – *Severus Snape* – *Severus Snape*.

Магические существа и растения являются неотъемлемой частью фэнтези сказок. Даже в нашем материале занимают своё почетное место и богато здесь представлены. Именно таким понятиям посвящен третий раздел. Мы анализировали эти неологизмы: *Death Eater* - Пожиратель смерти (Упивающийся смертью) – *Smrtijed* – *Smrt'ožrút*; *Dementor* – Дементор – *Mozkomor* – *Dementor*; *Muggle* – Магл – *Mudla* – *Mukel*; *Squib* – Сквиб – *Moták* – *Šmukel*; *Whomping Willow* - Гремучая Ива (Дракучая Ива) – *Vrba mlátička* - *Zúrivá vrba*.

Четвертый раздел (Перевод названий магических предметов) смог бы включать в себя несколько десятков лингвистически и переводоведчески

интересных примеров. К сожалению, из-за ограниченного места, которое нам предлагает эта работа, мы привели только несколько из наиболее интересных примеров: Bludger – Бладжер (Нападал) – Potlouk – Dorážačka; Floo Powder - Летучий порох – Letax - Hor-Šup prášok; Golden Snitch - Золотой Снитч (Проныра) – Zlatonka - Ohnivá strela; Horcrux – Крестраж (Окаянт) – Viteál – Horcrux; Remembrall – Напоминалка – Pamatováček – Nezabudal; Sorting Hat - Распределяющая шляпа (Шляпа-сортировщица) – Moudrý klobouk - Rokfortský klobúk; The monster book of monsters - Чудовищная книга о чудовищах (Чудовищная книга чудовищ) – Obludné obludárium - Prišerná kniha príšer.

В предпоследнем пункте мы разобрали возможности перевода названий книг и учебных предметов, которые неотъемлемо связаны со школьной средой. Из каждой области мы привели минимально одно название и в этот раздел мы зачислили также один журнал для волшебников. Приводим следующие термины: Herbology - Травология (Гербология) - Bylinkářství – Herbológia; Hogwarts: A History - История Хогвартса - Dějiny bradavické školy - Rokfort a jeho dejiny; Challenges in charming - Проблемы чароведения - Zapeklitá zaklínadla - Činorodé čarovanie; Muggle Studies - Магловедение - Studia mudlů - Život a zvyky muklov.

Имена четырех общежитий, в которых живут студенты Хогвартса несомненно являются одной из самых интересных сфер нашей работы, особенно потому, что содержат целый ряд интересных и часто хорошо скрытых смыслов, которые выявляют личностные характеристики и достоинства их членов. Эту важную область расширяем несколькими другими понятиями, которые мы не смогли включить в любую из других областей. Речь идёт о следующих терминах: Dark Mark - Чёрная метка – Znamení zla – Temné znamenie; Gryffindor – Гриффиндор – Nebelvír – Chrabromil; Hufflepuff – Пуффендуй (Хуффльпуфф) – Mrzimir – Bif’omor; Ravenclaw – Когтевран (Вранзор) – Havraspár - Bystrohlay; Slytherin – Слизерин – Zmijozel – Slizolin; Quidditch – Квиддич – Famfrál – Metlobal.

Во время писания работы мы искали необходимую информацию и знания в широком спектре специальных лингвистических и переводоведческих публикаций, но и в интернет-интервью с переводчиками, дискуссиях на веб-фан-клубах и в переводных, синонимических и этимологических словарях. Материал,

находящийся в глоссарии (Приложение № 1), был взят из следующей первичной литературы: Гарри Поттер и философский камень, Гарри Поттер и Тайная комната, Гарри Поттер и узник Азкабана, Гарри Поттер и Кубок огня, Гарри Поттер и Орден Феникса, Гарри Поттер и Принц-полукровка и Гарри Поттер и Дары Смерти. Автором всех книг является Джоан К. Роулинг.

Выводы, которые мы сделали после завершения настоящей работы, следующие:

- в двух русских версиях, которые были опубликованы в виде книги, много терминов значительно расходится. Официальный русский перевод издательства РОСМЭН, главным переводчиком которого можно считать Марину Литвинову, был среди российских читателей принят лучше, хотя во многих случаях считаем более подходящими понятия, которые использовала Мария Спивак, чей неофициальный перевод был опубликован в издательстве Махаон.
- вообще можно сказать, что русские переводчицы часто прибегают к методам транскрипции и транслитерации (*Albus Dumbledore* → *Альбус Дамблдор* или *Альбус Думблдор*, *Bludger* → *Бладжер*, *Durmstrang* → *Дурмстранг* или *Дурмитранг*, *Slytherin* → *Слизерин*, *Flourish and Blotts* → *Флориш и Блоттс* и другие) причём чуть более заметна эта тенденция у Марины Литвиновой. Такой подход в переводе произведений, предназначенных для детей, не рекомендуем, потому что у читателя не вызывают соответствующих ассоциаций и замолчат ему часто весьма интересную и семантически важную информационную базу.
- наоборот чешские переводчики, братья Владимир и Павел Медкови, переносили оригинальные названия лишь в редких случаях (например, имя профессора Северуса Снейпа, имя злого волшебника Лорда Волдеморта). Чаще всего работали с методом целостного переосмысления. Чешские имена, которые были созданы при помощи этого метода, остались во всех случаях семантически прозрачными и вызывают соответствующие ассоциации.
- что касается словацких названий, мы замечаем тенденцию подражать выражения в их первоначальной форме. Мы посоветовали бы Яне

Петриковичовой и Ольге Краловичовой, которая пришла к переводу третьей книги о Гарри Поттере, чтобы принимали во внимание степень образованности детского читателя. Как уже упоминалось выше, иностранные имена которые переводчик сохраняет в оригинальной форме, являются для ребенка семантически кодированными и могут причинить неправильную интерпретацию значения предмета, или другого понятия.

- аллитерация - явление, которое в оригинальном произведении является общим для значительного количества двух- и многословных имен. Аллитерация делает имя более звонким и более привлекательным для детского читателя. Поэтому мы считаем её важной. С этой задачей лучше всего обосновались чешские переводчики Владимир и Павел Медкови, которые сохранили аллитерацию даже в тех случаях, когда другие переводчики нет, и чьи переводы считаем самыми удачными. Несколько примеров: *Luna Lovegood (Loony Lovegood) - Полумна Лавгуд (Полоумная Лавгуд) – Lenka Láskorádová (Lenka Štřelenka) - Luna Lovegoodová (Cvočka Lovegoodová); Moaning Myrtle - Плакса Миртл (Меланхольная Миртл) - Ufňukaná Uršula - Umrňčaná Myrta; Shrieking Shack - Визжащая хижина (Шумный Шалман) - Chroptící chýše - Škriekajúca búda* и многие другие.
- Мы заметили несколько случаев, когда в русском и словацком переводе аллитерация сохранилась, но на чешском языке нет. Однако это явление, является исключительным. Примером могут служить имена основателей четырех студенческих обществ *Helga Hufflepuff → Пенелона Пуффендуи → Helga z Mrzimoru → Brigita Bif'omorová; Rowena Rawenclaw → Кандида Когтевран → Rowena z Havraspáru → Brunhilda Bystrohlavová; Salazar Slytherin → Салазар Слизерин → Salazar Zmijozel → Salazar Slizolin*. Что касается имён *Helga Hufflepuff (Helga z Mrzimoru)* и *Rowena Rawenclaw (Rowena z Havraspáru)*, Владимир Медек решил использовать такую форму имени, которая является для названия исторических лиц в чешской культуре типичной. Эту форму называют фамильная приставка (*Jiří z Poděbrad, Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic, Václav Budovec z Budova* и т.д.).
- Все переводы считаем удачными. Это утверждение мы сделали на основе нашего практического анализа и усиляет его также факт, что все переводы

были получателями, для которых они намерены, относительно хорошо приняты.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

EXCERPOVANÉ ZDROJE ANGLOJAZYČNÉ:

1. JOANNE K. ROWLING. *Harry Potter / Harry Potter and the chamber of secrets*. 22. print. Hamburg: Petersen, 2000. ISBN 0747538492.
2. ROWLING, J. K. *Harry Potter and the goblet of fire*. 1st pub. London: Bloomsbury, 2000. ISBN 074754624X.
3. ROWLING, J. K. *Harry Potter and the half-blood prince*. 1st pub. London: Bloomsbury, 2005. ISBN 0747581088.
4. ROWLING, J. K. *Harry Potter and the Order of the Phoenix*. 1st ed. Ilustroval Jason. COCKCROFT. London: Bloomsbury, 2003. Harry Potter, bk. 5. ISBN 9780747569640.
5. ROWLING, J.K. *Harry Potter and the Deathly Hallows*. Celebratory ed. London: Bloomsbury, 2010. ISBN 9781408810293.
6. ROWLING, J.K. *Harry Potter and the philosopher's stone*. First published. London: Bloomsbury, 2000. ISBN 0747532745.
7. ROWLING, J.K. *Harry Potter and the prisoner of Azkaban*. 22. print. London: Bloomsbury, 1999. ISBN 9780747542155.

EXCERPOVANÉ ZDROJE ČESKÉ A SLOVENSKÉ:

1. ROWLING, J. K. *Harry Potter a Fénixov rád*. Bratislava: Ikar, a. s., 2003. ISBN 80-551-0670-3.
2. ROWLING, J. K. *Harry Potter a Fénixův rád*. 2. vyd. Přeložil Pavel MEDEK. Praha: Albatros, 2013. ISBN 978-80-00-03276-4.
3. ROWLING, J. K. *Harry Potter a Kámen mudrců*. 2. vyd. tohoto souboru. Přeložil Vladimír MEDEK. Praha: Albatros, 2013. ISBN 978-80-00-03437-9.
4. ROWLING, J. K. *Harry Potter a Ohnivý pohár*. 4. vyd., (1. vyd. v této úpravě). Praha: Albatros, 2003. ISBN 80-00-01253-7.
5. ROWLING, J. K. *Harry Potter a polovičný princ*. Bratislava: Ikar, a. s., 2005. ISBN 80-551-1220-7.

6. ROWLING, J. K. *Harry Potter a princ dvojí krve*. 1. vyd. Přeložil Pavel MEDEK. Praha: Albatros, 2005. ISBN 80-00-01819-5.
7. ROWLING, J. K. *Harry Potter a relikvie smrti*. 2. vyd. tohoto souboru. Přeložil Pavel MEDEK. Praha: Albatros, 2013. ISBN 978-80-00-03334-1.
8. ROWLING, J. K. *Harry Potter a Tajemná komnata*. 1. vyd. Přeložil Vladimír MEDEK. Praha: Albatros, 2000. ISBN 80-00-00898-X.
9. ROWLING, J. K. *Harry Potter a věžeň z Azkabanu*. 4. vyd., (1. vyd. v této úpravě). Praha: Albatros, 2003. ISBN 80-00-01252-9.

EXCERPOVANÉ ZDROJE RUSKÉ:

1. РОУЛИНГ, Джоан Кэтлин. *Гарри Поттер и Орден Феникса*. 1. изд. Москва: РОСМЭН, 2004. ISBN 978-5-353-01435-5.
2. РОУЛИНГ, Джоан Кэтлин. *Гарри Поттер и Принц-полукровка*. Москва: Махаон, 2015. ISBN 978-5-389-07791-1.
3. РОУЛИНГ, Джоан Кэтлин. *Гарри Поттер и узник Азкабана*. Москва: РОСМЭН, 2001. ISBN 5-353-00370-5.
4. РОУЛИНГ, Джоан. *Гарри Поттер и Орден Феникса*. Москва: Махаон, 2015. ISBN 978-5-389-07790-4.
5. РОУЛИНГ, Джоан. *Гарри Поттер и Принц-полукровка*. Москва: РОСМЭН, 2005. ISBN 5-353-02187-8.
6. РОУЛИНГ, Джоан. *Гарри Поттер и узник Азкабана*. Москва: Махаон, 2015. ISBN 978-5-389-07788-1.

KNIŽNÍ ZDROJE ČESKÉ:

1. FRÖHLICHOVÁ, Kateřina. *Analýza překladu vlastních jmen románu J. K. Rowlingové Harry Potter do češtiny a ruštiny*. Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2011. Bakalářská diplomová práce. Vedoucí práce Maria Starostina, Ph. D.
2. HORÁLEK, Karel. *Příspěvky k teorii překladu*. Vyd. 3., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1973.

3. HRDLIČKA, Milan a Edita GROMOVÁ. *Antologie teorie uměleckého překladu: (výběr z prací českých a slovenských autorů)*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2004. ISBN 80-7042-667-5.
4. HRDLIČKA, Milan. *Literární překlad a komunikace: k problematice zaměření uměleckého překladu na čtenáře*. Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-85899-22-1.
5. CHLOUPEK, Jan. *Knížka o češtině*. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1974.
6. KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1351-2.
7. KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. Edice Linguistica. ISBN 80-85787-14-8.
8. LEVÝ, Jiří, HAUSENBLAS, Karel (ed.). *Umění překladu*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: Ivo Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X.
9. LEVÝ, Jiří, HONZÍK, Jiří (ed.). *České teorie překladu: vývoj překladatelských teorií a metod v české literatuře*. Vyd. 2. (rozdělené do dvou svazků). Praha: Ivo Železný, 1996. ISBN 80-237-2952-7.
10. MARTINCOVÁ, Olga. *Problematika neologismů v současné spisovné češtině*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1983.
11. MIŠŠÍKOVÁ, Martina. *Svět Harryho Pottera v překladu do češtiny a slovenštiny*. Praha, 2006. Magisterská diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze Filozofická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Jiří Josek.
12. NEDOMOVÁ, Zdeňka a Blažena RUDINCOVÁ. *Vybrané kapitoly z funkční stylistiky a funkční gramatiky ruštiny: [studijní materiály pro distanční kurz Ruština pro učitele středních škol, překladatele/tlumočníky]*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. Systém celoživotního vzdělávání Moravskoslezska. ISBN 80-7042-891-0.
13. NEDOMOVÁ, Zdeňka. *Funkcional'naja stilistika ruskogo jazyka: (Funkční stylistika ruského jazyka)*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. ISBN 978-80-7368-793-9.

14. POPOVIČ, Anton (ed.). *Originál - preklad: interpretačná terminológia*. Bratislava: Tatran, 1983.
15. SCAMANDER, Newt. *Fantastická zvierata a kde je najít*. 2. vyd. Přeložil Pavel MEDEK. V Praze: Albatros, 2013. ISBN 978-80-00-03254-2.
16. ŠIDÁK, Pavel. *Literární žánry*. Praha: Literární akademie (Soukromá vysoká škola Josefa Škvoreckého), 2013. ISBN 978-80-86877-64-8.
17. TAX, Jaroslav a kolektiv. *Přednášky z 29. běhu Letní školy slovanských studií v roce 1985*. Univerzita Karlova v Praze: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1987.
18. VILIKOVSKÝ, Ján. *Překlad jako tvorba*. Vyd. 1. Přeložil Emil CHAROUS. Praha: Ivo Železný, 2002. ISBN 80-237-3670-1.
19. VYCHODILOVÁ, Zdeňka: Translatologický úvod. In: VYSLOUŽILOVÁ, Eva a Milena MACHALOVÁ. *Cvičebnice překlada pro rusisty: politika, ekonomika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2854-3.
20. ŽVÁČEK, Dušan. *Kapitoly z teorie překlada I: (odborný překlad)*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-7067-489-X.

KNÍŽNÍ ZDROJE RUSKÉ:

1. LEVICKAJA, T. R. *Teorija i praktika perevoda s anglijskogo jazyka na russkij*. Moskva, 1963.
2. STĚPANOVÁ, Ludmila. *Sovremennyj russkij jazyk: prazdnik verbal'noj svobody: Současný ruský jazyk: triumf verbální svobody*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2953-3.
3. *Teorija perevoda i sopostavitel'nych analiz jazykov*. Moskva, 1985.
4. VYCHODILOVÁ, Zdeňka. *Vvedenije v teoriju perevoda dlja rusistov*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 83 s. Skripta. ISBN 978-80-244-3417-9.
5. КОМИССАРОВ, Вилен Наумович. *Лингвистика перевода*. Москва: Международные отношения, 1980.

INTERNETOVÉ ZDROJE ANGLLOJAZYČNÉ:

1. -ax - Wiktionary. *Wiktionary, the free dictionary* [online]. Wikimedia Foundation, Inc., 2004 [cit. 2017-01-26]. Dostupné z: <https://en.wiktionary.org/wiki/-ax>
2. J. K. Rowling - J. K. Rowling. *J. K. Rowling* [online]. London: J.K. Rowling Website Limited, 2016 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <http://www.jkrowling.com/about/>
3. List of Harry Potter characters. *Wikipedia, The Free Encyclopedia* [online]. Wikimedia Foundation, Inc., 2004 [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Harry_Potter_characters
4. Sturm und Drang GERMAN LITERARY MOVEMENT. *Encyclopedia Britannica/ Britannica.com* [online]. Chicago, Illinois, US: Encyclopædia Britannica, 1994 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Sturm-und-Drang>
5. Translating Harry Potter, Part 1. *Welcome to Byte Level Research* [online]. Ashland, Oregon, US: Byte Level Research, 2000 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: http://bytelevel.com/global/translating_harry_potter.html
6. Where does the word 'Horcrux' come from? *Yahoo! Answers* [online]. Sunnyvale, California, US: Yahoo, 2005 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <https://answers.yahoo.com/question/index?qid=20110822233526AAPqSb5>
7. *Harry Potter wiki* [online]. 2005 [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: <http://harrypotter.wikia.com/>

INTERNETOVÉ ZDROJE ČESKÉ A SLOVESNKÉ:

1. „Žádné pokračování Harryho Pottera nebude,“ doufá Pavel Medek. *Česká televize* [online]. Česká televize, 1996 [cit. 2017-01-26]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1252087-zadne-pokracovani-harryho-pottera-nebude-doufa-pavel-medek>
2. BOZDĚCHOVÁ, Ivana. Neologizmy v dnešní češtině. *Naše řeč* [online]. 2006, 89(3), 147-149 [cit. 2016-11-25]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7894>

3. ČUŘÍN, Michal. Ke kořenům žánru fantasy v české literatuře. *Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.* [online]. Praha, 2006 [cit. 2016-12-11]. Dostupné z: <http://www.ucl.cas.cz/slk/data/2005/sbornik/Curin.pdf>
4. Demence: příznaky, léčba. *Nemoci - databáze nemocí - Vitalion.cz* [online]. Praha: MAFRA [cit. 2017-01-26]. Dostupné z: <http://nemoci.vitalion.cz/demence/>
5. DOLEŽEL, Lubomír. Rozbor uměleckého stylu. *Slovo a slovesnost* [online]. 1955, 16(2), str. 90-96 [cit. 2016-11-03]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=785>
6. Fantasy v svetle dnešnej doby. *Tolkien.sk* [online]. OZ Spoločenstvo Tolkiena, 2007 [cit. 2016-12-11]. Dostupné z: <http://www.tolkien.sk/index.php?c=cai&d=155>
7. Fantasy. *ČTENářův SYmpatický RÁDce* [online]. Brno: ČTESYRÁD, 2009 [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: <http://www.ctesyrad.cz/nejctivejsi/fantasy>
8. HOKR, Boris. Kam pluje z Šedých přístavů tolkienovská fantasy. *Magazín - Aktuálně.cz* [online]. Praha: Economia, 1999 [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/brakobrani-kam-pluje-z-sedych-pristavu-tolkienovska-fantasy/r~75b787124a3b11e480800025900fea04/>
9. HORÁLEK, Karel. Styl umělecké literatury. *Slovo a slovesnost* [online]. 1955, 16(2), str. 87-90 [cit. 2016-11-03]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=784>
10. CHLOUPEK, Jan. Funkční styly dnes. *Naše řeč* [online]. 1994, 77(2), 57-66 [cit. 2016-11-06]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7174>
11. K některým aspektům překladu Harryho Pottera do slovanských jazyků. *Navýchod.cz* [online]. Praha: občanské sdružení Na východ od Aše, 2011 [cit. 2017-01-26]. Dostupné z: <http://www.navychod.cz/articles.php?id=008e2244-8e82-11df-aa30-00304830bcc4>
12. Keď prekladateľka Oľga Kralovičová pracuje na Harrym Potterovi, voľné dni pre ňu neexistujú. *Korzár Košice. Správy a informácie pre Košice a okolie* [online]. Košice: Petit Press, 1997 [cit. 2016-12-28]. Dostupné z:

<http://kosice.korzar.sme.sk/c/4435637/ked-prekladatelka-olga-kralovicova-pracuje-na-harrym-potterovi-volne-dni-pre-nu-neexistuju.html>

13. KNAPPOVÁ, Miloslava. K překládání osobních jmen. *Naše řeč* [online]. 1983, 66(4), 169-173 [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=6399>
14. KNAPPOVÁ, Miloslava. Přechylování příjmení v češtině. *Naše řeč* [online]. 1979, 62(5), 225-233 [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6153>
15. KOVAŘÍK, CSC., Doc. MUDr. Jaromír. Zvěř jako symbol. In: *Řád svatého Huberta* [online]. Řád svatého Huberta [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: https://www.radsvatehohuberta.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=136:zver-symbol&catid=81:zver-mytologie&Itemid=160
16. Největší zajímavosti o překládání. *Profesionální Překladaelé A Tlumočnické Služby* [online]. Praha: ProfiPřekladael.cz, 2005 [cit. 2016-12-28]. Dostupné z: <http://www.profi-prekladatel.cz/nejvetsi-zajimavosti-o-prekladani/>
17. Pavel Medek - Uvolněte se, prosím. *Česká televize* [online]. Česká televize, 1996 [cit. 2017-01-26]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1176221164-uvolnete-se-prosim/207522161800002/obsah/99220-pavel-medek>
18. Překladael Vladimír Medek: Nejradeji mám Ufňukanou Ursulu. *REVUE idnes.cz* [online]. Praha: MAFRA, a. s., 1999 [cit. 2016-10-30]. Dostupné z: <http://revue.idnes.cz/prekladatel-vladimir-medek-nejradeji-mam-ufnukanou-ursulu-par-/lidicky.aspx?c=2001M257V02C>
19. Rozhovor s programovým ředitelem nakladatelství Albatros – Ondřejem Müllerem. *Dagon - Strážce bran fantazie* [online]. 2013 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <http://www.dagon.cz/rozhovor-s-programovym-reditelem/>
20. ŠINDELÁŘ, Konstantin. *Fantasy jako významný žánrový typ v novodobé ruské fantastice* [online]. [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: http://www.konstantins.info/teorie_fantasy_v_ruske_fantastice.html
21. Tolkien je jako první láska, nepřebijí ho ani upíři, říká vydavatel. *Kultura iDNES.cz - Kultura od A do Z* [online]. Praha: MAFRA, 1999 [cit. 2016-12-18].

- Dostupné z: http://kultura.zpravy.idnes.cz/tolkien-rozhovor-richard-klicnik-d11-literatura.aspx?c=A141212_114823_literatura_vdr
22. *Trojazyčný slovník pojmů z Harryho Pottera* [online]. UNITED-NUKE CMS [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: <http://slovník.hpkizi.sk/>
 23. Umělecký styl, vypravování. *Studuju.cz výpisky, referáty a čtenářský deník* [online]. [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: <http://www.studuju.cz/latka-419>
 24. Umelecký štýl - charakteristika, znaky a postupy. *Zones.sk Zóny pre každého študenta* [online]. ZONES.SK, 2008 [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: <http://www.zones.sk/studentske-prace/gramatika/11438-umelecky-styl-charakteristika-znaky-a-postupy/>
 25. Vlastní jméno. *Wikipedia, The Free Encyclopedia* [online]. Wikimedia Foundation, Inc., 2004 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Vlastn%C3%AD_jm%C3%A9no
 26. Všechno má své meze aneb O přeložitelnosti a nepřeložitelnosti. *I. L. T. S. Praha - soudní překlady, úřední překlady, ověřené překlady dokumentů* [online]. Praha: I.L.T.S. Praha, s.r.o., 2012 [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: <http://www.ils.cz/cs/o-prekladech-a-prelozitelnosti-vsechno-ma-sve-meze-aneb-o-prelozitelnosti-a-nepre-10860.htm>
 27. Žije s Harry Potterem. *Život.sk / Aktuálne spravodajstvo a informácie z domova a zo sveta*. [online]. Bratislava: Ringier Axel Springer Slovakia [cit. 2016-12-28]. Dostupné z: <http://zivot.cas.sk/clanok/6125/zije-s-harry-potterom>

INTERNETOVÉ ZDROJE RUSKÉ:

1. БЕЗЭКВИВАЛЕНТНАЯ ЛЕКСИКА. *Курсовые и дипломные работы на заказ - Москва, Петербург* [online]. [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.refegrad.ru/index.php?id=413>
2. КАНУХИНА, Валентина. Гарри Поттер: какой перевод лучше? *Мир Фантастики* [online]. Игромедиа, 2003 [cit. 2016-10-30]. Dostupné z: <http://www.mirf.ru/book/harry-potter-kakoy-perevod-luchshe>

3. Мария Спивак: «Гарри Поттер» — это религия». *Мир Фантастики* [online]. Игромедиа, 2003 [cit. 2016-10-30]. Dostupné z: <http://www.mirf.ru/book/masha-spivak-interview>
4. НЕВСКИЙ, Борис. Мнение: почему перевод Спивак — лучший. *Мир Фантастики* [online]. Игромедиа, 2003 [cit. 2016-12-29]. Dostupné z: <http://www.mirf.ru/book/mnenie-harry-potter-perevod-spivak-luchshiy>
5. ПОНЯТИЕ «БЕЗЭКВИВАЛЕНТНАЯ ЛЕКСИКА», ГРУППЫ БЭЛ, ПРИЁМЫ ПЕРЕВОДА БЭЛ. *Бюро переводов, заверение нотариом, технический перевод - Linguisticus.com* [online]. Translation Agency Linguisticus.com, 2013 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: http://linguisticus.com/ru/TranslationTheory/OpenFolder/BEZJEKVIVALENTN_AJA_LEKSIKA
6. Почему фанаты протестуют против перевода "Гарри Поттера" Марией Спивак. <<Life>> - информационный портал [online]. Москва: <<Life>> - информационный портал [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: https://life.ru/t/%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0/418207/pochiemu_fanaty_protiestuiut_protiv_pierievoda_gharri_pottiera_mariiei_spivak
7. Российские поклонники Гарри Поттера против перевода новой книги Марией Спивак. *Главные новости - Газета.Ru* [online]. Москва: АО «Газета.Ру», 1999 [cit. 2017-01-26]. Dostupné z: https://www.gazeta.ru/culture/news/2016/06/03/n_8719571.shtml
8. Спивак объяснила происхождение имени Злотеус Злей в переводе «Гарри Поттера». *Lenta.ru* [online]. Москва: ООО «Лента.Ру», 1999 [cit. 2017-01-26]. Dostupné z: <https://lenta.ru/news/2016/12/07/zloteus/>
9. Список основных персонажей серии романов о Гарри Поттере. *Wikipedia, The Free Encyclopedia* [online]. Wikimedia Foundation, Inc., 2004 [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%8B%D1%85_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B6%D0%B5%D0%B9_%D1%81%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%B8

%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE_%D0%93%D0%B0%D1%80%D1%80%D0%B8_%D0%9F%D0%BE%D1%82%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B5

10. Стоит ли читать «Гарри Поттера» в новом издании и переводе? *ReadRate. Книги: новинки, рейтинги и отзывы* [online]. Virginia, Seychelles: Content Management S.A. [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <http://readrate.com/rus/news/stoit-li-chitat-garri-pottera-v-novom-izdanii-i-perevode>
11. *Гарри Поттер вики* [online]. 2005 [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: <http://ru.harrypotter.wikia.com/>

SLOVNÍKY:

1. *Anglicko-český, česko-anglický velký slovník: [--nejen pro překladatele].* 3. vyd. V Brně: Lingea, 2010. ISBN 978-80-87062-85-2.
2. FINK, Gerhard. *Encyklopedie antické mytologie.* Olomouc: Votobia, 1996. ISBN 80-85885-99-9.
3. FRONEK, Josef. *Velký česko-anglický slovník: Large Czech-English dictionary.* 2., rozš. vyd. Voznice: Leda, 2013. ISBN 978-80-7335-322-3.
4. KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž.* Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1351-2.
5. *Latinsko-český slovník.* Praha: Leda, 2000. ISBN 80-85927-82-9.
6. *Školní slovník českých synonym.* V Brně: Lingea, 2010. ISBN 978-80-87062-87-6.
7. *Velký slovník rusko-český a česko-ruský: Velký slovník rusko-slovenský a slovensko-ruský* [online]. Brno: Lingea, c2008 [cit. 2017-02-25]. Lingea. ISBN 978-80-87062-25-8.

PŘÍLOHA Č. 1

Abecední seznam anglických, ruských, českých a slovenských reálií v knihách o Harry Potterovi

Místa

AJ	RJ	ČJ	SJ
Beauxbatons	Шармбатон	Krásnohůlky	Beauxbatons
Beauxbatons	Бэльстэк	Krásnohůlky	Beauxbatons
Diagon Alley	Косой Переулок	Příčná ulice	Šikmá ulička
Durmstrang	Дурмстранг	Kruval	Durmstrang
Durmstrang	Дурмштранг	Kruval	Durmstrang
Eyelops Owl Emporium	Торговый центр «Совы»	Velkoprodejna Mžourov	Sovy každého druhu, predajňa sov
Flourish and Blotts	Флориш и Блоттс	Krucánky a Kaňoury	Čarodejnícka literatúra pre malých i veľkých
Flourish and Blotts	Завитуша и Клякца	Krucánky a Kaňoury	Čarodejnícka literatúra pre malých i veľkých
Forbidden Forest	Запретный лес	Zapovězený les	Zakázaný les
Godric's Hollow	Годрикова впадина	Godrikův důl	Godricova úžlabina
Hog's Head	Кабанья голова	U Prasečí hlavy	Rokfortská lebka
Hogsmeade	Хогсмид	Prasinky	Rokville
Hogwarts	Хогвартс	Bradavice	Rokfort
Honeydukes	Сладкое королевство	Medový ráj	Medové labky
Knockturn Alley	Лютный переулок	Obrtlá ulice	Zašitá ulička
Leaky Cauldron	Дырявый котёл	Děravý kotel	Deravý kotlík
Little Whinging	Литтл Уингинг	Kvikáلكov	Malé Neradostnice
Mould-on-the-Wold	Насыпное Нагорье	Plesnivá Hůrka	Humusiny nad Pláňou
Privet Drive	Тисовая улица	Zobí ulice	Privátná cesta

Room of Requirement	Выручай-комната	Komnata nejvyšší potřeby	Núdzová miestnosť
Shrieking Shack	Визжащая хижина	Chroptící chýše	Škriekajúca búda
Shrieking Shack	Шумный Шалман	Chroptící chýše	Škriekajúca búda
School of Witchcraft and Wizardry	Академия Чародейства и Волшебства	Škola čar a kouzel	Stredná škola čarodejnica
Spinner's End	Паучий тупик	Tkalcovská ulice	Pradiarska ulička
Srivenshaft's Quill Shop	Магазин перьев Писарро	Písařské brky všeho druhu	Skriptusov obchod s brkami
The Burrow	Нора	Doupě	Brloh
The Hanged Man	Висельник	U Oběšence	U Obesenca
Zonko's Joke Shop	Зонко	Taškářovy žertovné předměty	U Zonka

Jména a přezdívky

AJ	RJ	ČJ	SJ
Albus Dumbledore	Альбус Дамблдор	Albus Brumbál	Albus Dumbledore
Albus Dumbledore	Альбус Думблдор	Albus Brumbál	Albus Dumbledore
Buckbeak	Клювокрыл	Klofan	Hrdozobec
Buckbeak	Конькур	Klofan	Hrdozobec
Cornelius Fudge	Корнелиус Фадж	Kornelius Popletal	Kornelius Fudge
Crookshanks	Живоглот	Křivonožka	Krivolab
Fawkes	Фоукс	Fawkes	Félix
Fluffy	Пушок	Chloupek	Chlpáčík
Gilderoy Lockhart	Златопуст Локонс	Zlatoslav Lockhart	Gilderoy Lockhart
Gilderoy Lockhart	Сверкароль Чаруальд	Zlatoslav Lockhart	Gilderoy Lockhart
Godric Gryffindor	Годрик Гриффиндор	Godrik Nebelvír	Richard Chrabromil
Grawp	Грохх	Dráp	Grawp
Helga Hufflepuff	Пенелопа Пуффендуй	Helga z Mrzimoru	Brigita Biff'omorová

Horace Slughorn	Гораций Слизнорт	Horacio Křiklan	Horace Slughorn
Kreacher	Кикимер	Krátura	Kreacher
Loony Lovegood	Полоумная Лавгуд	Lenka Střelenka	Cvočka Lovegoodová
Ludovic Bagman	Людovic Бэгмен	Ludo Pytloun	Ludovic Bagman
Luna Lovegood	Полумна Лавгуд	Lenka Láskorádová	Luna Lovegoodová
Mad-Eye Moody	Грозный глаз Грюм	Pošuk Moody	Divooký Moody
Marauders	Мародёры	Pobertové	Záškodníci
Moaning Myrtle	Плакса Миртл	Ufňukaná Uršula	Umrňčaná Myrta
Moaning Myrtle	Меланхольная Миртл	Ufňukaná Uršula	Umrňčaná Myrta
Moony	Лунатик	Náměsíčník	Námesačník
Mudblood	Грязнокровка	Mudlovská šmejčka	Humusáčka
Octavius Pepper	Октавий Перчик	Oktávius Pepeč	Octavius Pepper
Padfoot	Бродяга	Tichošlápek	Tichošlap
Prongs	Сохатый	Dvanáctérák	Paroháč
Ripper	Злыдень	Raťafák	Rozparovač
Rowena Rawenclaw	Кандида Когтевран	Rowena z Havraspáru	Brunhilda Bystrohlavová
Rufus Scrimgeour	Руфус Скримджер	Rufus Brousek	Rufus Scrimgeour
Salazar Slytherin	Салазар Слизерин	Salazar Zmijozel	Salazar Slizolin
Scabbers	Короста	Prašivka	Prašivec
Severus Snape	Северус Снегг	Severus Snape	Severus Snape
Severus Snape	Злотеус Злей	Severus Snape	Severus Snape
Trevor	Тревор	Trevor	Gertrúda
Voldemort	Волан-де-Морт	Voldemort	Voldemort
Wormtail	Червехвост	Červíček	ČerVOchVost

Označení pro kouzelné bytosti, tvory a rostliny

AJ	RJ	ČJ	SJ
Animagus	Анимаг	Zvěromág	Animágus
Auror	Мракоборец	Bystrozor	Auror
Boggart	Боггарт	Bubák	Prízrak
Cornish pixies	Корнуэльский Пикси	Cornwallští rarachové	Cornwallskí piadimužici
Death Eater	Пожиратель смерти	Smrtijed	Smrt'ožrút
Death Eater	Упивающиеся смертью	Smrtijed	Smrt'ožrút
Dementor	Дементор	Mozkomor	Dementor
Fat Friar	Толстый Монах	Tlustý mnich	Tučniak
Goblins	Гоблины	Skřetové	Raráškovia
Grim	Грим	Smrtonoš	Bes
Hinkypunk	Болотный фонарик	Bludníček	Svetlonos
Muggle	Магл	Mudla	Mukel
Porlock	Глиноклок	Huňáč	Štetináč
Prefect	Староста факультета	Primus	Hlavný prefekt
Squib	Сквиб	Moták	Šmukel
The Fat Lady	Полная Дама	Buclatá dáma	Tučná pani
Whomping Willow	Гремучая Ива	Vrba mlátička	Zúrivá vřba
Whomping Willow	Дракучая Ива	Vrba mlátička	Zúrivá vřba

Kouzelné předměty

AJ	RJ	ČJ	SJ
Bertie Bott's Every-Flavour Beans	Берти Боттс	Bertíkovy fazolky tisíckrát jinak	Fazuľky každej chuti
Bludger	Бладжер	Potlounk	Dorážačka
Bludger	Нападал	Potlounk	Dorážačka
Butterbeer	Сливочное пиво	Máslový ležák	Ďatelinové pivo
Daily Prophet	Ежедневный пророк	Denní věštec	Nový/Denný Prorok
Decoy Detonators	Отвлекающие	Děsivé dělobuchy	Falošné detonátory

	обманки		
Fainting Fancies	Обморочные орешки	Omdlévací oplatky	Zemdlievačky
Floo Powder	Летучий порох	Letax	Hop-Šup prášok
Golden Snitch	Золотой Снитч	Zlatonka	Ohnivá strela
Golden Snitch	Проныра	Zlatonka	Ohnivá strela
Hogwarts Express	Хогвартс-экспресс	Spěšný vlak do Bradavic	Rokfortský expres
Horcrux	Крестраж	Viteál	Horcrux
Horcrux	Окаянт	Viteál	Horcrux
Howler	Громовещатель	Hulák	Vrešťadlo
Marauder's Map	Карта Мародёров	Pobertův plánek	Záškodnícka mapa
Nosebleed Nougat	Кровопролитные конфеты	Krvácivé kokosky	Nugát na krvácanie nosa
Polyjuice Potion	Оборотное зелье	Mnoholičný lektvar	Odvar všehodžúsu
Portkey	Портал	Přenášedlo	Prenášadlo
Puking Pastille	Блевальные батончики	Dávivý dortíček	Vracačka
Quaffle	Квоффл	Camrál	Prehadzovačka
Quick-Quotes Quill	Прытко-Пишущее перо	Bleskobrk	Bleskové brko
Remembrall	Напоминалка	Pamatováček	Nezabudal
Sorting Hat	Распределяющая шляпа	Moudrý klobouk	Rokfortský klobúk
Sorting Hat	Шляпа- сортировщица	Moudrý klobouk	Rokfortský klobúk
The monster book of monsters	Чудовищная книга о чудовищах	Obludné obludárium	Príšerná kniha príšer
The monster book of monsters	<i>Чудовищная книга чудовищ</i>	Obludné obludárium	Príšerná kniha príšer
Time-Turner	Маховик времени	Obraceč času	Časovrat
Ton-Tongue Toffee	Ириски «Гиперязычки»	Karamela jazyk jako Jelito	Jazykoplazé karamelky

Knihy, učebnice a předměty ve škole

AJ	RJ	ČJ	SJ
Fantastic Beasts and Where to Find Them	Фантастические звери: места обитания	Fantastická zvířata a kde je najít	Nadprirodzené bytosti a ich výskyt
Herbology	Травология	Bylinkářství	Herbológia
Herbology	Гербология	Bylinkářství	Herbológia
History of Magic	История магии	Dějiny čar a kouzel	Dejiny mágie
Hogwarts: A History	История Хогвартса	Dějiny bradavické školy	Rokfort a jeho dejiny
Challenges in charming	Проблемы чароведения	Zapeklitá zaklínadla	Činorodé čarovanie
Muggle Studies	Магловедение	Studia mudlů	Život a zvyky muklov

Pojmy z Bradavic

AJ	RJ	ČJ	SJ
Dark Mark	Чёрная метка	Znamení zla	Temné znamenie
Dumbledore's Army	Отряд Дамблдора	Brumbálova armáda	Dumbledoreova armáda
Gryffindor	Гриффиндор	Nebelvír	Chrabromil
Hufflepuff	Пуффендуй	Mrzimor	Bifľomor
Hufflepuff	Хуффльпуфф	Mrzimor	Bifľomor
Legilimency	Легилименция	Nitrozpyt	Legilimencia
Occlumency	Окклюменция	Nitrobrana	Oklumencia
Parseltongue	Змеиный язык	Hadí řeč	Parselčina
Quidditch	Квиддич	Famfrpál	Metlobal
Ravenclaw	Когтевран	Havraspár	Bystrohlav
Ravenclaw	Вранзор	Havraspár	Bystrohlav
Slytherin	Слизерин	Zmijozel	Slizolin
Triwizard Tournament	Турнир Трёх Волшебников	Turnaj tří kouzelnických škol	Trojčarodejnický turnaj

Unforgivable Curses	Непростительные зажлятия	Kletby, které se nepromíjejí	Neodpustiteľné klatby
------------------------	-----------------------------	---------------------------------	--------------------------

ANOTACE

Jméno a příjmení: Bc. Petra Zahradníčková

Název katedry a fakulty: Katedra slavistiky, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název práce: Problematika převodu reálií v ruském, českém a slovenském překladu Harryho Pottera

Vedoucí práce: doc. PhDr. Zdeňka Vychodilová, CSc.

Počet znaků: 173 022

Počet titulů použité primární literatury: 22

Počet titulů použité sekundární literatury: 25 (+45 internetových odkazů, +7 slovníků)

Přílohy volně vložené: 1 CD ROM

Klíčová slova: Harry Potter, překlad, translátologická analýza, analýza překladu, srovnávací analýza, reálie, neologismus, překlad pohádek, Marina Litvinovová, Marija Spivak, Vladimír Medek, Pavel Medek, Jana Petrikovičová, Oľga Kralovičová, J. K. Rowling

Charakteristika diplomové práce: Předmětem diplomové práce je srovnávací analýza překladů série o Harry Potterovi autorky J. K. Rowlingové do ruštiny, češtiny a slovenštiny. Práce obsahuje pět kapitol, přičemž první čtyři slouží jako teoretické pozadí pro následující praktický rozbor. V praktickém rozboru analyzujeme šest úseků, obsahujících několik vybraných jevů, jejichž obsah odpovídá dělení v glosáři. Glosář pojmů je v práci vložen jako *Příloha č. 1*. Poznatky k dané problematice byly získány z odborné lingvistické literatury, skript a internetových zdrojů. Tyto poznatky byly následně aplikovány při praktickém rozboru práce.

ANNOTATION

Name and surname: Bc. Petra Zahradníčková

Name of department and faculty: Department of Slavonic Studies, Philosophical Faculty of Palacký University in Olomouc

The name of the thesis: The translations of the cultural backgrounds in Russian, Czech and Slovak versions of Harry Potter

Work leader: doc. PhDr. Zdeňka Vychodilová, CSc.

Number of symbols: 173 022

Number of titles of used primary literature: 22

Number of titles of used secondary literature: 25 (+45 internet links, +7 dictionaries)

Inserted supplements: 1 CD ROM

Key words: Harry Potter, translation, translational analysis, analysis of translation, comparative analysis, cultural studies, neologism, translation of tales, Marina Litvinova, Marija Spivak, Vladimír Medek, Pavel Medek, Jan Petrikovičová, Oľga Královičová, J. K. Rowling

Characteristic of the thesis: The subject of this thesis is a comparative analysis of translations of series about Harry Potter, which author is J. K. Rowling into Russian, Czech and Slovak. The thesis contains five chapters, the first four are used as the theoretical background for the subsequent practical analysis. In practical part we analyze six sections containing a few selected events, whose content corresponds to the division in the glossary. The glossary is inserted as Annex no. 1. The findings on this issue were obtained from specialized linguistic literature, textbooks and internet resources. These findings were then applied in practical analysis of this work.